Proletari din toate țările, uniți-vă!

Anul X, nr. 12, joi 24 martie 1977

România literară

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

12

File pentru „Cîntarea României"
INSCRIPȚIILE
(Paginile 12 — 13)

CAPITALA ROMÂNIEI SOCIALISTE

ÎNTREAGA țară a luat cunoștință cu cel mai viu interes de Consfătuirea de lucru care a avut loc, marți dimineață, la C.C. al P.C.R., sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, consfătuire consacrată discutării problemelor legate de reconstrucția, sistematizarea și modernizarea Capitalei. În fața celor mai reprezentative capacități din domeniul arhitecturii și construcțiilor — arhitecți, ingineri constructori, cercetători, profesori universitari, conducători ai unor institute de proiectare și ai unor organizații de construcții din Capitală și din alte centre ale țării —, tovarășul Nicolae Ceaușescu a pus problema trecerii rapide la reconstruirea unor zone importante ale Bucureștiului, precum și la accelerarea activității generale de sistematizare și dezvoltare a Capitalei patriei noastre.

Deosebit de important este faptul că această vastă acțiune implică o viziune edilitară care să dea o nouă imagine centrului politico-administrativ al țării, în proporții și aspecte demne de amploarea ce se cuvine s-o aibă o capitală a unei țări în plină ascensiune economico-socială-culturală precum România socialistă. Așadar, întru totul reprezentativă epocii de edificare a noii orînduiri, concretizînd originalitatea unui București purtînd amprenta geniului artistic al poporului nostru și, totodată, ținînd seamă de toate cuceririle moderne în construcția arhitectonică la scara mondială a experienței edilitare.

Generații după generații și-au pus problema modernizării capitalei noastre, a unui București care, păstrîndu-și ceea ce e mai specific, ca stil propriu tradiției sale, să poată fi în același timp, ca sistematizare — și, în această privință, tocmai centrul cu problemele sale atît de acute solicitînd o deosebită îndrăzneală de concepție în soluționarea lor —, pe măsura cerințelor atît actuale cît și, mai ales, de perspectivă. Ca atare, în ultimele vizite făcute în zonele afectate de cutremur ale Capitalei și unde se întreprind lucrări de demolare și consolidare a imobilelor, președintele țării a indicat soluțiile privind sistematizarea unor artere centrale, printre care, în primul rînd, cea a Căii Victoriei. Analizînd topografia acestei vechi artere bucureștene, precum și a celor care o intersectează, tovarășul Nicolae Ceaușescu a indicat ca noile soluții de sistematizare să includă parametri arhitectonici și de construcție asigurînd, pe cît este posibil, o lărgire a acestor străzi, în scopul realizării unei circulații mai fluide, de asemenea, ca, printr-o folosire mai judicioasă a tuturor spațiilor și ridicarea unor construcții adecvate, să se aducă, prin arhitectura lor, un plus de frumusețe Capitalei noastre. Aceasta, într-un cadru care, prin realizarea unui număr de importante edificii social-culturale și a unor monumente de artă, să confere Bucureștiului calități și valori urbanistice și arhitecturale superioare.

Pentru a ne da și mai bine seama de amploarea acestui plan menit a da o înfățișare centrală într-adevăr nouă și dimensiunea unei capitale precum cea căpătată în anii noștri, trebuie să reținem că lucrările, ce urmează a începe în 1978, vor trebui să aibă ca rezultate edificarea în trei ani a centrului politico-administrativ, iar întreaga sarcină de reconstrucție și sistematizare a Bucureștiului să se încheie pînă în 1984. Așadar, în șapte ani de eforturi susținute și competente, România socialistă va avea o capitală structural reînnoită, ceea ce va conferi Bucureștiului acel plus de identitate marcat de o puternică amprentă specifică.

Altfel spus, anul centenarului independenței de stat a României moderne intră în cronica țării cu un plan menit nu numai a depăși cu succes vicisitudinile unui seism catastrofal, dar, mai presus, ca o dată istorică de renaștere a Capitalei noastre, marcînd, totodată, sinteza capacității edilitare și arhitecturale a României socialiste — o sinteză concretizînd concepția secretarului general al Partidului Comunist, îndrăzneala umanismului pe care-l întruchipează.

Este expresia geniului revoluționar, a unei monumentale viziuni de ctitor al viitorului construit sub auspiciile celei mai autentice trăiri în efervescența unui prezent atoate-creator.

„România literară"

ION MUSCELEANU : Portret

(Din expoziția permanentă cu vînzare deschisă la Galeriile „Orizont". Lucrările sînt donate de artiști plastici din Capitală, sumele realizate fiind destinate „Contului solidarității și omeniei 1977")

TAINA

Fac parte dintr-o generație
Mult încercată, Poezie!
O generație care a visat
Și-a construit dureros.
Rănile trupului, rănile gîndului,
Precum copacii — mușcătura securii,
Ființa inimii mele, neînduplecată, le știe,
Precum știe că luna-ntr-o seară
Poate să fie
Tîgvă de cal în apele cerului,
Lovindu-ne tîmplele,
Cu înghețate și stranii raze de os.

O generație care a plătit tribut!
Războiului, foametei, secetei, apelor,
Cu vîrf și-ndesat, cum zici tu, și nu-n glumă...
Vîntului nemilos și ghețos
Din oricare parte-a bătut...
Cînd n-am mai putut,
Cînd zidirile peste noi s-au surpat,
I-am spus Patriei,
Veșnic născătoarei de cîntece — Mumă!
Și-am urmat înălțarea turnurilor noastre
De la-nceput,
Ca pe o vie, nepieritoare columnă.

Învățătura — toată am plătit-o cu sînge:
Cînd cade un copac
Vom ridica în locu-i alții — o sută,
Chiar dacă, prin pletele lor,
Lumina nicicînd,
La fel ca și pînă atunci, nu va plînge...
Cînd cade o piatră
Un munte vom pune-n văzduh,
Cu aceeași putere din veac, nevăzută.

Cine — gîndul curat vrea să ni-l știe,
Cine — rădăcina albă a sufletului din adînc
Ne-o cunoaște,
Pună urechea pe inima țării,
Pe inima Mumei noastre de-a pururi, Poezie!
Dincolo de foc, de loviri și dezastre
Va auzi sunînd nesupus peste timp,
Pe sub astre,
Taina zidirilor noastre.

Petre Ghelmez

România literară

COLEGIUL :

Ana Blandiana, Şerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Ion Horea, Nicolae Manolescu, Darie Novăceanu.

DIRECTOR : George Ivaşcu. Redactor şef adjunct : G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacţie : Roger Câmpeanu.

În întreaga lume — stimă şi admiraţie pentru acţiunea de normalizare

PRESA internaţională continuă să acorde o deosebită atenţie eforturilor pentru normalizarea vieţii economice şi sociale din ţara noastră. În „Le Monde", de pildă, au fost publicate cîteva ample reportaje şi informaţii asupra consecinţelor cutremurului din 4 martie, un istoric asupra principalelor seisme din regiunea Vrancei în acest secol, cu hărţi şi date ştiinţifice, marcînd preocuparea ziarului de a răspunde interesului opiniei publice internaţionale. În alte numeroase şi importante ziare din întreaga lume s-au relevat, prin corespondenţele trimişilor speciali, aspecte ale muncii neîntrerupte pentru salvarea celor care au rezistat în condiţii excepţionale, precum tînărul Sorin Crainic, sub ruine, aşteptînd cu neclintită încredere intervenţia acţiunilor salvatoare. Comentarii speciale scot în evidenţă operativitatea lucrărilor de salvare a oamenilor şi de sprijinire a sinistraţilor, datorită prezenţei continui a preşedintelui Nicolae Ceauşescu şi a tovarăşei Elena Ceauşescu, a conducerii de partid şi de stat în zonele afectate. „Calamităţile nu doboară eroicul popor român" — scria Jenminjibao din R.P. Chineză, descriind intensa activitate desfăşurată sub conducerea P.C.R. pentru recuperarea pierderilor în urma cutremurului şi elanul cu care se lucrează pentru a se îndeplini la indicii fixaţi sarcinile planului cincinal. Ziarele britanice Daily Telegraph şi Financial Times subliniau de asemenea acţiunea pentru construirea de locuinţe, în Capitală şi în provincie. În presa iugoslavă, în cea din R.D.G., în presa italiană, spaniolă sau scandinavă, în cea greacă, numeroase informaţii şi reportaje au continuat să apară relevînd complexitatea acţiunilor de normalizare, dar, în acelaşi timp, capacitatea — extraordinară — a României, coordonarea şi totodată dinamismul măsurilor luate, exemplul mereu stimulator al preşedintelui Nicolae Ceauşescu, calmul corelat cu spiritul de abnegaţie al populaţiei, avîntul oamenilor muncii pentru a repara uzinele, fabricile afectate, pentru grabnica reluare a activităţii. Posturile de radio şi televiziune din diferite părţi ale lumii au făcut cunoscute multiple date şi aspecte din acest uriaş efort, nu puţine comentarii relevînd, în modalităţi specifice, puternica realitate pe care o demonstrează sistemul socialist, superioritatea orînduirii noastre asupra celei capitaliste. Totodată, presa noastră a publicat tot mai numeroasele şi semnificativele expresii ale solidarităţii internaţionale, ale sprijinului oferit României de organizaţii, instituţii, firme şi cetăţeni din diferite ţări.

COMITETUL POLITIC EXECUTIV al C.C. al P.C.R., în şedinţa sa din 17 martie, a exprimat deplina satisfacţie şi aprobare faţă de rezultatele rodnice ale vizitelor întreprinse de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, împreună cu tovarăşa Elena Ceauşescu în Republica Islamică Mauritania, Republica Senegal, Republica Ghana, Republica Coasta de Fildeş şi Republica Federală Nigeria, aceste vizite înscriindu-se ca o nouă şi remarcabilă contribuţie la amplificarea relaţiilor de solidaritate ale României cu ţările în curs de dezvoltare, la întărirea colaborării cu toate ţările în lupta pentru făurirea unei lumi mai drepte şi mai bune, a unei lumi a păcii şi înţelegerii între naţiuni.

ÎN ZIUA de 18 martie, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a primit delegaţia etiopiană condusă de maior Demisie Deresa, membru al Comitetului Permanent al Consiliului Militar Administrativ Provizoriu al Etiopiei Socialiste, cu care prilej s-au relevat bunele relaţii dintre cele două ţări, exprimîndu-se dorinţa extinderii şi adîncirii prieteniei, solidarităţii şi colaborării celor două popoare. În aceeaşi zi, preşedintele României a primit pe ministrul coordonării şi planificării al Republicii Elene, Panayotis Papaligouras ; în cadrul convorbirii s-au abordat diferite aspecte ale amplificării şi approfundării raporturilor de colaborare ce slujesc progresului economic al celor două ţări, cauzei păcii şi înţelegerii în Balcani, în Europa, în lume. În ziua de 19 martie, tovarăşul Nicolae Ceauşescu s-a întîlnit cu tovarăşul Stane Dolanţ, secretar al Comitetului Executiv al Prezidiului Comitetului Central al Uniunii Comuniştilor din Iugoslavia. Reafirmîndu-se dorinţa României şi Iugoslaviei de a conlucra strîns pe plan internaţional, de a contribui la consolidarea cursului spre destindere, s-a făcut, totodată, un schimb de păreri în perspectiva reuniunii de la Belgrad, relevîndu-se hotărîrea comună de a contribui la buna ei desfăşurare şi la adoptarea de noi măsuri pentru transpunerea integrală în viaţă a prevederilor documentului final al Conferinţei de la Helsinki.

Tur de orizont

AL DOILEA tur de scrutin la alegerile municipale din Franţa a marcat în plus avansul sensibil al partidelor de stînga, care au înregistrat, în total, 52 la sută din voturile exprimate, un mare număr de localităţi revenind Uniunii de stînga, formaţiunea guvernamentală pierzînd conducerea a 32 oraşe cu peste 30 000 de locuitori. După ziarul „Times", aceste rezultate „ar putea oferi" indicii privind „şansele ca stînga să vină la putere în 1978". ÎN INDIA, gruparea de opoziţie Janata obţine majoritatea sufragiilor (aproape 300 de mandate din cele 542 cît are forul legislativ) ; Indira Gandhi a prezentat demisia guvernului.

Cronicar

Viaţa literară

Pentru „Contul 1977"

● Asociaţia Scriitorilor din Bucureşti va organiza o serie de spectacole literar-muzicale în şcoli, întreprinderi şi instituţii din Capitală, precum şi în judeţele ţării, la care îşi vor da concursul personalităţi de seamă ale literaturii româneşti, actori şi cunoscuţi interpreţi de muzică uşoară.

Beneficiile realizate vor fi donate la „Contul omeniei şi solidarităţii".

● Asociaţia Scriitorilor din Timişoara a deschis o listă de subscripţie, adresîndu-se membrilor săi şi membrilor cenaclurilor literare pe care le patronează, pentru a se contribui cu diferite sume la „Contul 1977 — ajutoare sinistraţi". Totodată, Asociaţia a început colectarea a numeroase volume de beletristică ce urmează a fi donate bibliotecilor celor ce şi-au pierdut locuinţele în urma cutremurului. O altă acţiune constă în editarea — cu sprijinul Editurii Facla — a unei antologii de povestiri ştiinţifico-fantastice, drepturile de autor urmînd a fi transmise „Contului omeniei şi solidarităţii".

Festivaluri de poezie în care a fost subliniat eroismul şi ampla mobilizare a oamenilor muncii din ţara noastră în momentul de faţă, au fost iniţiate de Asociaţia Scriitorilor din Timişoara şi Editura Facla în comunele Dobra şi Cristur, judeţul Hunedoara, şcoala generală din Frumuşani şi căminul cultural din Chişinău-Criş, judeţul Arad. Au participat : **Lucian Alexiu, Valentina Dima, Simion Dima, Eugen Evu, Al. Jebeleanu, Ilie Măduţa, Al. Buja.**

● Asociaţia Scriitorilor din Iaşi, cu sprijinul actorilor Teatrului Naţional şi ai Operei din Iaşi, au iniţiat, în ultima săptămînă, o serie de manifestări în şcoli, întreprinderi şi instituţii, — în cadrul cărora a fost evidenţiat, prin versuri şi proză originală, coruri, cantate, recitări, uriaşul efort patriotic, eroismul oamenilor muncii care, sub conducerea partidului, a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, şi-au înzecit eforturile pentru înlăturarea urmărilor cutremurului din 4 martie. Astfel de manifestări au avut loc în sălile cluburilor de la „Moldoplast", „Penicilina", „Metalurgica", „Fabrica de tricotaje", etc. Şi-au dat concursul **George Lesnea, Ana Mişlea, Ioanid Romanescu, Silviu Rusu, Nicolae Turtureanu.**

● Manifestări asemănătoare au fost organizate de Asociaţia Scriitorilor din Cluj-Napoca la liceele nr. 6 şi 15, la Casa de cultură din oraşul Bistriţa, la căminele culturale din Odorheiul Secuiesc judeţul Harghita, Izvorul Crişului şi Borşa şi la librăria din comuna Gilău, judeţul Cluj. Au participat **Ion Arcaş, Bustya Endre, Constantin Cubleşan, Heredi Gustáv, Gustáv Láng, Ion Lungu, Kantor Lajos, Kasai Nicolae, Teohar Mihadaş, Dumitru Mircea, Mircea Opriţă, Adrian Popescu, Dan Rebreanu, Eugen Uricaru, L. Voiculescu, Veress Zoltán.**

Acţiuni solidare

● Scriitorul şi traducătorul de literatură română în limba greacă **Costas Assimacopoulos** (Grecia), exprimîndu-şi compasiunea faţă de tragedia care s-a abătut asupra României, a oferit pentru colegii români care au suferit de pe urma cutremurului, drepturile integrale de autor pentru cartea sa **Gîndirea greacă** (Ed. Dacia) şi jumătate din drepturile de autor pentru romanul său **Regele şi statuia** (Ed. Univers).

● Săptămînalul „Elet Es Irodalom", din Budapesta a publicat pe prima pagină articolul intitulat „Epicentrul" de Judit Máriássi, în care se exprimă gînduri de solidaritate frăţească în legătură cu marea încercare prin care a trecut, împreună cu poporul nostru, obştea scriitoricească.

● Asociaţia de prietenie Finlanda — România, împreună cu Uniunea Scriitorilor din Finlanda, organizează în beneficiul sinistraţilor din ţara noastră un spectacol la Casa de cultură din „Kulturitolo", una din cele mai mari săli din Helsinki, precum şi o seară de poezie.

Se va deschide o expoziţie de artă plastică cu vînzare, banii încasaţi urmînd a fi depuşi în contul sinistraţilor din România.

● Asociaţia Scriitorilor din Serbia a organizat o seară de poezie românească în memoria scriitorilor români care şi-au pierdut viaţa în cutremurul de la 4 martie.

Manifestarea a fost deschisă de poetul **Adam Puslojić**, cunoscut traducător din literatura română. Au fost recitate versuri şi din creaţia poeţilor iugoslavi **Vesna Parun, Vasko Popa** şi **Miodrag Pavlović**, dedicate României. Au participat reprezentanţi ai vieţii culturale din Belgrad, un numeros public.

Pe adresa Uniunii Scriitorilor

● Organizaţii ale scriitorilor şi oameni de litere din diferite ţări au continuat să adreseze telegrame şi scrisori Uniunii Scriitorilor, în care îşi exprimă condoleanţe faţă de grelele pierderi suferite de obştea scriitoricească din România, în urma calamităţii naturale abătute asupra ţării noastre, dînd totodată expresie sincerei lor prietenii.

Astfel de telegrame s-au primit din partea centrului PEN francez din Belgia, din partea Uniunii Scriitorilor şi centrului PEN din R.D. Germană, a Asociaţiei Scriitorilor israelieni de limbă română — Israel, P.E.N. Clubul din Ungaria, a Uniunii Scriitorilor din Letonia (U.R.S.S.), a Uniunii Scriitorilor din R.S.S. Moldovenească, (U.R.S.S.), ca şi din partea scriitorilor : **Pierrette Micheloud** — Elveţia, **Horst Diechfuss** — R.D. Germană, **Rita Boumi Pappá** şi **Nikos Papas** — Grecia, **Paul Cojocaru** — Israel, **Jan E. Kucharski** — R.P. Polonă, **Ivan Fedorovici Kurceavov** şi **V. Piskunov** — U.R.S.S.

Asociaţia spaniolă a criticilor literari, prin preşedintele său, **Guillermo Diaz — Plaja**, a transmis o telegramă de compasiune Centrului român al Asociaţiei Internaţionale a Criticilor literari. De asemenea, Asociaţia criticilor literari din Italia, prin secretarul său general, **Gaetano Salvati**, a adresat sentimente de compasiune şi solidaritate.

Festivalul Naţional „Cîntarea României"

● Sub egida Universităţii „Babeş-Bolyai", a Consiliului Educaţiei Politice şi Culturii Socialiste şi a Consiliului U.A.S.C., la Casa de cultură, la Facultatea de filologie şi la Casa Universitarilor din Cluj-Napoca s-a desfăşurat luna aceasta faza pe universitate a concursului de teatru din cadrul Festivalului naţional „Cîntarea României", la care au participat formaţii artistice din toate facultăţile clujene.

Au fost premiate spectacole susţinute de formaţiile teatrale ale studenţilor de la facultăţile de Fizică, Filologie, Matematică şi Istorie-Filosofie. A fost de asemenea premiată piesa **Deosebirea dintre deznădejde şi victorie** a tînărului prozator clujean Vasile Sălăjan, o interesantă suită de fragmente din istoria războiului de neatîrnare regizată de Rareş Păteanu.

În cadrul aceluiaşi festival, tot în Cluj-Napoca, la Liceul pentru alimentaţie publică s-a desfăşurat un concurs dedicat centenarului Independenţei şi împlinirii a 70 de ani de la răscoala din 1907. Elevii acestei şcoli, sub îndrumarea profesorilor Maria Moldovan şi Grigore Goga, au deschis o expoziţie de desene originale ce ilustrează texte istorice din autori români contemporani şi clasici. Cităm, ca un omagiu adus celor 11 000 de ţărani, poezia **1907**, aparţinînd elevei Olga Bob anul II : „Flămînzi, 1907 ! / Locurile acelea deosebit de frumoase / În dreapta, munţii îmbrăcaţi / În mantia pădurilor de fag şi brad / În stînga, lanurile bogate. / / Flămînzi ! Deodată, satul se înroşeşte / De focul cel necruţător. / Văpaia se întinde peste tot. / Prin lanuri, peste holdele mănoase. / Ţăranii, înarmaţi cu coase şi cu furci, / Fugeau, străpunşi de gloanţe. / / Deodată, / se făcuse ziuă / Peste ţăranii morţi."

Gînduri şi acţiuni ce ilustrează încă o dată idealul pe care înaintaşii ni l-au lăsat ca pe o moştenire naţională : slăvirea în cîntec a patriei, „Cîntarea României".

● Asociaţia Scriitorilor din Bucureşti pregăteşte un volum omagial intitulat **9 pentru eternitate**, cuprinzînd note biobibliografice, fragmente literare, portrete, amintiri, manuscrise inedite, fotografii ale scriitorilor dispăruţi în noaptea de 4 martie. Volumul, care va fi încredinţat Editurii Eminescu, apare sub îngrijirea scriitorilor Mircea Micu şi Gheorghe Tomozei.

Semnal

● **Aurel Rău — CUVINTE DEASUPRA VĂMII.** De la debutul din 1953 cu **Mesteacănul**, Aurel Rău şi-a construit, cu zece volume de bună poezie, o imagine lirică individualizată, de adîncă substanţă poetică. Volumul de acum, rod liric al unor dese călătorii circumterestre, ne oferă această reluare : „Vine de peste dune rotundă / cum s-ar rostogoli / şi găseşte / cuibul călduţ al mării // Întîi o zgîrie cîteva fire de trestie / care îi vin ca şuviţe / apoi e liberă de terestru // feroce // indiferentă" (**Lună răsărind** din ciclul **Plajă la Knekke-le-Zoute**) (**Editura Eminescu, 128 p., 8,25 lei, 1150 ex.**)

■ **L. Kalustian — CONSPIRAŢII SUB CER DESCHIS.** Subintitulat **Pagini dintr-o luptă antifascistă şi democratică** volumul cuprinde documente jurnalistice ale unei epoci de acută efervescenţă publicistică pusă sub semnul atitudinii democratice şi antifasciste (1936—1938). Cartea este însoţită de un **Cuvînt înainte** semnat de Valeriu Râpeanu. (**Editura Eminescu, XVI + 408 p., 17,50 lei, 17 400 ex.**).

● **Radu Cârneci — NOBILA STIRPE.** Selectăm, din recentul volum al poetului, finalul poemului **Respirînd prin cîntec**: „O, pînă cînd ode şi imnuri, pînă cînd / în pulberea ta aurindu-mă, pînă cînd / ploile înviindu-mă trupului tău, primeşte-mă. / piatră făcîndu-mă şi veghe de piatră..." (**Editura Cartea Românească, 108 p., 9 lei, 1490 ex.**)

■ **Marius Tupan — CRISALIDE.** Debutant, în 1974, cu un volum de povestiri (**Mezareea**, Editura Eminescu, 120 p., 4,75 lei, 1 800 ex.), bine primit de critică, autorul oferă publicului de această dată un roman scris în acelaşi stil prin care prozatorul s-a afirmat. (**Editura Cartea Românească, 288 p., 8,50 lei, 3170 ex.**).

● **G. I. Tohăneanu, Teodor Bulza — O SEAMĂ DE CUVINTE ROMÂNEŞTI.** Încercările de explicare a unor cuvinte din fondul principal de cuvinte al limbii române, prilejuiesc autorilor editarea a 73 de articole cu scopul îndreptării atenţiei „cititorilor spre cultul necesar — cu rezonanţe adînci în sensibilitate şi conştiinţă — al limbii, înţeleasă **nu numai** ca un mijloc de comunicare, **ci, dimpotrivă**, ca un element central al valorilor neamului, al istoriei noastre naţionale" (**s.n.**) (**Editura Facla, 172 p., 11 lei, 5590 ex.**)

● **Ştefan Ioanid — CUVÎNTUL UNIC.** După zece ani de la debutul publicistic (în „Luceafărul", 1966) autorul cîştigă unul din premiile de debut ale Editurii Albatros pe anul trecut. Reluăm din acest volum **Drumul către patrie, III** : „Viitorul melancoliei se aude / ca o patrie murmurînd în ureche. Şi spune-mi / cînd vine sorocul o aspră putere / ţi se ridică în piept ca-n văzduhuri o apă / ca miresmele în haosul agonic al mierlei / (ele stau acolo ca-n vis această putere) / şi spune-mi, cînd vine sorocul, tînăra ta faptă / de flăcări e prinsă şi armele geniului // îţi sînt împotrivă, prietene / tu care-ai văzut versul născîndu-se singur / acuma ca niciodată acestui suflet nu-i eşti / deopotrivă, căci, iată, temător, te cuprinde cuvîntul / şi truditele legături ale făpturii / tale ca într-un vis se destramă, ca sub / un fulger murmurat în ureche."

LECTOR

În aceste zile și în aceste nopți

AM TRĂIT și trăim zile și nopți tensionate de o intensă participare. Întreaga colectivitate românească s-a avîntat, cu un profund eroism, în lupta, în sens umanist, împotriva forțelor oarbe ale naturii. Omul acestor zile și acestor nopți este omul integral, al contemporaneității socialiste, acela care aruncă în fața stihiilor marele său protest, acela care contestă tot ceea ce poate stîrbi din imaginea sa despre lume și existență, proporționată de geometriile celor mai înalte valori spirituale. El nu stă sub semnul disperării atunci cînd primește semnalele vremelniciei sale, fiind faurul prometeic al propriei sorți, fiind fibra cea mai sensibilă, rațională, vibrînd în consonanță cu întreg universul.

Odată mai mult, în aceste zile și în aceste nopți, omul a dovedit că nu este o entitate abstractă, atemporal și aspațial, că poartă întreaga încărcătură a speței sale, a sufletului și a trupului său, pe întreg arcul său existențial, totdeauna însemnat cu albele monumente ale trecerii sale edificatoare de valori, care-i justifică scurta și dramatica sa existență. Omul este cea mai vie dintre toate făpturile care trăiesc, mereu nemulțumit de sine, totdeauna aspirînd spre mai bine și spre mai frumos. El este protagonistul luptei încordate împotriva destinului advers, împotriva durerii. El cheamă la lupta înverșunată împotriva forțelor încă oculte, îndemnînd la unirea tuturor energiilor umane, într-un imens lanț social, în fața obstacolelor pe care le înaltă puterile adverse.

Acest om nu poate declara natura drept cauza primă a răului existențial, chiar atunci cînd descoperă o contradicție adîncă între fervoarea sa vitală și ordinea aspră, obiectivă, a universului inconjurător care nu este totdeauna edificat la o scară antropomorfică. Se recunoaște naturii forța de a-și fi arhitect creator, de a fi dinamizată de o curgere mereu reînnoită, cu o forță universală care încă transcende. Dar aprehensiunea față de asemenea uriașe energii, obscure încă, nu este echivalentă cu pierderea intensității vitale, cu diminuarea activității continui pentru cucerirea științifică a adevărului despre natură, a omului, care este însuflețit de nobila mîndrie de a fi singura făptură rațională într-un univers care trebuie cunoscut pînă în străfundurile sale.

Condiția umană poate accepta noțiunea adversității vremelnice dar nu și înfrîngerea omului care își poate covîrși destinul contrar. Setea lui de viață ca o monadă activă în spațiu și timp este interferată de voința de a se simți o picătură din imensul fluviu uman care străbate harta istoriei. Omul vibrează dramatic în fața naturii care poate genera aleatoric un absurd cataclism, dar chiar atunci cînd este doborît la pămînt, el se ridică cu extraordinara sete, caracteristică raționalității sale, de a pătrunde tainele, neresemnat niciodată cu acceptarea pasivă a realității. Vocea sa clară înaltă și un vibrant apel adresat întregii omeniri, de a fi solidară în fața naturii și a calamităților.

ÎN aceste zile și în aceste nopți omul a evadat din zona magică a visului izolat pentru a căuta corespondențe în sufletele semenilor săi, invocați în numele solidarității care trebuie să-i stringă lîngă marile încercări, orientați de sensurile umaniste care semnifică o integrală increderе în viitor. Uriașele fapte ale acestor zile și ale acestor nopți sînt generate de noua conștiință a omului contemporan, de adeziunea sa profundă la orînduirea socialistă, aptă să modeleze toate energiile umane pentru transformarea umanistă a lumii și a existenței. Nu am putut să nu gîndesc la capodopera lui Giacomo Leopardi, **Finestra,** floarea solară a pustiului care se cațără pe pantele Vezuviului. Floarea este simbolul demnei naturi umane, un nobil mesaj de solidaritate, născut din profunda conștiință a răului și a durerii, opusă în fragilitatea ei luminoasă „crestei fumegînde" a potențialității de cataclism a vulcanului. Prin raționalitatea sa omul poate fi însă nucleul cel mai iradiant din acea concentrare de infinite forțe pe care o reprezintă natura. Prin mîndra sa inteligență, omul se opune naturii, desfășurînd o permanentă activitate care încearcă să prindă verigile nesfîrșitului lanț cauzal care determină universul material. Materia nu mai înspăimîntă pe oamenii care cunosc adevărul solemn al infinitului ei, al nesfîrșirii spațiului și timpului, al uriașelor furtuni cosmice, lîngă care va veghea totdeauna floarea, simbolul nemuritor al omului care vrea să cunoască. El nu se lasă copleșit de mutațiile nearmonice ale naturii, ci le constată absurditatea, convins fiind pe deplin că singura armonie în univers o constituie conștiința sa morală, superba sa inteligență și infinita-i sensibilitate.

AM PRIMIT în aceste zile și în aceste nopți ale unei intense, dramatice trăiri, nenumărate semnale de adeziune, de profundă simpatie și de încredere, din partea atît de numeroșilor noștri prieteni de peste hotare. Un gest simbolic mi se pare a fi zborul către România al acelei admirabile artiste care este Mariapia Fanfani, însuflețită de voința de a cunoaște cu o oră mai devreme soarta unor prieteni dragi pe care îi are în țara noastră. Excepționalul ei album de artă tipărit în 1973, **România terra latina,** este un adevărat imn închinat horei de frumuseți a țării, care nu-și poate afla termeni de comparație cu vreo alta, pe această planetă. Străbătuse aceste pămînturi cu aparatele ei moderne, avide să oglindească flora violetă a munților, albele ziduri ale mînăstirilor, albastrul mirific de Voronet, fulgerele albe ale hidrocentralelor, curcubeele înscrise pe cer de incandescența marilor furnale, tăcerea verde a infinitelor lanuri. Magnificele ei portrete fotografice reprezentau tipuri caracteristice ale acestui popor cu rădăcinile înfipte adînc în straturile geologice care s-au cutremurat acum în prăpastia adîncimii lor, dar n-au putut nimici opera milenară a omului constructor. Artista italiană a fost profund impresionată, în marea ei sensibilitate, de cataclism, dar mai ales de forța uriașă a colectivității românești, de profundul său umanism în lupta cu o atît de grea încercare. Glasul ei, frînt de emoție, evoca scene dramatice, acte de eroism, pe care nu i le va șterge din amintire nici un alt eveniment.

Poporul român a dat lumii întregi, în aceste zile și în aceste nopți dramatice, pilda cea mai înaltă a demnității umane.

Alexandru Balaci

CORNELIU BABA : Flori
(Din expoziția permanentă cu vînzare deschisă la Galeriile „Orizont")

Scriitori

NECROLOGUL pe care Uniunea Scriitorilor l-a publicat în urma cutremurului din 4 martie va rămîne unul dintre cele mai zguduitoare documente din istoria literaturii române.

De toți acei morți știam de a doua zi de după catastrofă, și sfîrșitul fiecăruia dintre ei, și al tuturor împreună, în aceleași puține și fatale secunde, îmi umpluse inima de cea mai vie și întinsă durere, iar cugetul mi-l clătinase, cum rareori i-a fost dat să se clatine. Pe toți îi cunoșteam, și moartea fiecăruia și a tuturor împreună mi-a apărut ca o tragedie inadmisibilă și în cel mai înalt grad absurdă.

Trăiam — supraviețuiam — cu acest sentiment, care mă invada și îmi tortura ființa, ca aerul unei planete ostile pe care m-aș fi văzut proiectat de o catastrofă.

De cînd există și a fost supusă unor atît de grele încercări, din care n-au lipsit asasinatele fizice și morale, morțile de foame și de tuberculoză, și sinuciderile, și toate nenorocirile cu puțină, obștea noastră n-a fost nicicînd atît de crunt lovită.

Acum, pe cînd plesneau primii muguri ai unei primăveri grăbite iar bluzele fetelor se umpluseră de mărțișoare, am fost puși dintr-odată în fața unui mare număr de morți. De sfîrșitul fiecăruia auzisem, dar cînd le-am văzut numele, înșirate unul după altul, în acel necrolog fără precedent, orice speranță a unei amăgiri a încetat și am avut întreaga măsură a ireparabilului. Parcă aș fi fost într-o biserică, la înmormîntarea unui om drag, cînd începe să se cînte „Veșnica lui pomenire", iar cei de față, dîndu-și seama că totul s-a sfîrșit pentru totdeauna, izbucnesc în cel mai înalt și amar hohot de plîns.

Tuturor celor ce au ținut condeiul în mînă pînă în această catastrofală primăvară, tuturor celor ce au fost smulși atît de brutal și de absurd de la masa de scris, veșnica — și pururi cutremurătoarea — lor pomenire !

Geo Bogza

Virtuţile orînduirii socialiste

DIN 1802, de la „cutremurul cel mare", cum l-au numit străbunii noştri, România n-a mai fost confruntată cu un cataclism natural atît de distrugător.

De la ziua nefastă de 4 martie n-a trecut prea multă vreme, dar ţara a intrat deja în făgaşul normal, fapt evident pentru noi, impresionant pentru opinia publică internaţională.

Privit din afară, tot ceea ce s-a petrecut la noi în ultimele două-trei săptămîni pare un miracol. Care sînt cauzele şi forţele motrice reale, mai adînci, care au determinat acest miracol ? O întrebare la care nu e simplu de răspuns, implicînd însăşi calitatea unei orînduiri sociale, virtuţile unui popor, perspectivele lui de viitor.

Acest miracol se explică prin chiar capacitatea sistemului social socialist de a se autoconserva, înlăturînd prompt perturbările şi consecinţele nefaste pentru om, prin însuşirea de a-şi menţine intacte caracteristicile fundamentale, indispensabile progresului. Într-un cuvînt, sistemul nostru socialist se dovedeşte superior prin capacitatea de autoreglare, de conservare a întregului angrenaj, a tuturor subsistemelor şi a tuturor elementelor, ceea ce-i permite să atingă scopul propus — făurirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintarea spre comunism, aşa cum acestea au fost definite în Programul Partidului nostru.

Actuala ciocnire cu înverşunarea naturii a demonstrat că avem o economie socialistă bine organizată; suplă, în stare a face faţă cu succes „suprasolicitărilor". S-a dovedit că economia noastră planificată, deşi într-un timp istoric scurt, a atins un nivel superior de dezvoltare. Acest nivel îi permite ca, din mers, să-şi refacă pierderile suferite ; mai mult, cum arăta tovarăşul Nicolae Ceauşescu la Conferinţa de presă — nu numai că actualul plan cincinal nu va fi afectat, redus, dar poporul nostru va face totul pentru a asigura o dezvoltare mai rapidă a ţării, pentru creşterea suplimentară a producţiei peste prevederile planului. Aşadar, două coordonate fundamentale : structura obiectivă a economiei noastre socialiste, care permite planificarea — în acest moment ar trebui să spunem : distribuirea şi redistribuirea forţelor şi mijloacelor, dispersarea şi concentrarea acestora — şi factorii subiectivi, conştienţi — mai îndîrjiţi de marele seism — şi nu descurajaţi — gata să dea şi să facă totul pentru ca nimic să nu împiedice poporul nostru să se înscrie, activ, în istoria contemporană.

ANSAMBLUL acţiunilor din această perioadă are ca trăsătură dominantă modul organizat de desfăşurare, ordinea. Această ordine — esenţială în momentele dramatice — este generată şi determinată, şi deci se explică, în primul rînd, prin acţiunea centralismului democratic — care presupune coincidenţa de tendinţe a conducerii unice, centrale, cu iniţiativa şi sprijinul maselor — în cadrul orînduirii noastre socialiste. Iniţiativele, extrem de variate, de la acţiunile imediate de salvare a celor aflaţi în pericol pînă la donaţiile pentru fondul omenirii şi solidarităţii, pornite spontan, au convers spre un cadru organizat, mijlocit de sistemul centralismului democratic : „de la început, întreaga activitate a fost preluată direct de conducerea superioară a partidului, considerînd că organele de partid şi de stat, investite cu autoritatea şi drepturile respective, sînt cele care trebuie să acţioneze în primul rînd în asemenea situaţie" (Nicolae Ceauşescu).

Autoreglarea oricărui sistem — cu deosebire a unui sistem social aflat într-o situaţie excepţională — se poate realiza numai în măsura în care are loc procesul specific de captare, selecţie, prelucrare şi utilizare a informaţiei. Din acest punct de vedere, sistemul centralismului democratic s-a dovedit excelent pregătit : conducerea centrală de partid şi de stat a fost prompt şi permanent informată asupra situaţiei, dar în acelaşi timp ea a luat contact direct cu realitatea, atît pentru a putea culege informaţii complete şi precise, cît şi pentru a oferi, la faţa locului, soluţii eficace. Această atitudine s-a manifestat exemplar în activitatea secretarului general al partidului care — zile în şir, cu o tenacitate de fier — a urmărit lucrările de salvare a supravieţuitorilor, precum şi acţiunile de înlăturare a efectelor, de normalizare a întregii vieţi social-economice.

Avînd viziunea ansamblului, conducerea centrală de partid şi de stat a stabilit cu promptitudine obiectivele prioritare, din aproape în aproape — sarcinile, forţele şi mijloacele necesare —, a acţionat prin verigile intermediare : comitetele judeţene de partid, consiliile populare judeţene, iar în întreprinderi — organizaţiile de partid şi consiliile oamenilor muncii — în direcţia integrării fiecărui cetăţean în activitatea de reconstrucţie, altfel spus, a realizat unitatea şi coeziunea întregului popor în jurul obiectivelor propuse.

Toate acestea au contribuit la instaurarea, atît de rapidă, a stării de calm şi la întărirea încrederii în conducerea partidului, în justeţea şi umanismul măsurilor luate.

CU o puternică conştiinţă de sine, cu o unitate morală exemplară, poporul nostru a putut întîmpina imprevizibila stihie a naturii ca o singură voinţă, cu o luciditate şi un calm socratice. Această fuziune a voinţelor, această convergenţă a unor acţiuni lucide îşi au geneza în procesul de educaţie comunistă, organizat şi condus de partid în ultimele trei decenii.

În asemenea momente-limită nu este suficient să fii dotat cu mijloace materiale. *Omul*, factorul viu, activ în cadrul forţelor de producţie, apare cu pregnanţă în asemenea momente ca instrument principal al rezolvării tensiunii în favoarea umanului. „Partidul va acţiona cu consecvenţă pentru participarea conştientă a tuturor oamenilor muncii la făurirea destinului colectiv al societăţii socialiste şi comuniste" Ideea aceasta din Programul partidului presupune făurirea unui destin colectiv atît prin perfecţionarea structurilor sociale, a conştiinţei oamenilor, cît şi — aşa cum ne-a demonstrat-o martie '77 — prin mărirea capacităţii de a ne media — multiplu — dependenţa de natură. Or, această mediere implică o dublă acţiune : pe de o parte, de a făuri mijloace şi opere materiale care să reziste la solicitările extreme ale forţelor naturale, dar, pe de altă parte, de a făuri un cetăţean ca membru al colectivităţii care să participe conştient — prin întreaga sa activitate, pînă la sacrificiul de sine — la depăşirea situaţiilor critice. Încercarea prin care am trecut dezvăluie maturitatea politică a poporului nostru, faptul că el a dobîndit o înaltă conştiinţă de sine — socialistă şi patriotică, umanistă şi civică — element hotărîtor în victoria pe care am obţinut-o.

Ca atare, referindu-se la forţa motrice care a declanşat energiile poporului nostru întru refacere şi reconstrucţie, tovarăşul Nicolae Ceauşescu desemna alături de dezvoltarea bazei economice prin construcţia societăţii socialiste, „dezvoltarea unei conştiinţe noi, a spiritului de solidaritate între cetăţeni". Această conştiinţă nouă, socialistă, făurită de Partidul Comunist Român, favorizată de dispariţia antagonismelor, de noua structură socială în curs de omogenizare, şi-a manifestat acum virtuţile unificatoare pentru un întreg popor, clasa muncitoare, intelectualii, ţăranii răspunzînd imperativelor momentului prin intensificarea eforturilor în vederea depăşirii greutăţilor provocate de seism. E o dovadă pregnantă că oamenii societăţii noastre s-au format în aşa fel încît să poată face faţă şi celor mai cumplite încercări. Şi aceasta cu atît mai mult cînd e vorba de a privi înainte, de a realiza un ţel, edificarea societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintarea spre comunism.

Mai mult ca oricînd, se poate, deci, afirma că în procesul de elaborare a conştiinţei socialiste — umaniste şi patriotice — s-a produs un salt calitativ. Particularitatea distinctivă a acestui salt constă în dobîndirea de către individ a conştiinţei că valoarea personalităţii sale creşte pe măsura integrării în activitatea colectivă, de creare şi salvare a valorilor sociale, că el, ca individ, îşi afirmă atributele şi drepturile personalităţii tocmai prin obiectivarea şi integrarea în relaţiile sociale. Şi am putea prelungi ideea astfel : relaţia omului nou, socialist, cu înfăptuirile poporului rezidă în aceea că el îşi însuşeşte aceste înfăptuiri ca ale sale, şi le apără, această relaţie devenind modalitatea prin care el se comportă şi înţelege, prin care el îşi afirmă personalitatea. De unde şi „punerea în situaţie" a fiecărui membru al comunităţii noastre de a concepe munca pentru societate ca muncă pentru sine, identitatea lor, apărarea uzinelor şi de refacere a oraşelor de către oamenii muncii ca propra lor problemă.

Umanismul socialist — stă scris în Programul partidului — concepe omul ca fiinţă socială, care-şi afirmă personalitatea şi-şi făureşte viitorul în contextul făuririi fericirii şi a unui destin liber pentru întregul popor.

DEVENIT fapt de viaţă, izvorît din însăşi natura orînduirii socialiste, umanismul nostru revoluţionar, — a cărui notă definitorie este solidaritatea, a adeverit în aceste momente de grea cumpănă că în concepţia partidului nostru omul reprezintă valoarea supremă, o viaţă de om neputînd fi cu nimic înlocuită.

Asemeni seismografelor, memoria noastră a înregistrat cutremurul, intensitatea lui. Totodată, unitatea poporului nostru, curba crescîndă a acestuia, patriotismul său intens, devotamentul pînă la jertfirea de sine.

Încă o dată, maxima se adevereşte : unitatea înseamnă victorie. Victoria poporului nostru împotriva unor imprejurări tragice înseamnă unitatea lui ridicată pe o treaptă mai înaltă.

Popoarele sînt ceea ce sînt înfăptuirile lor, zicea un mare filosof. Şi ele se cunosc pe sine, am putea adăuga, prin aceste înfăptuiri. Un cataclism natural, cum n-a cunoscut Europa în ultima sută de ani, a pus la încercare înfăptuirile — de trei decenii — ale poporului nostru. Examenul — un examen profund dramatic — a fost trecut. Poporul român s-a cunoscut şi mai profund pe sine însuşi.

Nimic nu poate opri poporul nostru de a-şi urma drumul ales. Partidul Comunist Român a dat şi dă poporului nostru forţa necesară învingerii oricăror greutăţi, potenţînd necontenit eforturi şi virtuţile sale, geniul său creator.

Traian Podgoreanu

GHEORGHE SPIRIDON: Flori
(Galeriile „Orizont")

Petre Dragu

■ În aceste săptămîni îndoliate, cine s-ar fi aşteptat să pomenim şi numele lui Petre Dragu, colegul şi prietenul nostru, omul care nu şi-a mărturisit adevărul prea grav al suferinţei, şi nu s-a plîns de pîndirile ei, pînă la căderea clipei neaşteptate. Pătimaş al cernelei şi condeiului, ziarist pasionat şi poet sfios în virtuţile lui tăinuite, drumul lui de la inimă la inimă nu cunoştea ocolişuri, nici vorba vicleşuguri, fericit între foi şi cuvinte, şi chinuit în presimţirea amurgului.

Poezia ne-a trimis-o în sîmbăta de după cutremur. Luni către seară i-am telefonat să-i exprim fericirea lecturii. Era el însuşi, de o mie de ori mai fericit. A scris-o în ceasuri de iluminare, ca un testament, se vede, şi o dedica omului pentru gesturile căruia în cultura română avea o mare iubire. Aşteptam amîndoi ceasul publicării ei. Poate că ultimul număr al revistei l-a căutat cu înfrigurare. Pînă la următorul, n-a mai avut putere. Cu un regret nemărginit, şi nu spre a înlocui lacrimile noastre, publicăm acum inlăcrimarea lui postumă.

Ion HOREA

Lancrămă, lancrămă...

Lui Geo Bogza

...Lancrămă, lancrămă sara pe deal
Cînd plopi fără soţ izvodesc mărţişoare ;
E-amurg violet din ceatal în Ardeal
Şi dau sinziiene un cîntec de val —
Cir-li-lai, cir-li-lai — bălţii clare.

Somnoros, păsărelele cheamă Crai Nou
Să-arămească-n zăvoi dumitriţe ;
Ciine bun moare treaz lîngă stîlp de erou
La sorocul cînd iese din Ou
Pui-Măiastra ca fusul de criţă.

Tot la fel se-ntrupează din laur
Sburători, la Mirceşti, Răşinari, Miorcani
Unde ard flăcărui pe grăunţi de tezaur,
Care-s lacrimi din plînsul de aur
Al mioarei de-o mie de ani.

...Dar se-aude, se-aude solemn gemănînd
O cantată a Regelui Orb
Peste-un şuier de paloş ce taie pe rînd
Căpăţini de balaure blînd şi bolînd,
De nu ştii : inorog e sau corb ?

Ştie însă cel Domn înţelept
Care vine cu fraged-coconu-i de mînă
Pe lungile şesuri, cu noaptea de-a piept,
Ca să afle băiatul ce-i strîmb şi ce-i drept,
Nevăzînd, din hrisovul şoptit de ţărînă.

. . . . . .

...Şi mai sînt : juni heralzi fremătînd pe ruinuri
Şi moşnegi robotind peste piei cu peceţi
Şi zugravi de icoane din lînă, cu ochi de pelinuri,
Şi-un amant de la Rîm, povestind în suspinuri
Cum că şade în gazdă la geţi.

O, ce noapte cu bezne măiestre :
Ca-ntr-o nucă din basmu, nespartă,
Ca-ntr-o sfîntă de ladă cu zestre,
Ca-ntr-o navă din lumi neterestre
Pogorîtă lunatec în baştina noastră.

O, ce vrăji de-nstelare din ceatal în Ardeal
Cînd lancrămă, lancrămă sara pe deal.

Martie, 1977

VIOREL MĂRGINEANU: **Peisaj**
(Galeriile „Orizont")

Steaua bunei speranţe

DE ACUM a trecut şi a şi început să fie uitat vaierul acela uriaş, de parcă 10 000 de orchestre şi coruri ar fi început să cînte Recviemul de Mozart. Din infernul şi purgatoriul sinistrului oamenii au suit în edenul luminii care se numeşte solidaritate. O minunată întrajutorare umană, semn de stea, emblemă necoruptă a acestui „ev aprins", pură şi de neconfundat ca un rîu de platină a curs prin inimile noastre şi s-a confundat cu însăşi substanţa lor.

Înarmîndu-ne cu tenacitate, speranţă, putere, ea ne-a adunat în cetate impunîndu-ne o imensă expansiune a inimii în sensul curajului, abnegaţiei, dăruirii de sine.

În spaţiul doryphor şi mioritic al patrei române, femeile chiar n-au făcut negre gesturi ca în Euripide, ci au pus mîinile, alături de noi, pe fier, var, lemn şi sticlă ca să Reconstruiască.

Matcă a Meşterului Manole, România noastră cea de toate zilele a ieşit din încercare purificată şi întărită, confirmînd nu vreun miracol singular, ci legea colectivă a moralei noastre.

Viaţa a fost redată vieţii, omul — omului şi aşa cum „iarba cîntă în cor crescînd", casele vor reîncepe să crească sub mîinile celor ce au ştiut şi vor şti să vadă ţara aceasta nu doar ca meditaţie, ci, mai ales, ca faptă.

Sublimată nu în golul sărat al lacrimei, ci în răsuflarea fierbinte şi de suiş a acţiunii, energia românească a acestui martie ce va fi greu uitat, ori poate niciodată, s-a transformat în chip necesar şi fericit în: voinţă de rezidire, de recuperare, de reînfrumuseţare. Coşmarul tectonic s-a transvaluat astfel nu într-un final, ci într-un început; un filosof al veacului cultivînd un scepticism spectaculos afirma odată că sentimentul cel mai „expeditiv şi eficace al omului este ura", dar cele ce s-au petrecut şi se întîmplă sub ochii noştri şi chiar cu noi, demonstrează abaterea de la adevăr a aforismului respectiv, căci efortul şi altruismul colectiv au dovedit că dragostea de om e sentimentul cel mai eficace. Dragostea de om ce secretă în cochilie colectivă perla umanismului nostru socialist, românesc, nobil fără ostentaţie, eroic fără poză, definitiv ca o capodoperă.

Iar dragostea de om, încrederea în el, în capacitatea lui de a face şi mai frumoasă şi mai bună decît era înainte realitatea noastră, se află pe scara Richter a memoriei cetăţii mai sus decît orice cutremur. Scormonind în moloz pînă la stele, oamenii au şi început să viseze şi să ridice viitoare case, instituţii, locaşe în care muzele să desfete inimile, în care gustul frumosului să-şi deschidă infinite laturi, ca stele mari, roşii, irizate, strălucitoare. Să privim în jur: fiecare îşi face datoria la locul său de muncă, viaţă şi frumuseţe.

Luminile ard, pure ca nişte teoreme, conductele aduc în case apa, în pieţe sînt fructe şi flori, telefoanele refac în eter prietenii şi logodne, studenţii învaţă cît de importante pot fi pentru omul modern mişcările concasoarelor, elevatoarelor ori benzilor rulante, la radio se cîntă Bach sau Paul Constantinescu, în faţa Academiei de Studii Economice au înflorit, ieşind asemeni unor sunete colorate, ca de sub clape vegetale, caişii, în Cişmigiu copiii se joacă, iar îndrăgostiţii se sărută, în clasele liceelor reparate de elevi şi de dascălii lor, Mircea cel Bătrîn îl înfruntă şi îl înfrînge la Rovine pe Baiazid Ilderim, la Ofiţerul Stării Civile perechile spun: „Da", a apărut o nouă biografie a lui Sorge, pensionarii fac muncă patriotică în faţa blocurilor. Aşadar, nu privim înapoi cu mînie, ci privim înainte cu încredere, strîns uniţi într-o singură voinţă, maturi şi lucizi. Trăim, sperăm, refacem, reconstruim şi, aşa cum spunea Preşedintele Statului nostru, cu prilejul conferinţei de presă ţinută cu ziarişti străini şi români: „Sîntem ferm hotărîţi să nu schimbăm cu nimic programul de ridicare a nivelului de trai al poporului".

Toată munca, toată ambiţia, toată fervoarea din jur nu dovedesc decît că sîntem hotărîţi să-i restituim patriei primăvara pe care o merită. Ştiind că mai presus de orice e speranţa, forţa de a renaşte din propria-ţi cenuşă, credem fără fanatism, dar cu absolută convingere în om, căci — a dovedit-o — prin el se împlineşte adevărul total care e însăşi viaţa ce nu există în afară de om, ci numai prin om şi pentru el.

E adevărat, în aceste momente viaţa înseamnă mai puţin pulbere astrală, crini şi spaţii conceptibile în observatoare astronomice şi mai mult zidărie, metalurgie, sudoare şi calm. Puterea revoluţionară şi vibratorie a Participării ne adună pe toţi sub un singur astru. Acesta e bărbătesc, sever poate, departe de dulcegărie, pitoresc şi anecdotă şi e singurul lucru ce are importanţă: adevărul.

Şi acest adevăr ne confirmă pe noi înşine, ne probează că trăim pentru a ne exprima prin suma faptelor noastre pozitive şi generoase, pe firul ideii că numai „eternitatea e nepăsare, timpul e acţiune".

Aşadar, aici, la Carpaţi şi Dunăre trăim pentru a Face, pentru a justifica şi spori, întreitul spic: speranţă, revoluţie, consecvenţă. Şi ce altceva s-ar mai putea adăuga? Că toată această realitate socialistă, a Reconstrucţiei, ne oglindeşte eforturile, sacrificiile şi visele, dar că şi noi ne oglindim în ea, modelînd-o, mînuind-o. Că există împrejurări istorice şi politice, grozav de omeneşti în profunzimea lor, în care ajungem să realizăm cu adevărat asumarea Eticului, asumarea condiţiei umane, a condiţiei proprii timpului nostru şi felului nostru de a fi în lume. Camus scria undeva: „Trebuie să trăim şi să creăm. Să trăim pînă la lacrimi...". Acest crez al existenţei lucide, în stare să depăşească încercările şi să urce pînă la condiţia eroică asumată, desigur, cu o perfectă modestie, caracterizează, cred, ceea ce se întîmplă în jurul nostru. Din infernul şi purgatoriul sinistrului oamenii au suit în lumina care se numeşte: solidaritate. De aici ei vor naviga spre viitor, oricît de greu le va mai fi cîteodată, pe sub steaua bunei speranţe.

Dan Mutaşcu

Pămînt de flori

LOCURILE au fost acoperite cu pămînt. Poate de flori, cum am auzit, scăpată, o glumă neîndemînatică, nevinovată.

Absenţa lor — şi a lor şi a Lor — este vizibilă. Goluri, goluri. Rîndurile au rămas cu ştirbituri — vizibile pentru noi, cei care am pierdut cîteva pahare, o lampă, un televizor.

Pentru ei, însă, golurile sînt nu doar vizibile. Pentru cei care au rămas numai cu viaţa pe ei golul va mai dura.

Cîndva, curînd, ştirbiturile cu pămînt de flori vor fi astupate — desigur, cu poduri şi mai frumoase. Cîndva, curînd, se vor astupa golurile cît străzile şi cele cît firul de iarbă, iarba acestei primăveri de sfîrşit de mileniu.

Dar pămîntul de flori de pe ochii aburiţi de durere, de uluială, de nepricepere ai semenilor noştri rămaşi suspendaţi va mai dura. Să nu încercăm să li-l îndepărtăm, înainte de a se fi copt: va cădea singur. Să nu încercăm să răzuim pămîntul de flori de pe viaţa cu care au rămas fraţii şi surorile, grăbindu-ne să pregătim terenul pentru alte poduri, fie şi mai frumoase. Ochii lor aburiţi au nevoie de un răgaz: să priceapă, apoi să dispere, apoi să lăcrimeze, liberaţi.

Cîndva, mai încolo, vor simţi că golul căscat împrejurul lor a dispărut, alungat de noi, cei care am pierdut o vază şi trei borcane. Atunci vor face, împreună cu noi, pasul, paşii, spre locurile pe care vom înălţa poduri şi mai frumoase.

Dar pînă atunci, să nu le tulburăm urcuşul spre suprafaţă: nu-i putem ajuta, în asta. Să-i aşteptăm să revină din adîncuri: singuri, în asta nu-i putem ajuta. Să-i lăsăm, au nevoie, au voie, au dreptul la un răgaz, la pămîntul lor de flori care încă le mai scrîşneşte între pleoapele înălbăstrite.

Paul Goma

Încă martie, acest an

SOFIA UZUM: La tîrg
(Galeriile „Orizont")

În memoria lui Alexandru Ivasiuc

Avem şi vrerea şi puterea

În pragul tristei noastre primăveri,
Mi-e gîndul, ceas de ceas, întors spre ţară,
Patrie încercată de dureri
A cîta oară în istorii iară ?

Citesc ziarele şi dau să plîng
Şi-aş vrea să fiu cu voi printre ruine,
Mîna ce scrie să se facă plug
În căutarea celor ce-s ca mine.

Aprind în inimă, aici departe,
O candelă a dragostei nestinse
Întru cinstirea fiecărui frate
Pe care oarba forţă îl ucise.

Ne vom reface locul şi mai trainic,
Avem şi vrerea şi puterea.
Urmîndu-ne partidul, comandantul,
Învăluim în forţă, azi, durerea.

George Albuţ
Pekin, martie 1977

Să fugi pe mădularele tale şi ele să fie de apă

Sînt forţe mai mari, de temut, ele
se îngroaşă ca fluturii sub terasele nopţii,
ca fluturii sub terasele, cazematele nopţii,
în genunchi săvîrşind pierderea
cuvîntului cel mai pur, cel mai vajnic.

Cauza noastră iată o duc
aceste adăposturi deodată ostile, îndărătnicia
cuvîntului, desigur, iarăşi
şi iarăşi, dintre lucrurile pricepute
şi cele nepricepute vei zice: Rătăcirea

asta pentru tine este ! Locurile
cele mai cu prisos jînduite s-au dus
înlăcrimate în apele clipei — o urnă
cutezătoare tu ai rămas să păzeşti,

dar totuşi o umă, o plasă
de plasme pricepută în a şterge totul
— ele promiteau îmbrăţişările cele mai limpezi,
măsura cea harnică şi, ca o lumină
rătăcită de-a pururi prin sine, îndoiala

de tine pururi legată. Toate astea, mi-am zis,
fără nici un temei de risipă mai înaintea ta
veşnic vor merge, iar tu
din ţărm în ţărm îţi vei petrece osteneala
în roiurile acestui cîntec niciodată

pe măsura alcătuirii tale. Se ridică
fluturii aşteptînd, zboară fluturii aşteptînd
— fericiţi sînt ei
lovindu-se şi potopindu-se de iubire
acolo unde tu niciodată nu vei mai ajunge.

Ştefan Ioanid

Marin SORESCU

Bocet crăpat

I

Manole, păgubosule meşter,
Fericitule meşter,
Să ai în veci ce zidi !
Pe ce balanţă descumpănită ne zideşti de vii !
Ai pus umărul la un arc de triumf
Şi ţi s-a dărîmat casa.
Te-ai ridicat în vîrful picioarelor,
Gata să zbori şi cerul se schimbă-n potop, zbori înotînd
Şi înfigîndu-ţi aripile în mîl.
Dai să laşi mărturie scrisă de strădania şi lacrima
Sufletului şi pagina ţi-e îngropată
Sub cronicile, despicate pe rîndurile
Amintitoare de cutremure vechi, tot pe aceste locuri.
Pămîntul s-a deschis, cît să-ncapă un om şi-un cal.
Cine-a fost călăreţul, galopînd prin spărtură ?
Tot tu, inimosule, pierdutule şi mereu regăsitule meşter,
Lăsînd să se înţeleagă că vuietul acela îngrozitor
E doar galopul tău, cobori spre însuşi miezul pămîntului
Să cauţi cel mai bun material.

Cînd ţi-a fost gata mînăstirea,
Nu te-ai aplecat bine să culegi floarea de cîmp
pe care s-o anini sus pe căpriori, în semn de noroc şi izbîndă,
Că ţi-a şi căzut în palmă nemaipomenita ctitorie.
Şi ai cules din ruine brusture şi scai.
. . . . . .
O, meştere Manole, tu care n-ai plîns nici măcar
În baladă,
Cîte motive ai avea, păgubosule,
Să dai drumul zăgazelor din adîncul ochilor tăi mari şi miraţi,
În care tablourile din apocalips
Par să-şi fi găsit rama preferată.

Dar nimeni nu te-a auzit, nici măcar oftînd,
Căci dacă ai ofta şi tu s-ar frînge şi munţii.
Muţenia ta în durere ţine echilibru lumii,
Ca un deget pus la timp pe buze : Linişte ! Se schimbă garda
Năpastelor.

Eh, cutremuratule meşter, dreptule meşter,
Intrînd pînă la glezne în pămînt, pînă la brîu.
Pînă la inimă, lăsînd lutul să te strîngă,
Să-ţi bătătorească inima
Şi ieşind iar deasupra, la fel de puţin călit ca şi înainte,
Mai plăpînd decît trestia şi la fel de singur.

Încotro să te uiţi mai întîi ?
Ai fost lovit din cer, ţi s-a tras drumul de sub paşi,
Ai fost făcut palancă de pe laterală
De vînturi cumplite...
Ţi s-a pus suliţa în coastă, te-ai prefăcut că nu pricepi
Şi ai zis : „Ce clipă prielnică pentru zbor, avîntul avînturilor,
Ce zi frumoasă".
Un lanţ nesfîrşit de zile frumoase !
. . . . . .
O, bunule meşter,
Care te-ai întors cu încăpăţînare la mistria ta
Asumîndu-ţi perpetuu începerea zidului...
Bucuria ta unică este gestul însuşi al zidirii
Şi răgazul dintre două prăbuşiri e întotdeauna suficient
Pentru cupola noastră de veşnicie.

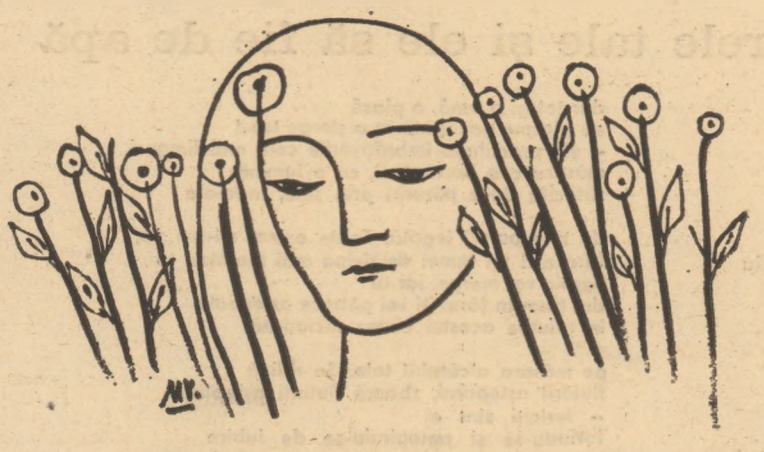

Desene de Mihu Vulcănescu

II

Acum, blajinule constructor pe cutremure, ce ai de zis ?
Te scuturi iar de moloz, îţi aduni calfele împuţinate :
„Şi cu mine nu mai sîntem zece
Şi cu mine nu mai sîntem zece
Şi cu mine nu mai sîntem decît trei-patru..." îngîni.
Şi mai spui : „Ce pămînt frămîntat bine,
Cu grijă, să nu scape
Întregi bucăţi prea mari de vis.
Ce pămînt stropit cu sînge, care leagă atît de straşnic !
N-am mai văzut cer aşa de înalt pentru catapetezme !
Ce zile frumoase, ce avînt !
Ce grandioasă ruină babiloniană dintr-un modest cătun.
Căci n-am avut timp, căci n-am avut timp !"
„De ce setea noastră de monumental se concentrează ideal
Numai şi numai în dezastru ?" eşti întrebat.
Şi tu îşi înghiţi nodul din gît, firul cu plumb nimerit acolo
şi grăieşti :

„Dar ce cîmp larg deschis noilor temelii !
Zidiţilor de vii fraţii mei, surorilor, copiii mei
Reţineţi ultimul meu cuvînt : toţi sîntem temelii !
. . . . . .
Vai, fericitule meşter.
Dacă nu ţine pămîntul, tu ne ancorezi în slavă, cu simbolul
Aripilor tale.
Dacă
Se despică cerul, muţi turlele în pămînt
Şi ţîşnesc izvoare...
Pendularea trupului tău printre fulgere înseamnă curcubeul nostru,
Care ne dezinfectează destinul şi toarnă găleţi de var pe oase.

Meştere Manole, Meştere Manole,
Tot sîntem noi îngenunchiaţi lîngă cei dragi,
Lasă-ne să-ţi întîlnim, reflectaţi în băltoaca de lacrimi amare,
Bunii tăi ochi mari, în care tablourile din apocalips
Par să-şi fi găsit rama preferată.
Tu care rămîi deasupra îngenuncherii cerului şi-a pămîntului,
Durează pe creştetele noastre o ctitorie cum n-a mai fost alta.
Ori ai şi început ?

Ma-nole, Mano-le,
Meşt... Ma... (ce cuvînt a mai rămas întreg ?)
Acum cînd pînă şi jalea şi-a năruit stalactitele,
Înghiţite cu peşteri cu tot
Ţie îţi închin, ca să-l rezideşti, ca să-l consolidezi,
Ca să-i pui popi
(Spre a nu i se pierde de tot urma în iarbă)
Bocetul nostru crăpat.
Bietul nostru bocet scos din ţiţîni.

Elena Văcărescu, memorialistă [II]

LA INVITAȚIA Yvonnei Sarcey, directoarea fondatoare a periodicului „Conferencia, journal de l'Université des Annales", publicație bilunară, Elena Văcărescu a ținut mai multe conferințe, dintre care unele în tandem cu Paul Valéry. Într-una din acestea, marele poet a adus poetei un dublu omagiu :

„Nu vă voi vorbi despre poetul pe care-l știți. Aici, toată lumea cunoaște pe poetul Hélène Vacaresco, toată lumea îl iubește, toată lumea ar vorbi elocvent despre dînsul. Aflați însă măcar că în Hélène Vacaresco coexistă cu poetul un om politic admirabil. Mi s-a întîmplat să întrevăd la Geneva, în culisele Societății Națiunilor, unde nu vă puteți da seama de influența ei, bătaia lungă a cuvintelor ei, subtilitatea acțiunii ei. Mi-aș reproșa dacă nu v-aș spune cît de mult contează prezența ei acolo și cît de mult se arată nu numai zelatoarea intereselor țării ei, ci și prietenă foarte devotată a țării noastre, și nu numai devotată, dar ceea ce este mai rar și mai eficace, se arată prietena cea mai inteligentă a Franței".

Fiică de diplomat și diplomată ea însăși, în calitatea de reprezentantă permanentă a României la Societatea Națiunilor, între cele două războaie mondiale, Elena Văcărescu a adus, timp de douăzeci de ani, neprețuite servicii țării noastre, luptînd cu energie împotriva propagandelor revizioniste și pentru integritatea hotarelor noastre, informînd cu date precise și cu elocvență asupra drepturilor noastre imprescriptibile.

Modestia a oprit-o să dea o cît de mică dezvoltare acestei importante activități, în cadrul memorialisticii ei. Reținem însă, printre altele, felul în care a izbutit să învingă prin persuasiune repulsia pe care o simțea marele caricaturist Forain față de Societatea Națiunilor.

Poeta se trădează și în asemenea capitole fără substrat liric, prin ritmul frazării și intercalarea involuntară a cîte unui alexandrin, adică a unui vers de douăsprezece silabe, tipic versificației franceze tradiționale.

De pildă :

„...nous nous entretenions ensemble de Genève..."

(vorbeam împreună despre Geneva).

Avem de a face cu un alexandrin de factură clasică, cu cezura la emistih, după cuvîntul „entretenions".

Mai curios este însă faptul că, îndată după această frază, urmată de conjuncția „et", urmează, călare pe aceeași frază și pe cea următoare, trei alți alexandrini, neîntrerupți, pe care-i voi reda mai jos, despărțiți printr-o liniuță :

„il ne me cachait pas la peur qu'il ressentait / devant notre assemblée. Il est vrai qu'il avait / de la S.D.N., / l'image la plus fausse et la plus amusante".

(„...nu-mi ascundea teama pe care o simțea / înaintea adunării noastre. Este adevărat că avea / despre S.N. / imaginea cea mai falsă și cea mai amuzantă"). Cu excepția cuvintelor „de la S.D.N." (despre Societatea Națiunilor), avem în acest scurt paragraf patru alexandrini inserați prozei... politice a Elenei Văcărescu, irepresibil poetă și cînd era vorba de probleme de alt ordin.

Elena Văcărescu

Mă întreb însă dacă, cu simțul ei muzical atît de dezvoltat, Elena Văcărescu „comitea" cu totul involuntar asemenea unități metrice organizate sau dacă, dimpotrivă, era perfect conștientă de ritmul frazării ei și se exercita în această direcție cu un fel de voluptate. Nu-mi pot închipui că această frază :

„Mallarmé préparait ses secrètes alchimies".

(Mallarmé pregătea alchimiile sale secrete)

a îmbrăcat întîmplător haina unui alexandrin clasic, perfect drapat în marmura versului parnasian.

Am luat acest exemplu din splendidul capitol pe care l-a consacrat contesei de Noailles, care, după cum se știe, era după tată românca (născută Brîncoveanu) și după mamă grecoaică (născută Musurus), dar nu știa o boabă din limba noastră și ne străbătuse o singură dată țara, în copilărie.

Cînd, iarăși, Elena Văcărescu înnădește două versuri alexandrine cu referire la Anna de Noailles, și anume :

„Toutes les sensations sont prisonnières en elle / et elle n'a qu'à leur donner la liberté..."

(„Toate senzațiile sînt în ea prizoniere / și n-are decît să le dea libertatea...")

nu-mi închipui că urechea nu i-a atras atenția că memorialista a trecut de la proză la versuri.

Același lucru despre alexandrinul de pe aceeași pagină : „...un souffle fait d'odeurs forestières et marines..." („un suflu din miresme silvestre și marine"), alexandrin pe care l-am redat printr-un omolog al său, românesc, de 14 silabe !

S-ar putea obiecta unor asemenea imixtiuni nu caracterul liric imprumutat prin acest procedeu prozei, ci, dimpotrivă, în unele cazuri, caracterul absolut prozaic al unităților metrice de acest fel, intercalate textului. Acesta ar fi un criteriu : cînd „versul" strecurat în proză este mediocru, vom admite că autorul nu și-a dat seama că versifica, dar cînd versul, ca acela despre Mallarmé, are o certă încărcătură lirică, vom ști că poetul a fost perfect conștient de a sa „trouvaille" (sau „găselniță", cum spunea Nicolae Davidescu).

Iată un alt asemenea vers care putea figura în cea mai frumoasă poezie :

„Je me suis appuyée à beauté du monde"

(„M-am sprijinit pe frumusețea lumii")

De rîndul acesta însă, textul este luat din proza Annei de Noailles, cea mai de seamă poetă a Franței, călare pe două veacuri (după vorba lui Sextil Pușcariu, alt memorialist de mare talent!) Comentînd acel text din proza Annei de Noailles, în care era vorba de glasul ce strigase : „Zeul Pan a murit", Elena Văcărescu replică printr-un nou alexandrin :

„...cette voix a menti, les dieux ne meurent pas"

(„...această voce a mințit, zeii nu mor")

ÎNCĂ o dată, sînt convins că, mai lucidă, firește, decît domnul Jourdain din **Le bourgeois gentilhomme** al lui Molière, Elena Văcărescu a știut că făcuse un vers, și anume unul cu caracter gnomic.

Aș putea înmulți această rubrică numai cu versuri strecurate în capitolul consacrat Annei de Noailles, dar ar fi de prisos. Cred că dovada este făcută : și în memorialistica ei, Elena Văcărescu a rămas poetă, chiar dacă simțul concretului atestă un spirit de observație care ar fi putut da și o excelentă romancieră.

Ca să mă întorc însă la propagandista înfocată în sprijinul cauzei române, printre prietenii mari ai României și ai zelatoarei acesteia figurează la loc de cinste Edouard Herriot, șeful partidului radical francez, timp de patruzeci de ani primar al orașului Lyon. Herriot era și un admirabil orator. Poeta a rămas fermecată la auzul verbului său, cînd tăios ca o spadă, cînd muzical ca o harfă, cînd sonor ca o cădere a ciocanului pe ilău :

„...un Titan forgeron tapant sur son coclume"

(„...un titan fierar, lovind în nicovală")

Sper că cititorul a recunoscut un nou alexandrin, dintre cele mai expresive !

Cînd nu avea prilejul să pună o vorbă pentru țara noastră, Herriot spunea colegului ce se îndrepta către tribuna Camerei deputaților :

„Nu uita România !"

Un alt prieten al României a fost Aristide Briand, neîntrecut orator, al cărui glas de violoncel nu o dată s-a ridicat în sprijinul intereselor noastre naționale. Omul avea însă și nenumărați dușmani, care-l acuzau pe pacifist că-și vînduse țara. Cum apartamentul său arăta destul de modest, față de marile funcții deținute în stat, un vizitator, înaintea înmormîntării, observă cu glas tare :

— Dacă e adevărat că a vîndut Franța, n-a vîndut-o tocmai scump.

Era celebrul avocat Moro-Giafferri.

O ultimă pledoarie a Elenei Văcărescu a fost prilejuită de vizita făcută președintelui Franței, Albert Lebrun, la sfîrșitul septenatului său.

Enumerarea relațiilor ei politice este impresionantă. Fiecare dintre bărbații străini de stat au putut să se despartă de ea, după o convorbire, lămuriți asupra problemelor noastre. Femeia aceasta făcea pe vremea ei mai multă treabă decît Ministerul Propagandei în completul său.

Șerban Cioculescu

Tudor Măinescu

„SPUNE-MI cum a fost polemica pe care ai susținut-o cu Cincinat Pavelescu?" Tudor Măinescu a surîs și a început să depene vechile amintiri ale tinereții lui literare, recitindu-mi nu numai epigrama lui Cincinat la adresa magistraturii din vremea lui, epigramă care prilejuise, de fapt, teribilul duel în versuri, ci și răspunsurile pe care el, autorul volumului **O picătură de parfum**, le-a adresat cu virulență și cutezanță vestitului bard, împreună cu replicile ce au urmat din partea unuia și a celuilalt, publicate în revistele vremii... Era una dintre ultimele vizite pe care le făceam talentatului umorist care a fost Tudor Măinescu, și el se lăsa cu greu convins să-l fotografiez și să-i înregistrez pe o bandă de casetofon confesiunea. Pînă la urmă însă a acceptat și așa au prins să defileze molcom secvențe foarte vechi care îi reconstituiau copilăria, începută la Caracal, la 23 februarie 1892, și purtată apoi prin numeroase colțuri de țară.

Aflam atunci că el s-a bucurat de mari prietenii literare (G. Topîrceanu, G. Ibrăileanu, Demostene Botez, Păstorel și Ionel Teodoreanu, Liviu Rebreanu, Ion Pillat, Tudor Teodorescu-Branișteanu). Luam cunoștință de amănuntul necunoscut pînă acum, că la Caracal scosese și o bună revistă umoristică intitulată „Sorcova". Și că paralel cu poeziile în care, ca și la Cincinat Pavelescu, sînt decantate acorduri trubadurești de factură romantică, Măinescu a dat și o serie de volume de epigrame bine apreciate de critica vremii, cărți de proză umoristică. În ultimii ani, Tudor Măinescu își consacrase eforturile în alte două direcții, scriind poezie și proză dedicate celor mici și traducînd din diferite literaturi europene.

Ne vom aminti totdeauna, pioși, de confratele nostru iubit Tudor Măinescu, om ales și de o mare frumusețe sufletească.

Al. Raicu

■ S-a născut la 23.II.1892 la Caracal (m. 14/15.III.1977 la București). Diplomat al Facultății de drept, s-a consacrat magistraturii. A debutat cu versuri, cînd era elev, semnînd cu pseudonimul George Vanta. În 1916 începe să colaboreze la revista „Scena", cu versuri satirice. Remarcat de G. Topîrceanu, acesta îl prezintă cititorilor în revista „Însemnări literare" (1919). În anul 1966 a îngrijit apariția volumului de **Epigrame** de Cincinat Pavelescu.

Scrieri : **O picătură de parfum** (1929) ; **Suris** (1931) ; **O fată mică se închină** (1935) ; **Flori și ghimpi** (1956, reeditată în 1967) ; **Muzică ușoară** (1961) ; **Bagaje ușoare** (1961) ; **Florile vieții** (1962) ; **Azi, Neptun și Nicușor vor să facă un vapor** ; **Pățaniile fraților Chiț-Chiț** (1965, în colaborare) ; **Versuri clare** (1965) ; **Schițe oarecum vesele** (1966) ; **3 și cu Roșcatu 4** (1968) ; **Dana, Dan și Roboțel** (1976, Ed. „Ion Creangă").

A tradus din : Persius, Marțial, Juvenal, P. Antokolski, M. Aymé, V. Hugo, La Fontaine, St. Leacock și alții. În 1959 a editat volumul **Florile prieteniei** (traduceri din literatura sovietică, chineză, poloneză, germană, bulgară, maghiară și vietnameză).

Cronica limbii

Dificultățile limbii române

● ÎNTR-O anumită împrejurare, I. L. Caragiale a făcut afirmația (nu prea exagerată) că româna este una dintre cele mai grele limbi și că sînt foarte puțini cei care se pot mîndri că o stăpînesc perfect. O bună parte dintre dificultățile reale care pot fi întîmpinate în folosirea ireproșabilă a limbii noastre sînt discutate de către acad. Al. Graur în ultima sa carte, intitulată **„Capcanele" limbii române** (București, Editura științifică și enciclopedică, 1976). Autorul lucrării de care ne vom ocupa în continuare face parte dintre acei lingviști români care au înțeles întotdeauna uriașa importanță a acțiunii de cultivare a limbii materne și care au acceptat să comunice cu un public cît mai larg într-un limbaj simplu, de-a dreptul cuceritor. Fără nici o exagerare, se poate spune că principalele calități pe care le întîlnim în lucrările de strictă specialitate ale acad. Al. Graur (e vorba de **originalitate, erudiție, claritate** și **spirit de observație subtil**) le regăsim și în activitatea sa de continuă cultivare a limbii române, prin care autorul și-a cîștigat o popularitate rar întîlnită și pe deplin meritată.

În ultima sa lucrare de popularizare (a cărei lectură este nu numai i n s t r u c t i v ă, ci și p a s i o n a n t ă), prof. Al. Graur arată cu multă dreptate că „nimeni nu este obligat să cunoască bine toate limbile străine, dar oricine trebuie să o știe bine pe a sa" (p. 7). De aceea este necesar să se acorde mai multă atenție felului în care vorbim și să se publice cît mai multe lucrări în care să se discute și să se corecteze erorile de exprimare. Este tocmai ceea ce face acad. Al. Graur în **„Capcanele" limbii române**, care conține un material extrem de bogat și de interesant, grupat în 24 de capitole scurte, dintre care mai importante ni se par următoarele: **Greșeli provocate de cunoașterea superficială a unei limbi străine** (p. 12—16), **Greșeli împrumutate** (p. 17—26), **Greșeli făcute de specialiști** (inclusiv de lingviști!; p. 26—30), **Greșeli de accentuare** (p. 30—35), **Etimologii populare** (p. 39—45), **Termeni pretențioși** (p. 56—59), **Formații cu sufixe** (p. 62—67), **Între vocabular și sintaxă** (p. 69—72), **Pleonasme** (p. 76—83) și **Prepoziții** (p. 83—86). Cîteva capitole (cum sînt: **Neologisme stilcite, Cuvinte compuse, Cuvinte confundate cu altele** și mai ales **Morfologie**) ar putea fi mult îmbogățite într-o viitoare ediție, care se anunță, de pe acum, ca absolut necesară. Pentru a spori și mai mult utilitatea indiscutabilă a lucrării, considerăm că, într-o nouă variantă, ar fi necesară chiar introducerea cîtorva capitole noi, care (în aceeași manieră), ar urma să trateze probleme dintre cele mai interesante și mai importante (insuficient ori deloc atinse), cum sînt: **analogia, contaminația, hipercorectitudinea, anacolutul** și, desigur, **acordul gramatical**, care generează încă numeroase greșeli de exprimare. La sugestiile de mai sus, adăugăm cîteva observații de amănunt. Astfel, **regiza** n-ar trebui pus în relație etimologică cu frc. **régir** (ca la p. 8), fiindcă, precum se știe, acesta înseamnă „a administra", „a gera". Din această cauză, este recomandabil să rămînem la părerea că verbul românesc este format prin derivare regresivă de la mai vechiul **regizor**, care (atît formal, cît și semantic), se explică prin germ. **Regisseur**, (echivalentul frc. **metteur en scène**. Alături de forma **șalopetă** (înregistrată la p. 15 și lăsată neexplicată), ar putea fi pusă ciudata variantă **șalon**, pe care Ziița lui Caragiale o prefera lui **salon** (rostit în toate limbile cu **s** inițial). Mărturisim că n-am înțeles de ce **baterie** „ar trebui pronunțat cu accentul pe radical" (adică **batérie**), cum se afirmă la p. 31. După părerea noastră, acest neologism (care provine din frc. **batterie**; cf. și ital. **batteria** etc.), nu stă pe același plan cu **butelie** și **subțirbie**, în cazul cărora accentuarea pe silaba penultimă este, într-adevăr, greșită. Despre **tenisman** se afirmă că nu există în engleză (care se folosește de **tennis player**) și aceasta este realitatea, dar nici nu e un compus „fabricat la noi" (cum citim la p. 60). Asemenea altor formații similare (**recordman, vatman, golaveraj** etc.), **tenisman** este o creație a limbii franceze, cum am arătat pe larg în două articole consacrate p s e u d o a n g l i c i s m e l o r din limba română. La p. 42 este trecută printre etimologiile populare și transformarea lui **ventriloc** în **ventrilog**, datorită confuziei cu compusele care au în partea a doua elementul de origine grecească **-log** (cf. **dialog, geolog** etc.). Nici o îndoială că modificarea în discuție este un caz tipic de **analogie lexicală** sau l e x i c o l o g i c ă (în terminologia mai puțin potrivită a lui Maurice Grammont). Și aceasta pentru că nu a fost provocată de influența unui singur „element inductor" (ca în cazul adevăratelor etimologii populare), ci a unei întregi serii paradigmatice (sau „grup asociativ", cum ne-am obișnuit să-i spunem după Ferdinand de Saussure).

Lăsînd la o parte aceste precizări și completări, subliniem încă o dată valoarea deosebită a lucrării prezentate aici și o recomandăm insistent tuturor celor care încă nu au citit-o. Căci, la drept vorbind, sînt multe de învățat din acest opuscul de numai 88 de pagini fără bogatul **indice de cuvinte**.

Theodor Hristea

Opinii

Literatura comparată

DIN CÎND ÎN CÎND, anumite discipline din domeniul ştiinţelor pozitive sau umaniste străbat unele perioade de penumbră, sînt considerate perimate sau inapte să mai dea răspunsuri convingătoare la întrebările fundamentale pe care le-au formulat. În asemenea cazuri, se spune că o astfel de zonă a cercetării a intrat în criză. Prin acest proces pare să treacă de mai multă vreme istoria literară în general şi literatura comparată în mod deosebit. Marile scrieri de sinteză de genul celor realizate de Georg Brandes, Ernst Robert Curtius, Paul Hazard, H.A. Korff, Tudor Vianu etc. nu încetează să fie privite cu o vădită admiraţie, dar ele sînt socotite nişte tentative unice, produsul unui anumit timp, acte de cercetare ce nu mai corespund cu spiritul analitic al epocii noastre. Semnul caracteristic al vremurilor pe care le trăim par să-l dea studiile de tip structuralist sau semiotic. Nota lor fundamentală, latura lor avantajoasă, uşor verificabilă, rezultă din **întoarcerea la text.** În acest spirit, Francoise Barteau propunea în 1972 o **lectură plurală** a romanelor despre Tristan şi Isolda, Briant T. Fitch aplică acelaşi procedeu (1972) asupra **Străinului** lui Camus şi nu mai puţin de trei autori (Danielle Kaisergruber, David Kaisergruber, Jacques Lempert) realizează o **semiotică a reprezentării clasice** (1972), bazîndu-se pe lectura **Fedrei** de Racine. În toate aceste cazuri **Lectura plurală** de **sensuri** nu mai are o funcţie valorizantă din punct de vedere estetic, iar variatele lecturi parţiale ale aceluiaşi text nu duc decît arareori la tentativa unei interpretări globale a unei opere care, pe anumite planuri, rămîne tot mai puţin edificatoare.

Cele mai multe studii de tip structuralist sau semiotic au impus însă o supremaţie a **fragmentului** asupra **textului global.** Chiar şi atunci cînd este avut în vedere un text global (Sarrasine de Balzac), relevarea unor coduri textuale de către R. Barthes nu riscă să depăşească limitele unui text scurt şi puţin semnificativ din opera unui romancier atît de prolific, cum a fost Balzac.

Dar nu este mai puţin adevărat că şi unele opere de sinteză de factură tradiţională impun concluzii generale, rezultate dintr-o analiză stilistică, fundamentată pe fragmente. Căile realismului sînt astfel relevate de Erich Auerbach în **Mimesis,** prin mijloace asemănătoare cu cele ale unui **paleontolog,** nevoit să refacă **totul** din unele **părţi** izolate.

Ar fi însă nedrept şi neconform cu adevărul dacă nu am recunoaşte faptul că şi în epoca noastră apar unele opere de sinteză. Cartea lui Pierre Fauchery, **Destinul feminin în romanul european din secolul al optsprezecelea** (1972) constituie o strălucită tentativă compara-tistă în care mijloacele tradiţionale de studiu sînt conjugate cu cele moderne. În **Ideea de fericire în secolul al optsprezecelea** (1969), Robert Mauzi realizează o excelentă carte de istorie a ideilor, aşa cum Jacques Bureau în **Era logicii** (1969), conjugînd reflecţia de ordin filosofic cu informatica, concepe una din cele mai semnificative opere de **futurologie** din timpul nostru.

Şi totuşi nu scrierile de sinteză de acest gen impun nota distinctă a spiritului din aceste decenii de cercetare, ci acelea în care domină **fragmentul,** lectura **parţială** şi, în cel mai fericit caz, **studiul unei opere izolate.**

REPLICA cea mai firească şi, totodată, cea mai convingătoare, care ar trebui dată **fragmentarismului,** cultivat de numeroşi structuralişti şi semioticieni ar fi normal să vină din partea **literaturii comparate.** Această replică nu este concepută de noi ca o tentativă de nimicire a **fragmentarismului,** ci doar ca un act de **resituare** a acestuia în ipostaza de fenomen complementar al culturii, de preludiu al unui demers care nu şi-au făurit încă, după cum mărturisea T. Todorov, toate instrumentele de cercetare. Atitudinea aceasta nu este nici produsul unei suficienţe nemăsurate sau a unui orgoliu cu pretenţii de expansiune în cultură. Noi ştim că, la rîndul său, însăşi literatura comparată a fost în anumite perioade minată din interiorul său de **fragmentarism şi factologie.** Aşa cum demonstra pe bună dreptate René Wellek, în **Criza literaturii comparate,** această ramură a ştiinţelor umane se găseşte, de mai mult timp, în impas. Declararea deschisă a acestei stări de criză nu este însă nici un semn de neputinţă, nici o tentativă de situare a literaturii comparate printre ştiinţele moarte sau în curs de perimare. Asumarea unei crize, declararea făţişă a faptului că **„În metodele şi în reflecţiile ei metodologice, literatura comparată a devenit, pentru a ne exprima fără ocolişuri, o mlaştină"** (Wellek) nu reprezintă un act de repudiere, ci o tentativă de verificare a instrumentelor de lucru, de examinare a validităţii lor dintr-o perspectivă actuală şi de revitalizare a unui domeniu de cercetare prin delimitarea metodei şi circumscrierea obiectului de investigare.

Se ştie doar că criza unei ştiinţe poate fi declanşată de insuficienţă sau caracterul perimat al patrimoniului teoretic, de impasul practic, aplicativ sau de neadecvarea dintre suportul teoretic şi praxis. În cazul literaturii comparate această stare de criză devine evidentă pe toate planurile. De aceea, nevoia unei înnoiri care vizează instrumentele de lucru, ca şi obiectul investigat, se impune pe toate planurile, chiar dacă acest efort de înnoire reprezintă un act complex şi profund de delimitare de unele domenii sau de conjungare programatică, curajoasă, cu alte discipline de cercetare care, pînă acum, nu au fost puse la contribuţie.

Declarînd o stare de criză pentru a obţine o concentrare de eforturi revitalizatoare, René Wellek situează cauzele ei în spaţii precise. **„În concluzie, simptomele crizei prelungite a literaturii comparate îmi par a fi separarea artificială a obiectului acestei discipline de metodologia ei, concepţia mecanicistă asupra surselor şi influenţelor, aşezarea şovinismului cultural la baza studiilor efectuate".**

Inventarul simptomelor de criză semnalate de René Wellek este sugestiv, fundamental, dar parţial. La acestea se pot adăuga altele, menţionate de Croce, Julius Petersen, Henry H. Remak, Harry Levin, Etiemble, Horst Rüdiger, Ulrich Weisstein, Victor Jirmunski, Dionyz Durisin etc.

SUPUNEREA unei discipline de cercetare şi învăţămînt unor critici multiple impune într-adevăr reluarea şi reexaminarea unor întrebări şi situări generale a statutului unei ştiinţe, chiar dacă ele au devenit locuri comune în domeniul respectiv. Dar tocmai pentru faptul că aceste probleme de natură diferită s-au transformat în locuri comune, în habitudini, prejudecăţi şi acte reflexe, ele trebuie scoase dintr-un vechi spaţiu istoric de **certitudini** şi situate în **zona suspiciunii, a îndoielii** pentru a putea constata care dintre ele îşi păstrează valabilitatea şi care s-au perimat la modul total sau parţial.

Metoda şi **obiectul** literaturii comparate reprezintă primele elemente, supuse unor interogaţii repetate din partea cercetătorilor contemporani. Evident că metoda literaturii comparate rămîne **comparaţia.** Acest prim loc comun se impune să fie reţinut. Întrebările îl asaltează pe comparatist din momentul în care se decide **pe cine cu cine compară.** Pe acest plan au apărut principii cu un caracter restrictiv excesiv, formulate mai ales de unii exponenţi ai comparatismului francez ca Jean-Marie Carré şi M.-F. Guyard. Carré afirmă în mod tranşant că **„literatura comparată nu este comparaţia literară".** Din această cauză, el scoate din sfera cercetărilor de acest gen paralelele dintre scriitorii din aceeaşi arie de cultură (Corneille şi Racine sau Voltaire şi Rousseau), ca şi studiul analogiilor şi diferenţelor dintre scriitori din diferite arii de cultură (Tennyson şi Musset, Dickens şi Daudet etc.), propunînd doar cercetarea **relaţiilor spirituale internaţionale,** a raporturilor dintre opere şi literaturi. M.-F. Guyard, discipolul său, nu depăşeşte nici el prea mult stadiul unor cercetări factologice, punînd accentul din nou pe **surse, influenţe, teme,** elementele de mediere a circulaţiei ideilor etc.

A elimina **comparaţia** din traiectul metodologic al literaturii comparate, a o reduce la studiul unor fapte, biografii, voiaje, teme, motive, ni se pare a încerca încă o dată riscul convertirii literaturii comparate în bibliografii şi repertorii pur factologice, care reprezintă doar stadii preliminare ale demersului integral al cercetătorului spre obiectul său.

Este adevărat că **actul comparativ** nu constituie o metodă unică, rezervată în exclusivitate literaturii comparate. Preluată din **anatomia comparată,** extinsă în cercetările de lingvistică, antropologie, artă, comparaţia este astăzi utilizată în ştiinţele cele mai diverse. Dar nu este nici prima dată şi nici ultima oară cînd o metodă îşi găseşte sfera de aplicare în mai multe domenii de cercetare. Demn de reţinut ni se pare sensul pe care îl acordăm comparaţiei în literatură, funcţionalităţii şi finalităţii acesteia.

Comparaţia între doi scriitori, două opere, aspectele naţionale ale unui curent literar, metamorfozele pe care le capătă anumite teme şi motive în mai multe epoci etc. poate stabili **analogii, identităţi, deviaţii, diferenţe** etc. Chiar şi atunci cînd studiem raportul dintre **centrele de emisie** iniţială a unor **modele literare şi zonele de receptare** semnificativă nu ni se pare căutarea predilectă de **analogii şi identităţi** pentru că un asemenea demers ar transforma **literatura comparată** într-un gen specific de **piaţă comună.** Or, opera literară este un **unicat,** iar demersul critic care vizează un **text,** o **epocă,** o suită de **curente** are drept scop stabilirea unor **fenomene de diferenţă,** a unor unghiuri de refracţie în care se instalează **originalitatea,** nu actele de mimetism.

Comparaţia nu trebuie să fie aplicată numai prin raportarea la fenomene literare, situate într-un context relaţional. Ea poate fi extinsă şi asupra unor opere şi curente care, aşa cum demonstra Etiemble, nu au avut puncte de contact. Or, **studiul contrastiv,** cultivat în gramatică, poate fi extins. Compararea teatrului japonez **Nō** cu teatrul clasic francez ar putea releva prin **contrast** originalitatea unor culturi din arii **etnografice** diverse şi care sînt produsul unor popoare aflate la **vîrste mintale** diferite.

Un alt loc comun care se cere a fi precizat şi demonstrat vizează **obiectul** literaturii comparate. Enunţată în modul cel mai simplu, teza al cărei adept ne declarăm ne duce spre concluzia că **obiectul literaturii comparate este literatura.** Pledoaria unor exponenţi ai şcolii americane (Henry H. Remak) sau ai şcolii germane (Ulrich Weisstein) de extindere a comparatismului şi asupra artelor plastice ni se pare foarte ambiţioasă. De la **luminarea reciprocă** a artelor (Weisstein) pînă la lărgirea imensă a obiectului (Remak), distanţa este foarte mare. Dacă procedeul confruntării dintre arte ni se parte util pentru precizarea **contrastelor** şi a **stării de diferenţă,** extensia obiectului investigat, dincolo de **literaturitate,** ni se pare orgolioasă şi aberantă. Conexiunea literaturii comparate cu stilistica şi critica comparată, ca şi cu **antropologia comparată,** precum şi cu alte discipline auxiliare, reprezintă o alianţă fericită, atîta vreme cît obiectul investigat rămîne **literatura ca fenomen artistic,** nu ca simplu document.

Literatura comparată reprezintă un demers critic spre obiect (literatura), nu un inventar de fapte. Ea se deosebeşte de **literatura universală,** marcată de caracterul său **muzeal,** nu numai prin extindere, ci prin actul permanent de **resituare critică,** ce permite relevarea unor valori autentice, a unor aspecte specifice unor literaturi naţionale etc. Literatura comparată îşi capătă astfel statutul său major prin stabilirea **stării de diferenţă şi contrast** cu toată motivaţia lor socio-genetică, nu prin **demersul nediferenţiat sau căderea** în factologie.

Romul Munteanu

George Lesnea — 75

■ IAŞUL literelor contemporane nu poate fi conceput fără existenţa nobilă a lui George Lesnea. El a devenit, parcă, acel pod venetian al suspinelor între ultimele mari figuri moldovene intrate fizic în neant şi generaţia cea mai tînără de scriitori. Într-un fel, lumina stinsului amor îl urmăreşte încă.

Zeţarul de odinioară are şi el legenda lui cu sensibilităţi specifice. Dar poetul, la vîrsta cînd alţii îşi răresc leşirile în agora sau îşi estompează impulsurile lunecătoarei vremi, nu şi-a consumat combustia de modestie aproape sfioasă, amestecul de puritate şi candoare, vibraţiile unui climat sufletesc cu totul original. A apărut în poezie (pe care o slujeşte de o jumătate de secol) ca o „îndreptăţire a ramurei obscure", fiind depozitarul unor vremi în care se aud cuvinte de hrisoave, oraţii de nuntă, doine, zbuciumări de haiduci, pohoduri şi cimilituri. O ardentă melancolie (de sorginte romantică), irizată în adînc de ironia blîndă a înţelepciunii, îi transferă relieful lăuntric în zonele unui lirism muzical de o recognoscibilă invenţie imagistică.

Prin Eminescu, George Lesnea preia atmosfera de evocare istorică, în obsesia graiului cronicăresc, infuzînd fantasmelor un discret senzualism. El e însă un vitalist. Peisajele sale, mai ales amurgurile, sînt văzute în liniştea încordată a începutului de lume şi sînt, în fond, jocul secund al unor proiecţii lăuntrice de vindecare. Aici, poetul îşi are un teritoriu al său de domoale coline urmat de melosul elegiac. Filosofia sentimentală asupra tristeţii, morţii se înrudeşte, în unele accente, cu tînguirea în metafore a baciului din „Miorița". Afecţiunea pentru cei umili (capodopera sa rămîne : **Moartea tăietorului de lemne**) capătă tensiunile unei revolte sociale, o aură etică. Lirismul, ajuns în punctul de sus, se purifică de încărcături exterioare, dînd senzaţia unei arderi totale. Un vibrant patos civic îi redimensionează universul poetic.

Înţelept şi armonios, ca însăşi natura pe care a iubit-o într-o consonanţă sadoveniană, poetul îşi potoleşte dezolarea, îndulcind frescile sumbre, injectîndu-le din interior lumina împăcării. Albatrosul său e vulturul: simbol al morţii acceptate numai în zbor deasupra ţărinii. Versul polifonic şi acut-clasic nu şi-a încetinit ritmii interiori şi nu şi-a pierdut prospeţimea. Maestrul (cum îi spun în semn de respect ieşenii) scrie enorm şi traduce (a dat poeziei româneşti, în frumoasă tălmăcire, valenţele universale ale lui Puşkin, Lermontov şi Esenin) şi e prezent în viaţa cetăţii adeverindu-şi nobleţea vocaţiei.

Poezia lui George Lesnea, între tulburătoarea melancolie şi bucuria blîndă adîncită de seve înnoitoare, este ca un perfect echinocţiu de primăvară.

Horia Zilieru

■ George Lesnea s-a născut la 25 martie 1902 la Iaşi. Debutează cu versuri în revista „Gîndul nostru", în 1922.

Scrieri : **Veac tînăr** (1931) ; **Cîntec de plin** (1934) ; **Poezii** (1938) ; **Argint** (1939) ; **Ceasloy** (1940) ; **Izvod** (1943) ; **Pomul vieţii** (1943) ; **Treptele anilor** (1962) ; **Versuri** (1964) ; **Ulciorul de piatră** (1969).

Cronica literară

Proză de artist

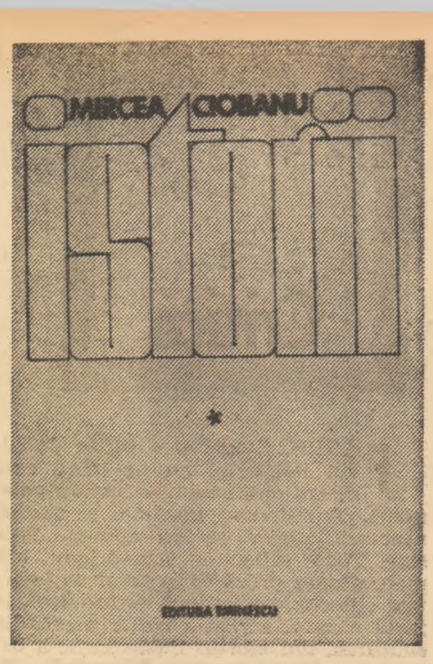

PRIMUL volum al noului roman al lui Mircea Ciobanu (**Istorii**) conține trei „istorii" : legate, firește, între ele, dar putînd fi citite și separat. Întîia este un fel de ospăț al lui Trimalchio ; a doua, care mi se pare cea mai bună, descrie o nuntă în mediul negustoresc bucureștean de la 1926 ; a treia, cam hibridă, reluînd firul epic din prima, dezvoltă retrospectiv un moment din viața inginerului Gheorghe Palada. Lumea este în linii mari aceeași în toate trei, cu deosebirea că la masa de Anul Nou pe care Palada o oferă, ca de obicei, de multă vreme, unor cunoscuți ai săi, personajele sînt versiunea degradată, epuizată istoric și fiziologic, a vitalilor mahalagii de după războiul celălalt. Pe cît îmi pot da seama deocamdată, **Istorii** se va constitui din sondaje succesive în diferite epoci și, poate, medii sociale, zugrăvind în fond mărirea și decăderea unor familii din mica burghezie autohtonă. Cronică socială, deci, dar din unghi artistic, tablou rafinat, subtil al unei lumi vulgare, bogat spectacol flamand al instinctelor și apetiturilor primare.

Cheagul acestei lumi îl descoperim în extraordinarul episod al pețitului și al nunții din cartea a doua. Cine sînt protagoniștii ? Cîrciumarul bucureștean Iancu Dudescu își mărită fata, pe Maria, cu fabricantul de sobe Martin Cunț, flăcău tomnatic și om avut, adevărat **self made man.** Sobarul se folosește pentru a o peți pe fată de un personaj cu mare relief literar, misitul Sache, om bun la toate, descurcăreț, limbut, afacerist tenace, simpatic, trivial și eficient. Familia lui Dudescu numără la rîndul ei cîteva tipuri remarcabile. Soacra negustorului, de exemplu, moașă de meserie, poreclită Logofeteasa, centenară plină de vigoare, mahalagioaică fabuloasă, un fel de Pilar Ternera din romanul lui Marquez. După aventuri, legate de îndeletnicirea ei, Logofeteasa crește la bătrînețe pe nepoată-sa Dina, epileptică din vina moașei înseși care o scăpase din brațe la naștere, strînge bani pentru ea, tocmește pe Sache să-i caute un bărbat (și Sache îl găsește pe Spiru Albarchi, coșar puțin norocos, în ciuda șansei superstițioase legate de profesia lui), terorizează pe pretendenții Mariei, e veșnic cu ochii pe cei din jur, află tot și știe tot. La un moment dat are în vis viziunea colosală a propriului corp, imens, din care se nasc zeci de copii care i se cațără pe pulpe și pe brațe, ca niște colosale furnici pe trunchiul unui copac. Alt personaj interesant este Sisa, mama Mariei, de o răutate înnăscută, nocivă ca un acid, sîcîitoare și greu de suportat. Iancu, bărbatul, e uriașul cu suflet infantil. Foiala acestor indivizi, viața lor, codoșlîcul, pețitul, nunta, mesele, bețiile, plimbările cu trăsura, certurile zilnice alcătuiesc materia unui admirabil tablou literar. Socialmente, lumea aceasta vine din **Logodnicul** (și nu numai) Hortensiei Papadat-Bengescu, din Mateiu Caragiale, din nuvelele Henriettei Yvonne Stahl (Maria este vîndută lui Cunț ca domnișoara Evridichi, și ea fată de cîrciumar, în povestirea **La bătălia de la Port Arthur**), sau ale lui Gib Mihăescu, din G.M. Zamfirescu și Eugen Barbu.

E o mahala sufletească mai degrabă decît una în sens propriu și, ca și la Hortensia Papadat-Bengescu, ea nu este populată de tipuri morale, ci fiziologice. Personajele nu sînt oameni buni, răi, perfectibili, canalii, ci indivizi sănătoși și mai ales bolnavi. Romancierul cultivă bizarul și anormalul fiziologic. Una din problemele lui este aceea a progeniturii. Gheorghe Palada își urăște fiul ca și Deleanu din **Bătrînul** Hortensiei Papadat-Bengescu. Acesta, Marcu, e, cel puțin din unghiul tatălui, un Codea sau un Ghighi, după cum Dina e o Aneta Pascu, iar Logofeteasa o Salema. Dina fiind epileptică, Petra este erotomană. Maria are din naștere un defect fiziologic (inversul celui de care suferă Nory Baldovin). Nu numai în episodul nunții, dar și în acela al ospățului petronian de la început, personajele sînt zugrăvite aproape exclusiv pe această latură. Sultana e înecată în grăsime, pofticioasă, hulpavă, oribilă. Pascal e timidul paralizat de orice gest sau vorbă ca de privirea unei cobre. Vera e femeia trecută, căzută în morbiditatea vîrstei. Anghel Filipescu e ramolitul cu zvîcniri de vitalitate. De partea cealaltă stă, oarecum singur, inginerul, amfitrionul, sănătos, puternic, bărbatul autoritar, făcut să izbîndească.

S-ar părea că romanul va pune mai departe în centru apariția îndoielii și a crizei la acest bronz neatacat de obicei de nesiguranțe, dacă e să judecăm după ultima „istorie". Originea fisurării imperceptibile a personalității lui Palada o găsim în scena de la masă cînd, ca urmare a bruscheții obișnuite a inginerului, Anghel Filipescu se sperie și are un atac de apoplexie. Palada este, ca și alte personaje ale lui Mircea Ciobanu (din **Martorii, Tăietorul de lemne** sau **Cartea fiilor**), vinovatul fără vină, ucigașul virtual dar inocent. Tema e doar anunțată în **Istorii**, însă probabil că va fi dezvoltată ulterior. Criza sufletească a lui Palada face deocamdată obiectul ultimei povestiri din volum. Însă această poveste mi se pare că mai mult eludează decît clarifică lucrurile. Episodul șantierului din 1945, ca univers uman haotic, pe cale de a se structura, pare adăugat, lipit, și înțelegem greu ce se petrece cu Palada însuși în această perioadă. Atenția ne e deplasată spre alte aspecte. Cărui fapt se datorează cariera lui strălucită, forța și poziția lui socială ? Palada e și el un Martin Cunț de mai mare anvergură, mai mult specialist decît negustor, desigur, însă tot un îmbogățit prin mînă proprie, fără tradiție familială. Acest burghez nou rămîne puternic și după al doilea război, probabil ca specialist indispensabil. Autorul nu lămurește în acest volum biografia inginerului, oarecare confuzie între poziția datorată averii, și aceea datorată puterii politice stăruind. În aceste condiții, criza care survine era dificil de motivat. Lipsesc prea multe circumstanțe.

Dar mai există o cauză. Cum nu e moral, romanul lui Mircea Ciobanu nu e nici psihologic în sens strict, ci esențial artistic, la fel cu **Craii de Curtea-Veche**, de exemplu. În această constatare se ascunde și o jumătate de reproș. Marele roman e de obicei moral. Mircea Ciobanu e, poate, din acest punct de vedere, scriitorul contemporan cel mai contradictoriu : nu e carte a lui care să nu ridice o problemă morală; dar rezolvînd-o de fiecare dată într-un sens estetic. Nu e un moralist dublat de un estet, ci un estet cu veleități de moralist. Iată, în **Istorii**. Ochiul lui e mai viu atras de spectacolul abjectei măreții a Logofetesei decît de tulburarea conștiinței lui Palada. În ciuda marii deosebiri de manieră (mai firească și mai tradițională în **Istorii** decît în cărțile precedente, mai epică, mai puțin teoretizantă), Mircea Ciobanu rămîne același artist care contemplă lumea cu un hulpav ochi estetic. Ospățul din prima narațiune e un spectacol magistral al degradării fiziologice, studiu bogat al unor exemplare umane în degringoladă. Pe optzeci de pagini, se mănîncă și se bea. E un prodigios spectacol al îngurgitării continue, al fălcilor în mișcare, al clefăielilor, poftei și dezgustului fericit, al farfuriilor pline, revărsate, ca și al resturilor ospățului. Romanul trăiește extraordinar prin astfel de amănunte. Maria, singură în bucătărie, după încheierea mesei, pare asediată de vesela murdară și de mirosurile fetide ca de prezențe fizice, agresive. Sultana devoră bucatele, nu le mănîncă. Pascal, venit a doua oară pe furiș ca să se plîngă Mariei de Palada (se culcase cu nevasta lui, Iana), nu reușește să-și descarce inima grea, dar e apucat de o foame sălbatică și cere de mîncare. Din nou, autorul preferă psihologicului fiziologicul. Scena în sine putea fi dostoievskiană, prin acest Pascal umil care se umilește și mai rău, iubind-o pe Iana tocmai fiindcă l-a înșelat și ținînd-o copilăros și supus de mînă în clipele în care totul în el se revoltă contra nesăbuinței femeii. Însă Mircea Ciobanu nu dezvoltă niciodată lucrurile în acest sens și scena rămîne estetic uimitoare, dar fără adîncime. Este mereu o înclinare spre decorativ, artistic și pitoresc. În episodul nunții, totul se reduce în fond la același spectacol. Pețitorii mănîncă și beau pînă adorm : slăbănogul Cunț cu capul pe genunchii uriașului Dudescu. Motivul decortativ sare în ochi. Nunta e pantagruelică. Mesele debordează de bucate, sosurile curg ca vinurile, paharele se răstoarnă. Pictură flamandă, abundență, senzorialitate, grotesc. Oaspeții, prea bețiți și doboriți de o digestie colosală, sînt plimbați la nesfîrșit de trăsuri prin oraș, căci birjarii nu le pot smulge adresa. **Craii de Curtea-Veche** și **Frumoșii nebuni ai marilor orașe** își dau întîlnire în acest carnaval negustoresc și bucureștean din 1926. Vulgaritatea însă lipsește cu desăvîrșire. Mircea Ciobanu e un artist care își scoate efectele din căutarea contrastului. A observa cu ochi de estet mahalaua sufletească — iată în definitiv tema. Contemplarea e, în același timp, nesățioasă și ironică. Remarcabilul tact artistic (și în limbă) îl oprește pe romancier de la excese. Meritul literar provine din echilibrul păstrat între extreme. Senzorialitatea naratorului e copleșitoare și totodată reticentă. Procură delicii, fără să abuzeze. **Istorii** e proza unui artist, elegant și detașat, pe alocuri rece, meticulos, meșteșugar, care se lasă atras de spectacolul vitalității primare (și al reversului ei : degradarea), instinctuale, frenetice, din dorința (tot de natură artistică) de a estetiza trivialul și de a transfigura ordinarul.

Nicolae Manolescu

Mircea Ciobanu, **Istorii**, Editura Eminescu, 1977

Victor Sivetidis
Semnul de recunoaștere
(Editura Cartea Românească, 1976)

■ **SEMNUL DE RECUNOAȘTERE**, culegerea de poeme a lui Victor Sivetidis, apărută la „Cartea Românească", în traducerea lui V. F. Șerbănescu, este o meditație continuă și profundă asupra existenței. O înțeleaptă meditație, a celui trecut prin experiența plină de învățăminte a vieții, de la înălțimea căreia nici nu se va mai entuziasma lesne, nici nu va mai condamna ușor. Ajuns în pragul senectuții, poetul va ști să recunoască în avîntul, în „nechibzuința" tinereții — generozitatea unei vîrste, fără de care nimic nu se poate în lume ! Dar, chiar știind asta, el va dori să-i corecteze excesele... Excesele tinereții noastre trecute, de altfel... („Idol"). Într-un alt poem („Jos") va privi omul din perspectivă cosmică, pentru a realiza jocul fragil al trecerii noastre, statutul de provizorat al aceluia ce se vrea — și este, chiar — stăpînul de o clipă al universului : „Un vapor. / Un căpitan cu binoclu, / sus pe-nălțimile punții. / Marinarii-l ascultă / jos pe întinderea bordului. / O ierarhie perfectă. / Ordinea clară străbate prin pilnii / de rezonanță. / Un vapor. Căpitanul deasupra, / marinarii pe-ntinderea bordului, / și jos, la ultima treaptă, / întinderea mării, / mugetul ei, / stăpînă întinderea mării". În acest spectacol însă, de fapt elementul sigur, temeinic, este marea — și nu cei ce-o cutreieră, pe o injghebare, vai, fie ea și oricît de „desăvîrșită" !

Sivetidis are obsesia ireversibilei alunecări a timpului. El e perpetuu măcinat de nostalgii. Unde sînt întîmplările noastre de altădată — pare a se întreba el, — unde au dispărut, în vreme ce noi existăm, mai departe ? ! : „O, suspinul și tremurul / întîiei mele tinereți ! O, vremuri... // Veniți, voi umbre, părăsiți-mi / ungherele memoriei, veniți / voi ani romantici / cu neprihana voastră, dați ocoluri / cu sunetele voastre de chitară, / întoarceți-vă fie și cu versul / acela trist / prevestitor de moarte, / veniți voi, ani, purtați-mă pe aripi, / suspine, voi, de altădată. O !, / ferestrele-s închise pretutindeni..." Ideea revine în „Scara", o scară a memoriei, a etapelor existenței noastre individuale. O scară care trosnește de vechime, neauzit — sau auzită numai în noi. Revine și în „Cîntec", unde perspectiva inexorabilei stingeri e privită ca fiind în firea lucrurilor. Victor Sivetidis neescamotînd nimic, ceea ce face din poezia sa o mărturie adevărată, umană : „...Și zilele zilei de miine : / un șir de făclii / aprinse. O, vilvătăi numărate ! / Și zilele zilei de ieri : / un șir de făclii / fumegînd, înmulțindu-se foarte, / izvoare de caldă funingine..."

În **Semnul de recunoaștere**, autorul este și un remarcabil poet al iubirii, privită ca o victorie asupra morții, ca revers al acesteia. În obișnuita sa oralitate, fără a căuta efecte în mod special, Sivetidis știe să coboare în versuri lumină și căldură. Ca în acest elogiu adus dragostei, de o cuceritoare simplitate, care demonstrează că poezia nu este neapărat numai metaforă : „Dar cine v-a spus / și cine-a crezut / că dragostea-i oarbă ? Cînd eu / văd munții mai bine / de cînd o iubesc, / văd marea mai bine, / văd pînă și frunza înalților arbori / cum crește pe ramuri..." („Mic discurs despre limpezime").

Sivetidis a învățat bine lecția anticilor, în poezie, aceea de a ritma melodios precum respirația, fără preocupare deosebită pentru alte podoabe, exterioare.

Ceea ce face din poezia acestui prietea al țării noastre, un discurs ascultat, este sinceritatea mărturiei lui. Victor Sivetidis nu e un tribun, el nu-și declamă versurile în agora, nici nu și le însoțește de gesturi largi, copleșitoare. Cîntecul lui rămîne un monolog, pe care însă cititorul simte nevoia să și-l asume.

Fiorul existențial, dragostea, sinceritatea — sînt semnele de recunoaștere a individualității poetice a autorului. Semne la care mai adăugăm unul : caracterul revoluționar al poeziei sale, cu precizarea că și în această latură discursul lui rămîne discret, fără ca astfel să fie mai puțin convingător. Dimpotrivă chiar : „Yaros, Leros, Macronisos / cum răsar din spuma mării / despuiate pîn' la briu, / Yaros, Leros, Macronisos, / cum și-arată, arși, plămînii, / ciuruiți plămînii vineți !" („Pelsaj marin"). Este vorba de insulele morții, din Egeea, în care erau deportați adversarii politici ai regimului autoritar din Grecia de după război.

Sivetidis, ca și Menelaos Ludemis, și-a făcut din România o a doua patrie a lui trăind, și el, ani îndelungați la noi. La repatrierea sa, deși urma să-și revadă pămîntul străbun, luîndu-și rămas bun de la plaiurile noastre, inima îi era grea de povara despărțirii, cum o și mărturisește într-un poem din cartea de față : „Cîntecul meu e și plîns, / e și rîs — deopotrivă / mă-mpart între două / lacrimi nespus de amare" („De bun rămas").

Hristu Cândroveanu

Critica

„Amalgam“

PAGINILE teoretice scrise de Liviu Rebreanu nu ne oferă ceea ce am putea numi o lectură **autonomă.** Trimiterea imediată și absolut necesară la operă se face aproape de la sine. Toate reflecțiile sale despre roman, despre proză în general se învîrtesc obsesiv, emoționant de insistent, în jurul cărților scrise, născute parcă din sudoarea, din efortul imens ce le-a dat naștere. „Cum am scris **Răscoala**“, „Pe urmele Crăișorului“, „Mărturisiri“, „Spovedanii“, iată titluri foarte semnificative din acest punct de vedere. Singura dorință, se pare, a prozatorului, evidentă în „mărturisirile“ sale, a fost aceea de a-și explica opera, de a face dezvăluiri cît mai exacte și mai concludente cu privire la geneza acesteia. Chiar cînd se întîmplă să scrie despre alți prozatori — despre Reymont, de pildă — Rebreanu nu se îndepărtează prea mult de propria-i creație. „Caracterul imediat bătător al ochi al tuturor personagiilor — observă Rebreanu referindu-se la capodopera scriitorului polonez — este o reciprocă dependență care îi leagă împreună pînă aproape să-i încătușeze. Nici unul dintre oamenii înfățișați în roman nu trăiește o viață distinctă, individuală. Toți sînt strînși uniți și se complectează ca părțile unui același organism. Eroul principal al epopeii este în realitate satul...“ E evident că un astfel de comentariu ar fi putut însoți paginile **Răscoalei,** roman care l-a obsedat mulți ani de zile, cunoscînd, după cum bine se știe, o îndelungată perioadă de gestație...

Nici o ruptură, nici o discordanță nu poate fi depistată între concepțiile sale despre proză în general — solid fundamentate și grav cumpănite — și cărțile pe care le-a scris. Liviu Rebreanu **și-a gîndit** cărțile, geniul său n-a fost numai intuitiv și primar, ci și un produs superior al unei inteligențe artistice remarcabile. Iar concepția sa despre proză, expusă întotdeauna cu mare limpezime și fără afectare, s-a concretizat, a prins cheag, în marile sale romane. Am greși, însă, văzînd în persistența cu care s-a aplecat mereu asupra propriei sale literaturi — punct de plecare și stație terminus a tuturor demersurilor sale teoretice — doar urmarea unui egocentrism exagerat. Nu succesul l-a obsedat toată viața pe Liviu Rebreanu, ci **realizarea operei.** Din acest punct de vedere, cîteva pagini din jurnalul său ni se par a fi mai mult decît concludente : „Nimic mai straniu decît ceea ce se petrece cu mine. Cred că orice scriitor român care ar avea o carte primită cu alaiul **Ciuleandrei** s-ar declara nu numai arhimulțumit, dar mîndru și pe deplin consacrat. Eu însă mă simt ros permanent pe dinăuntru de cariul îndoielii. Mi se tot pare că o fi o părere a cîtorva doar, că se vor fi înșelînd cei cîțiva...“ etc.

Meseria de a scrie nu a fost luată niciodată prea în ușor de autorul **Răscoalei.** Un acut sentiment al responsabilității față de cuvîntul scris a tulburat probabil ani de zile, o viață întreagă, nopțile marelui nostru scriitor. Scrisului, Liviu Rebreanu i-a închinat întreaga sa existență. „Eu nu sînt decît un simplu scriitor. Eu nu am altă meserie decît scrisul. Însărcinările întîmplătoare pe care le-am avut în viață au fost accidente și nu mi-au putut denatura fizionomia de scriitor. A trebuit să renunț la multe, să îndur multe, să risc tot pentru a mă putea dărui deplin scrisului. Și, desigur, a trebuit să iubesc mai presus de toate scrisul ca să îndrăsnesc a-i închina toată viața mea“. Nimic n-a urît Liviu Rebreanu mai mult decît diletantismul în literatură. I-a urît de asemenea pe cei ce disprețuiesc meseria de scriitor, pe cei incapabili să înțeleagă cîte sacrificii și ce eforturi extraordinare i se cer celui ce o profesează : „În clipa cînd vor înțelege, nu numai scriitorii ci și cititorii, că scrisul e profesiunea cea mai nobilă, cea mai grea și cea mai glorioasă, atunci se vor schimba multe lucruri, poate în primul rînd prețuirea operei literare. Atunci se vor împuțina, dacă nu vor dispărea de tot, cei care privesc de sus literatura socotind că și ei ar putea scrie dacă ar vrea sau ar avea timp“...

Toate cărțile lui Liviu Rebreanu — interviurile, confesiunile sale subliniază acest lucru — își găsesc punctul de plecare **într-un fapt trăit,** revelatoriu, capabil să pună în mișcare resursele sale creatoare. Știm cum s-a născut romanul **Ion :** gestul plin de venerație al unui țăran care sărută pămîntul ne trimite la marea temă a cărții. Spre surprinderea noastră, însă, chiar un roman ca **Adam și Eva,** cu un subtext teoretic mult mai apăsat — problemele „reîncarnării“ se pare că l-au preocupat pe scriitor — își are punctul de plecare tot într-o „trăire“, într-un fapt de viață real. O femeie străină întîlnită întîmplător pe stradă îl tulbură într-un fel aparte pe prozator. Nu o cunoaște, dar are impresia că a mai întîlnit-o cîndva. Strania „experiență“ constituie punctul de plecare pentru viitorul roman a cărui acțiune se petrece în cele mai îndepărtate timpuri, reconstituite cu migală flaubertiană. Un roman gîndit la început teoretic, serios documentat — prin apelul la ziarele și arhivele vremii, — ca **Răscoala,** nu poate la rîndul său să prindă chip decît în clipa în care contactul **în direct** cu cei ce au trăit evenimentele are însfîrșit loc... Pornind de la observațiile de mai sus am putea încerca să legăm întreaga creație a lui Rebreanu de existența celei dintîi amintiri **conștiente** relatată în **Mărturisirile** din 1932.

Trimiterea nu ni se pare a fi exagerată și încercînd să depistăm în proza lui Rebreanu ecoul acestei scene familiare, de o „domesticitate“ blîndă, nu avem impresia c-am greși prea mult. «Părea că se oprise căruța ; încetase zgomotul roților, un zgomot în care intra un scîrțîit ușor al osiilor și hîrîitul monoton al obezilor brăzdînd adînc trupul pietros al șoselei. Poate că tocmai încetarea bruscă a acestui zgomot, adormitor prin insistența lui, mi-a deșteptat și mi-a deschis conștiința. După o tăcere de cîteva clipe, am auzit deodată un zgomot nou, ciudat, zgomotul pe care îl face cînd se sparge o tablă de sticlă acoperită cu stofă. Imediat apoi glasul tatii cunoscut : „Na, că s-a spart ceva“. Și după el glasul mamei, mai liniștitor pentru mine, deși atunci glasul părea speriat : „Vai de mine, numai să nu se fi prăpădit oglinda cea mare“. Amîndorura le-a răspuns nepăsător, mormăind somnoros, un glas necunoscut : „Apoi că prea multe catrafuse“. Glasul acesta străin a fost întrerupt și acoperit de un sunet metalic, clar și dulce, de clopoțel scuturat nervos ; calul, extenuat, încerca desigur să-și scuture osteneala din oase...».

...O anumită lumină, izvorînd parcă din îndepărtata amintire (prin care viitorul artist a realizat cel dintîi contact cu lumea) își face simțită prezența pretutindeni în romanele lui Liviu Rebreanu. Prin ea, literatura marelui romancier, propunîndu-și să urmărească existența cumplită a unor eroi ca Ion al Glanetașului sau Apostol Bologa (sau a țăranilor din **Răscoala)** — eroi ce trăiesc în general drame sumbre, de un tragism violent — nu rămîne totuși străină de anumite zone mai blînde, mai puțin întunecate, ale existenței noastre. Ecourile îndepărtate ale acelei amintiri duioase au dat naștere atîtor personaje luminoase — Ilona, membrii familiei Herdelea etc. —, al căror rol în contextul literaturii sale a fost să aducă pacea și împăcarea, să aline suferința și s-o vindece.

Amalgam (ediție îngrijită, prefațată și antologată de Mircea Muthu) aduce din nou în actualitate gîndirea atît de vie, de „contemporană“ nouă, a marelui nostru scriitor.

Sorin Titel

*) Liviu Rebreanu, **Amalgam**, ediție îngrijită, prefață, antologie și note de Mircea Muthu, Editura Dacia, 1976.

Poezia

Lauda luminii

IN **Cîmpiile magnetice***), a treia sa carte de versuri (după **Umbria,** 1971 și **Focul și sărbătoarea,** 1975), Adrian Popescu este, în primul rînd, un celebrator al luminii : o lumină densă, de o consistență aproape materială, cu proprietăți magice, uneori eminescian argintoasă, alteori tăioasă, rece și pură, totdeauna însă profundă și revelatoare. Lumina aceasta este, cel mai adesea, emanată de obiectele înseși, care trec astfel printr-un dublu proces, transfigurînd și fiind, în același timp, transfigurate : „Aurul sau laptele, m-ai întrebat, / Ce luminează mai dulce / În răcoroasa, blînda noapte de vară, / Lichidul sfînt sau Cercul, eternul, / Șuvoiul păgîn și fîneața obscură / Murmurul unei guri sălbăticite / Sau locul unde fiarele nu cutează ? / Inelul de pe degetul tău sau pădurea, / Spune, răspunde, ce luminează ?“.

Focul, element cu prezență dominantă în volumele precedente ale poetului, este acum purificat, văzut mai cu seamă în ipostaza de izvor îndepărtat al strălucirii ; modificarea aceasta este unul dintre indiciile extremei spiritualizări a liricii lui Adrian Popescu. Există în poezia lui o încordată voință de ascensiune într-un univers radios, de luminozități și transparențe : „De dincolo de rîu cineva îmi face semn / brațele sale sfîrșite într-un eteric filfîit. / Treci rîul în zori, urcă malul spre ziuă, / aici întomnează și roluri de sfinte albine / miere culeg din flori uriașe. / / Nu adăsta, treci rîul în zori, / înghețul să nu te prindă acolo / dacă mult mai aștepți / mîinile tale aveavor / soarta unor palete de moară / ferecate-n oglinzi. / / Uita-vor planarea înaltă / deasupra pădurii-nimbate / deasupra olanelor verzi / solz de crap bătrîn, / înnegrit de nămol și de ierburi. / Nu pregeta, treci rîul în zori / cît încă ești ușor“.

În mod neașteptat, aspirația spre un spațiu paradisiac și imponderabil, de frăgezimi eterice se întîlnește cu o evocare lacom senzuală a materiilor celor mai diverse ; dacă, urmînd direcția unei progresive rafinări, lirismul poetului ia chiar forma unei invocații a inefabilului, la fel de puternică este atracția pentru ornamentul somptuos și încărcat. Adrian Popescu este în același timp un poet vizionar și un poet decorativ, cele două laturi, esențiale, ale liricii lui coexistînd într-un echilibru plăpînd, ca o neverosimilă punte între planuri greu, dacă nu chiar imposibil, de apropiat. Poemele sale sînt în genere construite prin îmbinări neverosimile de elemente ce se susțin reciproc într-o tensiune a fragilității extreme ; euforic al armoniei și al plenitudinii, Adrian Popescu are totodată voluptatea realizării lor fulgurante, fără durată. Efemeră, gracilă, amenințată, viziunea se eternizează în ornament, devine decorație, **iluminarea** se preface în **inluminare.** Un excepțional poem poartă, de altfel, chiar acest titlu **(Iluminări, inluminări)** : „Verzimea pajiștei o răscolești desculț, / în Vînt ciulești urechea și asculți, / întrezărești printre coroane-un Roi / de mari Albine care vin spre noi, / o Zugrăveală ce n-o strică ploi, / o Frescă minunată în Noroi ? / / Ce ai pierdut pe cîmp și cum, / lucru de preț sau numai scrum ? / poate-o Monedă, o mai simți, / ca-n alte vremi copilăroase, / un rece bulb cu fragezi zimți / în așternuturi mătăsoase ? / / Zburătăcite pagini printre ierbi, / o diademă în brădet : sînt cerbi, / cu stea în frunte care fug la zvon, / cînd înspre tine, uite-i, mă întorn, / în luminiș păștea un Unicorn, / să ne legăm Pădurii șerbi. / / Să căutăm un lucru sfînt, de preț, / ferecătură scumpă, cer la Voroneț, / atîtea pagini, frunze dintr-o Carte, / cu voievozi ce nu se tem de moarte, / n-o frunzări, nu trece mai departe, / în luminișul ei să te înveți. / / O, lacrima de brad cum arde, / atîtea fețe, file dintr-o Carte, / îmi plec genunchii să vă leg în snop / în frageda rășină și Uncrop, / sub mîna mea lega-veți iarăși Rod, / împrăștiate foi în vînt și glod ? / / O, frunze, pagini dintr-o Carte, / e gîndul bun și nu vămparte / în palide mănunchiuri moarte. / Ochii citesc în ea cu sîrg, / se argintează Plumbul peste smîrc / lumina în fuioare se desparte / / Iluminări, inluminări, / pădurea mea de lumînări. / Aur și Rouă și Cinabru / și Soarele vestitul Fabru / dumnezeiescul Candelabru. / O, blînde pagini, file, flori, / cu înțelesul deslușit în zori, / eu nu vă-ngenunchez / și nu vă frîng, / eu nu vă fac buchet nătîng, / Lumină toamna, dulce Cring. / / Urzeala unor cînepi aspre, / e Cortul simplu, așezat sub astre, / e cortul nostru, frageda lui fire, / cu fir de Aur, cu albastre fire / țesut, păienjenis curat și nălucire, / în care Soarele e Domn, un Soare Mire, / și stelele, întreaga lui oștire“.

Adrian Popescu, poet tînăr, este unul dintre cei mai importanți scriitori ai generației sale și totodată o prezență remarcabilă în peisajul liricii contemporane.

Mircea Iorgulescu

*) Adrian Popescu, **Cîmpiile magnetice,** Editura Eminescu, 1976

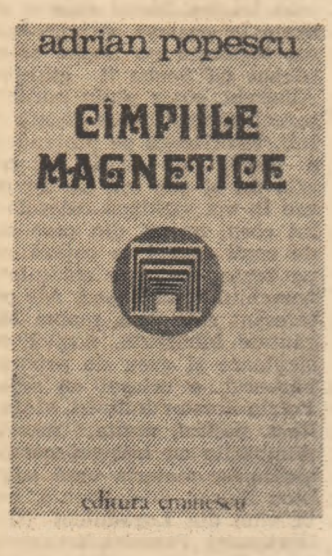

Proza

Calmul triumfător

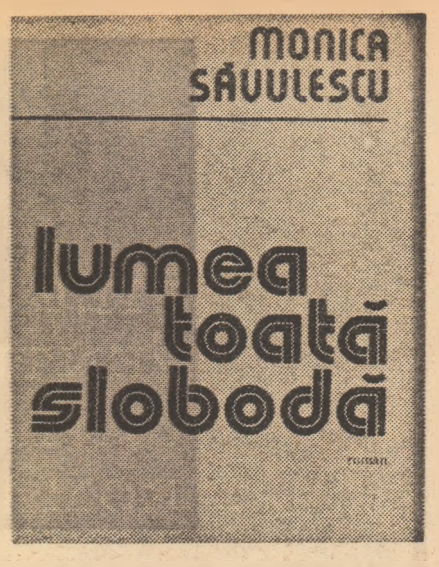

PROZATOARE înzestrată cu un ascuțit spirit de observație, cu imaginație ironică și vervă amară, Monica Săvulescu*) știe să stăpînească o masă numeroasă și variată de personaje, să evoce într-o manieră sugestivă destinul unei colectivități ce în obișnuințele, în gesturile ei banale, în structura caracterelor ei sintetizează mecanismul vital al „lumii", al umanității determinate să trăiască dincolo de catastrofele istorice în dimensiunile aceluiași etern ritual al vieții. Într-un mic burg de pe malul Crasnei, într-o primăvară tîrzie încep să se întoarcă din război, de pe front, din lagărele de concentrare naziste, oameni transfigurați de evenimente, chinuiți de obsesii îngrozitoare, bolnavi, mutilați, unii cu mintea rătăcită, alții cu plăgi sinistre pe trup. Convoiul lor, coborît parcă din tablourile apocaliptice ale Evului Mediu, alcătuiește un spectacol impresionant. Dar colectivitatea înghite individualitățile în universul ei de preocupări, în ritmul existenței ei ordonate, împiedică cristalizarea unor drame, lecuiește rănile, își poartă cu grijă, cu delicatețe, fiii deznădăjduiți pe făgașul unei vieți calme (în însuși calmul ei triumfătoare).

Autoarea urmărește cu o gravitate mascată ironic procesul de adaptare, de integrare a năpăstuiților războiului în ritualul omenesc străvechi. Încetul cu încetul respirația tragică a personajelor se transformă într-o explozie de vitalitate; de sub crusta rănilor apar speranțele; iluziile cicatrizează plăgile.

Cartea Monicăi Săvulescu este în esență o parabolă. Ea demonstrează capacitatea extraordinară de regenerare a umanității. Scriitoarea face o radiografie a banalității descoperind în existența simplă a orășelului transilvan dovada unei energii invincibile, a unei constituții psihice sănătoase. Perspectiva acestei sănătăți structurale a colectivității umane dă șansa unei viziuni optimiste, tonice. De la marile catastrofe — ca războiul, la micile dezamăgiri sociale sau intime — apariția unor indivizi ignari ca buruienile în lanul roditor de grîu sau surparea unor valori morale sub presiunea împrejurărilor, nimic nu atinge în profunzime fibra vitală. „Viața le rezolvă pe toate... spune doctorul Vasalie Veiza. Asta e esențialul pînă la urmă, dorința omului de-a trăi..." După ce a asistat la înspăimîntătorul tratament de sterilizare a femeilor în lagărele naziste, Zitta Zilbermann naște în chinuri o fetiță, suspinînd „nu-i un chin să fii femeie, e o fericire...". În neliniștile refacerilor, Lax, negustorul de mărunțișuri, are inițiativa construirii unui stadion de fotbal, „un loc anume unde lumea să fie veselă și unde să se întreacă unii pe alții...", pentru că în amintirile lui una din cele mai fericite zile petrecute înainte de deportare era cea în care asistase la un meci. În oraș, oamenii încep să trăiască după vechile obiceiuri: femeile nasc, bărbații muncesc, copiii se joacă, bătrînii se sting senini (moartea bătrînului Aladar are ceva din scena morții lui Moarcăș din Ion). Secretul vieții stă în împăcarea omului cu propriul lui destin.

Monica Săvulescu scrie cu un calm matur, lumea evocată are pondere și relief. Tonul narațiunii impresionează prin culoare, e foarte vital, pe măsura vitalității eroilor, de care autoarea se apropie cu umor, într-un elan de simpatie ușor sesizabil. Primejdia acestui tip de evocare stă tocmai în ton: verva naturală, adecvată se topește fără greutate în facilitate și afectare. Calitățile de prozatoare ale Monicăi Săvulescu sînt incontestabile. Conturul, atrăgător prin sinceritate și naivitate, al lumii acestui roman indică un condei sigur și capacitatea de a trăi într-un univers bine circumscris. Mai puțin tentată spre interiorizări, spre analiză, Monica Săvulescu descrie exterior un mediu și creează personaje cu profil individualizat mai puțin prin drame intime cît prin gesturi, replici, acțiuni, limbaj. Ea își privește eroii cu o distanță afectuoasă. **Lumea toată slobodă** este o lume fără mister aparent, deschisă, primară, energică, arzînd de a se elibera din strînsoarea evenimentelor efemere și a se dedica mersului sigur și sănătos al vieții. Romanul are în acest sens o intenție poematică, este un imn închinat calmului triumfător al umanității în fața propriului ei destin. Anotimpurile, întîmplările se succed într-un cadru simbolic, general, care dă amploare evocării și o nuanțează.

Dana Dumitriu

*) Monica Săvulescu, **Lumea toată slobodă**, Editura Cartea Românească, 1976.

Calendar

● 18.III.1926 — s-a născut **Romul Munteanu.**
● 19.III.1819 — s-a născut **Alecu Russo** (m. 1859).
● 19.III.1941 — s-a născut **Iosif Vulcan** (m. 1907).
● 19.III.1865 — a murit **Nicolae Filimon** (n. 1819).
● 19.III.1895 — s-a născut **Ion Barbu** (m. 1961).
● 19.III.1927 — s-a născut **Alecu Popovici.**
● 19.III.1951 — a murit **Artur Gorovei** (n. 1864).
● 20.III.1881 — s-a născut **Octavian Goga** (m. 1938).
● 20.III.1886 — s-a născut **G. Topîrceanu** (m. 1937).
● 20.III.1898 — s-a născut **Aram Frenkian** (m. 1964)
● 20.III.1906 — a murit **Vasile Pogor** (n. 1834)
● 20.III.1914 — s-a născut **Ovid Caledoniu** (m. 1947).
● 20.III.1943 — s-a născut **Marius Robescu.**
● 21.III.1871 — s-a născut **N. Mihăescu-Nigrim** (m. 1951).
● 21.III.1898 — a murit **Paul Iorgovici** (n. 1764)
● 21.III.1849 — s-a născut **D. Olănescu-Ascanio** (m. 1908).
● 21.III.1882 — s-a născut **Al. Popescu Negură.**
● 21.III.1901 — s-a născut **Octavian Șireagu.**
● 21.III.1930 — s-a născut **Tiberiu Utan.**
● 21.III.1915 — s-a născut **Călin Gruia.**
● 21.III.1927 — a murit **C. Sandu-Aldea** (n. 1874).
● 22.III.1868 — s-a născut **Mihail Dragomirescu** (m. 1924)
● 22.III.1888 — s-a născut **D. Iov** (m. 1969)
● 22.III. 1904 — s-a născut **Traian Lăzărescu**
● 22.III.1905 — s-a născut **Romulus Dianu** (m. 1975)
● 23.III.1882 — s-a născut **Romulus Cioflec** (m. 1955).
● 23.III.1886 — s-a născut **George Gregorian** (m. 1962)
● 23.III.1905 — s-a născut **Virgil Gheorghiu** (m. 7.III.1977)
● 23.III.1914 — s-a născut **George Sbârcea.**
● 23.III.1920 — s-a născut **Radu Lupan**
● 23.III.1928 — s-a născut **Deák Tamás**
● 23.III.1949 — s-a născut **Const. Zărnescu.**
● 23.III.1969 — a murit **Tudor Teodorescu-Branișteș** (n. 1899).
● 24.III.1879 — s-a născut **I. Gr. Perieșeanu** (m. 1959)
● 24.III.1921 — s-a născut **Traian Cosovei.**
● 25.III.1813 — s-a născut **Cezar Bolliac** (m. 1881)
● 25.III.1901 — s-a născut **Aurel Cosma.**
● 25.III.1902 — s-a născut **George Lesnea**
● 25.III.1902 — s-a născut **Vajda Bela**
● 25.III.1935 — s-a născut **Niculae Stoian**
● 25.III.1953 — a murit **C. I. Șielevan** (n. 1908).
● 25.III.1954 — a murit **Emil Isac** (n. 1886).

● **Daniela Caurea** s-a născut la 7 VII 1951 — și nu în 1945, cum din eroare a apărut în pag. 6 din numărul trecut.

Prima verba

În discurs

SIGURANȚA frazeologică e semn că Tudor Cristea (**Astru natal**, Ed. Eminescu) are în urmă o relativ întinsă experiență poetică din care volumul de debut reține, e de crezut, piesele reprezentative. Totuși, poemele strînse în plachetă nu diferă între ele într-atît încît să ne facem o idee despre momentele succesive din evoluția poetului; sînt, dimpotrivă, de o unitate tonală și de atitudine, care îndreptățește presupunerea că au fost scrise într-un interval circumscris unui singur moment de evoluție. Fiindcă, fără să refuz o atare posibilitate, mi-e greu să cred că un poet încă tînăr și deschis, după cum o arată, spre mai multe universuri lirice ar putea să conserve în toate o aceeași formulă poetică și să nu repete nimic. De altfel, asemenea cazuri de poeți fără evoluție, de pildă Al. Philippide, sînt extrem de rare într-o literatură și, atunci cînd apar, se susțin prin adeziunea obsesivă la un univers special și la o ideologie consecventă. Elemente care lipsesc poetului de acum. Ceea ce-i caracterizează poeziile este discursivitatea. Sentimentele și gîndurile au la Tudor Cristea o viață calmă, a cărei tensiune e aproape anulată de o exagerată dilatare a discursului. Pentru cea mai elementară notație poetul se simte obligat la un șir întreg de propozițiuni care, dacă reușesc să contribuie la instaurarea unui climat liric, să facă atmosferă, amplifică totodată redundanța („Se mută ape mari în pămînt, / ca un fluviu de sevă sapă / sub rădăcinilor plantelor timpul / îmbibat de rășina albă a vieții și sîngele / verde al zilelor cu aorta tăiată curge peste sînii femeilor tinere / / să pleci undeva sau să vii sau să pleci / și să vii totodată, să rămîi / în fața pămîntului / să curgă peste sufletul tău / această lumină / materială și să-l împingă / precum o apă tulbure spre primăvară"). Înclinația spre discurs produce deseori un balast frazeologic, manevrat cum spuneam cu siguranță, dar strivitor pentru condiția lirică a poemelor. De aceea sugerez poetului, am făcut-o și în cazul altora, să încerce a-și disciplina apetitul logoreic prin supunere la canonul formelor fixe. Sensibilitatea lui de liric veritabil n-ar avea decît de cîștigat din reducerea lexicului. Numai atmosfera poetică nu este suficientă unui text în versuri spre o deveni poezie. Se cere tensiune lirică, adică puterea de a trăi în atmosfera aceasta. Altminteri totul rămîne nebulos și deconcertant.

PLĂCEREA discursului ia la Virgil Rațiu (**Atunci cînd te reîntorci acasă**, Ed. Litera) o formă sincopată și exclamativă, puținătatea tensiunii interioare fiind compensată de o patetică a gesticulației însoțită uneori de un tumult al rostirii libere, de o oarecare duritate lexicală, amintind de Aron Cotruș („Ardealule, Ardealule, / cine te poartă acestui pămînt ca pe un mire ? / Cine te poartă așa de frumos, / cine, așa bărbătește și-așa norocos ? / Iată: podgoriile-ți și grădinile ne-nchipuit cum își arată / pruncii și fîntînile, secerătorii și secerătoarele, / o, cum nu s-a mai văzut, / horele-ți leagănă pridvoarele!"). Numai că această compensație este, de regulă, aparentă și imediat ce va trece barajul patetic cititorul va avea surpriza de a întîlni un tărîm neted și fără adieri ca o apă stătută. Virgil Rațiu, cu toată pofta lui de discurs, nu e însă într-o situație primejdioasă pentru motivul că stilul exclamativ și avîntat al lirismului său transformă vrînd-nevrînd unitatea cețoasă a discursului într-o pluralitate de fragmente cu tensiune proprie. În plus, ca un avantaj, tema lui predilectă este în această carte iubirea, trăită ce-i drept mereu euforic, pentru spațiul natal. Cu alte cuvinte, energetismul ardelenesc salvează poezia de vidul afectiv al supraproducției lexicale, nu însă și de primitivitatea percepției, care pare să fie o amenințare dintre cele mai neplăcute pentru evoluția poetului. Apelul la ritmurile poeziei populare, detectabil ici-colo de-a lungul volumului, nu asigură vreo dimensiune profundă a lirismului, dovadă că autorul n-a trecut încă de faza exclamativă a devenirii poetice, riscînd să comită proză în ritmul alert al versului de cinci silabe („O, mult ardeleană, / mială sultană, / cîntă-mi mai o dată / cîntarea-ți nesecerată, / balada fîrtaților trei / mîndri păstorei / re-mpăcați de miei / ce acum nuntesc / și se veselesc / veste de vestesc / că s-au împăcat / și n-au sîngerat / cînd pe înserat / odată și-odat, / li s-o-ntornocat / turmele de miale / și mîndrele goale !"). Aștept de la acest poet ieșirea din exclamația naivă și intrarea în substanța propriei alcătuiri.

Laurențiu Ulici

FILE PENTRU CÎNTAREA ROMÂNIEI

Ion BRAD

INSCRIPȚII

Inscripțiile

Inscripțiile noastre sint oase-n pămînt,
Frunți inalte, fosforescente,
Cu care-am semnat legămînt
Pe-ascunsele pietre și pergamente,
Cu rădăcinile munților
Sub care ne-am ingropat, ca in stele,
Numai acestea ne sint semnele frunților,
Oasele-cetăți, oasele-mărgele.
Și — ca un stilp al cerului — satul,
Netrecătorul, necontestatul !

Coroana înflorită-n flăcări

Coroana Transilvaniei crezură
Că vrea să și-o așeze pe cap in chip de prinț,
Cind Gheorghe Doja, nobil, chiar prinț măreț in ură,
Avea cu el doar oastea țăranilor părinți —
Secuii lui, iobagii români — o arătură
In care geme plugul miinilor fierbinți.

Prins in obezi, pe frunte-i așezară
Coroana inflorită in flăcări și-n sudori,
Cea mai inaltă stemă a dragostei de țară
Sub apăsarea cărei, de vrei, nu poți să mori,
Ci arzi ca lancea spaimei in nobili, seculară,
Și crești ca limbi de flăcări in noapte pe comori.

Ctitorul

Ioan Inochentie Micu,
Episcopul fără mormint,
Cel care-a ars pentru țară
Ca o biserică-n vint
Cu clopotele toate pulsind,
Ctitorul Romei de-aici,
Carele-n Dieta nobiliară
Ca Pantocratorul mina o puse
Nu pe inaltele cirji de vlădici,
Ci numai pe bici, pe cuvintele-bici,
Să fulgere parcă
Din templu afară
Pe toți care-ncearcă,
Pe toți ce-ncercară
Să tirguiască, zilnic să vindă,
Ca pe lucruri sau bietele vite,
Soarta nației lui eropsite.

Și răzvrătitului i-au dat osindă
Impărătească :
Numai in suflet să stringă
Intreg chinuitul Ardeal,
Sat lingă sat,
Cer lingă cer,
Cu mina stingă,
Munții cu dreapta, spadă să-i fie,
Și-astfel incărcat
Să părăsească
Semețul, bătrinul Ardeal,
Pe vecie.

La Roma s-a dus, ca un nou Decebal,
Numai cap, numai nimb
De credință-n dreptate.

Dar capul lui
Ca un clopot in timp
Se-aude cum bate
Prin munți fără somn, prin albele sate,
In trupul țării s-aude cum bate,
In trupul nostru s-aude cum bate,
Tot bate...

Roata din Secolul Luminilor

Pe munți fierăstruiți de metereze,
Din unghiul veacurilor imi apari,
Mărite Horia,
Un vestitor al Revoluției franceze,
Fruct rotunjit de Secolul Luminilor,
O sabie-a ințelepciunii
In mina unor meșteri mari,
Cioplitori de destine
In trunchiuri flămînzite de stejori
Și-n inima stelelor,
Crainici ai lumii care vine
Strivind in picioare
Ciupercile castelelor
Otrăvitoare.

Pentru țăranul de birnă din tine,
Prins de iscoade-n pădurea trădării,
Mărite Horia,
La ceas de bicisnică zloată,
N-au vrut să umilească ghilotine,
Ci numai lemn cu os
Și numai os cu roată.

Dar spițele acelei roți,
De soare singerind, mai taie
Cărarea zisă Secolul Luminilor
In noi, in toți,
Ca razele cu lame de văpaie.
Sub lovituri, tot mai tăcut te-arăți,
Pe unde nici o strajă astăzi nu e
Din carnea ta bătută in poartă de cetăți
Cu stelele in chip de cuie.

26 spre 27 mai, stil vechi, 1821

Veniți dar fraților acum
Pe Domnul Tudor să-l jelim,
Că, sprinten, mincinosul drum
Nu l-au fost dus spre țintirim
La locul unde-i dorm părinții
Și ne-nfricații lui panduri,
Sau chiar la ceruri, unde sfinții
Priveau spre el cu-mpunsături,
Nu l-au fost dus in cimp la Padeș,
Nici in pridvorul din Cloșani
Unde-o sfințită umbră șade-și
Cu ochii pironiți de ani,
Ci numai la fintina-adincă,
La ochiul ladului flămînd,
Balaurul care mănincă
Pe cel nepotrivit la gind
Cu umilința, cu trădarea,
Cu intreitul jug strein
Ce-ar vrea să-nsemne-nmormintarea
A tot ce-i viu, a ce iubim
Noi cei de veacuri fără teamă
La tagma de jefuitori,
Care-n zadar de-un neam se cheamă
Cu șerbii strălucirii lor,
Pe cel clucer și prag de țară,
Pe cel oltean și Domn român,
Al cărui trup il aruncară
In gura lacomei fintini
Veniți dar fraților cu toții
Pe Domnul Tudor să-l jelim,
Cinstindu-ne prin el toți morții
Cei fără cruci și țintirim.

Corifeul

Noaptea, cind stau de vorbă cu satul
Pe limba pădurii nemuritoare,
Cu tilc de izvor
Și nelinișteș-n ramuri,
Ca din lună văd că-mi apare
Șincai-iluminatul,
Marele iscoditor
De neamul românilor
Coboritori de la Rim,
De graiul prealimpede-al lor
Din care cu toți coborim
Printre ginți trecătoare și neamuri
Păstorindu-ne-același tărim.

Dau să-l intreb, prin el deslegate,
Vorbe descinse din mit,
Dar Șincai-iluminatul
E risipit printr-o mie de sate,
Pe abecedarele lui povîrnit.
Pentru el, lumina ochilor vii
Trebuia să se nască a doua oară
Cu literele năvălind in copii
Ca licuricii in noapte cind zboară.

Intr-un tirziu, sub stelele mirate,
De umăr adinc zgîlțiindu-l,
Șincai-iluminatul
Mi-arată Cronica din spate
Și drumul care-i chinuie colindul.
Doar huiduindu-i ca pe-o tîrfă cartea
Pot să-i mai hăituie și neamul lui,
Negindu-i și vechimea și statura
Și pregătindu-i moartea
Cei in castele-ascunși și in statui,
Care-și asmut și cîinii și cenzura.

Aude Șincai. Nu se-oprește-n loc.
„Unde, Sisif, mai vrei să urci ?
E bună Cronica de foc !
Și autorul ei, de furci !"

Aude Șincai. Nu se-oprește-n loc.
In nenoroc își caută noroc.

Zadarnic mina i-o mai pun pe umăr !
N-am ani, n-am zile
Să pot să-i număr
Nesăvîrșitele file...

Cu Cipariu în noaptea tăierii pruncilor

Din satul cățărat pe dealuri de-argilă
Ca pe-o lună mincată pe jumătate
De ploi,
Am pornit, intr-o vreme fragilă,
Pe urmele tale pietrificate
In sufletul copiilor din noi.

Din toate nopțile ce le-ai vegheat
Cu ochi topiți in focul
Scripturilor române,
Eu te-am găsit in noaptea de margine de sat,

La locul-nenorocul,
La ceasul-fringe-pasul,
Cind te-au ajuns din urmă cătanele bătrine,

Acei sutași imperiali, orbiți
De grija poruncită de sus de-a nu rămine
Cumva cu capu-ntreg pe umeri,
Neprinși, neciopirțiți,
Toți copii Revoluției române.

Așteptindu-te lingă-un pod umblător,
Doar maica apă și maica pădure
Te-au ascuns sub platoșa lor,
Nu te-au lăsat să te fure.

In schimb, a fost o noapte de tăiere
A pruncilor mai dragi ca viața ta,
Vreo patruzeci de mii,
Ascunși in cărți la ceas de-njunghiere,
Cind fiecare filă te striga
Din incunabulele incă vii,
De pare că-ți băteau in trup piroane
Și auzeai doar tu țipind că ard
Și tablele cerate
Și florile de manuscris persane
Ce le-ai cărat atîtea nopți in spate
Pe cai și pe asini, ca-n fuga la Egipet,
Pînă la Blajul tău, din Țarigrad.

Din toate nopțile ce le-ai vegheat,
Eu numai noaptea asta o am adus in sa
Ca s-o impart la morți și vii,
Să nu te simți cumva fără de copii...

Eminescu, 1866

Cerul pe deal e numai aromă
De povești și de tei :
Din inimă te salut, mică Romă,
A părinților părinților mei !
Iată, la tine,
Din Bucovina se grăbește alumnul,
Să-și plece genunchii, să se inchine
La vatra sufletească
A lui Arune Pumnul.
Cu limbă de moarte, dascălul meu
Numai acestea imi zise :
Să-mi răcoresc fruntea in curcubeu
Și ochii in vechi manuscrise.
Caut, cetate, aicea la tine,
Ca Mureșeanu sub muri ginditori,
Nu doar cadențele limbii latine,
Nici limpezimile ei genuine,
Ci-nvălmășeala de neguri și sori,
Duhul furtunilor dacice, care
Numai acuma spicul și-au copt
In sfintele firi vizionare
Ce le-ai adunat ca un zeu pe Cimpie
La 1848...
Știu, ai dascăli mari de lătinie,
Dar vechile, umbroasele povești,
Ce-mi nestatornicesc mereu hotarul,
S-ar zice că aici le știe
Ca un magister magnum măgărarul,
Decanul șurii la Mitropolie.
Pe el vreau să-l găsesc. Apoi voi ști
Din valurile apei curgătoare
Să-i limpezesc amicului F. I.
Cum poate-ncepe-un Carmen Saeculare.
Ce an rodit in suflet ! Tainic an,
Acesta care-avea să-mi fie nume,
Din inteleptul gind al lui Vulcan !
Cutremurat, zmerit, plec cu alean
Pe urma curcubeului in lume...

Spicele-obuze

Cresc spicele cinstite, an de an,
La Grivița,
La Plevna,
La Smirdan,
O boare ca de suflet legănind
Pe unde-ai noștri au rămas doar gind,
Doar săgetarea unor ochi cu care
Mai străjuiesc, sub stele, la hotare,
Doar cel din urmă icnet printre vii
Furat și-ntors in viers de ciocirlii...

Duc spicele infrigurat la buze
Și mă trezesc c-am sărutat obuze.
Reci, răsărite parcă din voința
Acelora ce și-au topit ființa
In ultimul asalt, al disperării
De-a nu intirzia cu vreo secundă
Neatirnarea Țării.

Numele lor de-l strig — e să-mi răspundă !

E

ogălniceanu — rainicul

tem independenți !" — se-aprinde glasul
de oștean reinviat din morți,
Dunărea oprită-n loc la ceasul
soarta noastră-n lume nu s-a mai tras la sorți.

tem independenți !" — răspund in corul
ape-nsingerate, de codri-nmuguriți,
ce-au găsit in ei mintuitorul,
ai in ei, in lupta crescută din părinți.

tem independenți !" — răsună toate
cintec intreite Țări Române,
ișteaptă-acum să fie-ngemănate
sul sfint al maicii lor bătrine.

tem independenți !" — ecoul poartă
t copil pe brațe intors de la război,
inchinăm doar la inalta poartă
omâniei ce-o purtăm in noi !

onică Albu

Memoriei
lui Ion Agârbiceanu

mplintat, noaptea, pe catedrală
gul sufletului, tricolor,
eaga impărăție se răscoală
indu-mă ca pe-un răufăcător.
de mult, din copilărie,
ncercat să ucidă-n noi steagul,
u-ți cunoaștem fața, Românie,
în vis să nu-ți trecem pragul.
infundat in catedrala pădurii,
mi-au luat urmele
nele urii,
runtea mea ținindu-se roi
rii mari ca buhnele.
tras după mine, fag după fag,
la Vama Cucului,
-nflorește cu drag
haiducului.
i de-acolo mi se vede țara
a din stinga, și cea din dreapta,
ciocirliile-mi așează scara
t trece munților treapta.
nici o zare nu mai e-nchisă
mur ca pe-un cintec din Ardeal
a noastră deviză :
nd, vom lupta,
vom intra,
idealul național..."

i acesta mi-e dorul și dragul,
unească zările țării cu steagul.

ărani, 1907

pămînt — dar nu precum satrapii
arius, și nici precum nohaii,
ar țărina de sub spinii grapii
ntea lor de ghimpi incununată
ce-l calcă in copite caii
i pînă la singe de armată,
tul biciuit ca trupul lor,
n piept de gloanțele domniei,
z de singe — piinea din cuptor
ri inroșiți — sudoarea gliei,
tul pus pe răni, de alinare,
flet pus, ca să invie morții,

C. Rosenthal : ROMÂNIA REVOLUȚIONARĂ

Pămintul suferinței viitoare,
Impătimit in amăgirea sorții...

Unde puteau să-l caute toți cei
Care-l purtau ca pe un prunc in ei ?

Brume și cîntec, 1918

Strugurii, ca lacrimile inghețate,
Se tescuiau cu amintirile morților
Pe-ndoliatele, transilvanele sate.
Cei intorși de pe fronturi
Se socoteau norocoșii
Unui ceas ce suia numai cîntec pe dealuri.
Femeile văduve, ca chiparoșii
Erau numai plinset pe dealuri.
Dar cu toții porneau
Spre-a Alba-Iuliei cetate,
Infrigurați de duhul brumelor,
Se grăbeau cu desagii in spate
Să-și descarce povara
Amarului dor, toți insetații :
„Acuma vrem să ne unim cu Țara,
Să dăm mina cu frații !"

Curgeau pe toate văile invilvorate,
Fierăstruind legendara
Silă de spinzurători, de nedreptate,
De tronuri de foc, de oase sfărmate
Ca niște sfinte carate,
Pe care o duceau cu ei deputații :
„Acuma vrem să ne unim cu Țara,
Să dăm mina cu frații !"

Cu ei, sosea și bunicul
Direct de pe fronturi,
Cocor solitar intr-un unghi de cocoare
Zburind spre nord, amețind orizonturi
Cu dragostea vetrei chinuitoare.
Mantaua lui ciuruită
Semăna cu bolta cerului seara
In explozii de stele-șrapnele
Sub care trecuse Carpații :
„Acuma vrem să ne unim cu Țara,
Să dăm mina cu frații !"

Porunca Viteazului
Ardea-n ochii lor ca focurile pe culmi,
Ca Piatra Libertății pe Cimpia Blajului
In toamna frunzelor de fagi și ulmi,
In spulberarea brumelor albastre,
In crezul care-ncinse călimara
Și puse aripi marilor orații,
Pecetluind cu semnul vieții noastre :
„Acuma vrem să ne unim cu Țara,
Să ne-mbrățișăm
Ca Oltul cu Dunărea, frații !"

Porunca implinind-o, îi sintem conjurații...

Mai, 1921

Toți ctitorii de țară
Se adunau din nou,
Martirii toți, acum să-și im[illegible]ineascá
Nădejdile crescute ca munții in ecou
Sub frunțile acestor muncitori
De la Ardeal,
Moldova și Țara Românească.
Pe palide, fețele lor
Săpa aprige șanțuri
Timpul uimit, nerăbdătorul.
De pierdut : numai umilințe și lanțuri !
De cîștigat : și trecutul și viitorul !
De pierdut : doar robia,
Cancerul sufletelor, neiertătorul.
De cîștigat : o țară, România,
Din rănile căreia țîșni izvorul
Ca paloșul de foc ce-a despicat
Cangrena din zidul Cetății,
Minciuna clădită-n palat,
Călușul din gura dreptății.
In mai, in armindeni,
Ardea tot pămintul de floare,
Și palide frunțile lor
Pretutindeni
Pînă la noi izbucneau
In ruguri inalte, in mesaje solare
Ei, hăituiții și triștii,
Față cu moartea neinfricații,
Infloreau in noi, nemuritori, comuniștii,
Pentru o mie de generații.

1907

JERTFA celor 11 000

Eugen Popa : ATUNCI, ÎN 1907...

SINGEROSUL 1907 nu reprezenta un caz izolat. El era izbucnirea crîncenă, a unui lung şir de lipsuri şi umilinţi, după un lung şir de lupte încercate de-a lungul veacurilor pentru cucerirea unor drepturi şi libertăţi : dreptul la bucăţica de pămînt îmbibat cu propria-i sudoare, libertatea de a se bucura de dumicatul de pîine fără a mai fi nevoit să-l împartă cu stăpînul hain, rapace şi puternic. Dar ce altceva am mai putea zice decît să lăsăm faptele să vorbească de la sine.

Spicuim dintr-un memoriu al locuitorilor din comuna Tudor Vladimirescu, jud. Tecuci, adresat ministrului de interne Ion I. C. Brătianu, pe data de 10 martie 1907 :

[...] ...noi ţăranii care ne-am iubit pămîntul şi ţara de aproape 19 secole şi cari am ţinut piept în tot momentul contra tuturor năvălirilor barbare aşa că toţi acei cari au voit a se măsura cu noi şi au primit răsplata lor, nu credem să fie altă ţară care să fi avut mai multe invaziuni ca noi şi deşi cu toţii au voit să ne cotropească şi să ne nimicească [...] dar pînă astăzi tot ne mai păstrăm numele de român şi ţara românească căci cînd am avut timpurile cele mai grele Dumnezeu ne au trimis cîte un om ales chiar din mijlocul nostru şi unindu-ne cu toţii ne-am scăpat ţara şi moşia [...] nimeni n'au fost mai răbdător ca ţăranul român dar totodată a fost şi cel mai furios cînd cineva au voit să-i cotropească numele, ţara şi moşia.

Ca trestia în baltă ne-am plecat înaintea năvălitorilor barbari, dar în urma lor iarăşi ne-am ridicat semeţi şi tari. [...] Deci vă rugăm Domnule Ministru de Interne, a vă întoarce mila şi către noi căci timpurile de astăzi nu le mai putem suferi, nu mai avem cu ce mai trăi n'avem ce mai purta noi dintr'o ţară aşa de bogată cu pămînturile cele mai bune şi roditoare cu rîurile cele mai dulci. Şi să ajungem a muri de foame în o asemenea ţară chiar în ţinuturile cele mai bune asta nu se poate ; e foarte greu de explicat mizeria în care trăieşte ţăranul român, ceapa şi ardeiul au ajuns hrana cea mai de căpetenie a noastră, căci peştele e scump astăzi, nu mai este cum era odată hrana noastră ţărănească, laptele şi brînza s'au împuţinat din cauza imaşurilor, carnea nici n'o mai gustă ţăranul ; pelagra s'a întins chiar şi în cele mai bune familii de ţărani şi dacă vom mai merge tot aşa peste puţin timp nu veţi întîlni în ţară decît rari oameni cari să nu fie atinşi de această boală căci zilnic am avut tăxii şi iar tăxii şi vamă pe toate lucrurile alimentare aşa că ţăranul să şi mai poată procura cele trebuincioase pentru hrană şi se hrăneşte cu tot ce este mai prost. Acum 15 ani era o mare ruşine cînd cineva zăcea de pelagră astăzi însă sunt 30% bolnavi cu pămînturile de hrană pe care ni le dau boierii cari sunt cele mai săcătuite şi cele mai rele nu mai putem să ne mai hrănim căci dacă ar lua cineva două făclii în loc de hrană apoi trebuie să te şii mai toată vara de boer apoi ciocoiul îi ia şi productul ce şi mai agoniseşte pe locul dat de el aşa de mare şi repede ce creşte procentul.

În asemenea caz nu mai putem trăi nu cerem a fi scutiţi de biruri şi alte dări ci cerem pămînt de hrană ca să ne putem hrăni şi plăti cu drag către stat toate dările cari ni se cer, ciocoii români să şi caute de rangurile ţărei iar noi ţăranii la lucrul pămîntului căci aşa ne este meseria, a noastră e ţara, al nostru e pămîntul noi l'am apărat de atîtea secole ne e drag ca sufletul şi nu ne putem despărţi de el.

Închid ochii şi mi se desluşeşte portretul celui ce va fi ticluit cu deosebită migală, dragoste şi durere rîndurile aşternute mai sus. El nu putea fi decît ori preot, ori învăţător. Cu siguranţă, omul acela iubitor de ţărani şi poate îmbătrînit în mijlocul lor era familiarizat cu scrierile literaturii noastre vechi, un credincios în paginile cronicilor şi textelor sacre. Un însingurat printre cărţi puţine şi printre nevoile altora, el însuşi un nevoiaş cu sufletul îngheţat de suferinţe şi de spectacolul unei paragini de sfîrşit de lume, el poate unicul intelectual al satului care, în clipa ce se aşterne la scris, joacă pe ultima carte : cartea speranţei. Dar indiferent de ticluitor, memoriul înaintat ministrului de interne Ion I. C. Brătianu poate să înduioşeze şi cea mai încătuşată inimă, cu toate că, în binecunoscuta sa modestie, ţăranul în strigătul deznădăjduit adresat inutil unui surd şi insensibil demnitar al ţării nu exprimă decît o infimă părticică din nenorocirile care îi strivesc grumazul. El nu se vaită că robeşte mai rău decît un animal de povară din noapte şi pînă în noapte, nu pomeneşte nimic despre mămăliga lipsită de sare şi încropită din mălai încins, se preface că nici nu-şi aminteşte de harapnicul repezit cu nemiluita pe spinarea lui gîrbovită ; el sărmanul nici nu ştie că în urmă cu patruzeci şi unu de ani Constituţia ţării sale desfiinţase pedepsele corporale — şi, pînă una alta, e obişnuit cu astfel de tratamente inumane. El ştie un singur lucru şi anume că pămîntul pe care l-a apărat cu sîngele şi cu viaţa sa la Rovine, Nicopole şi Războieni, la Călugăreni şi la Şelimbăr, la Smîrdan, la Plevna, Griviţa, Vidin şi Rahova, îi aparţine de drept şi cere să i se asigure putinţa de a supravieţui.

În vreme ce moşierii îşi etalau fără ruşine, fie în ţară, fie în străinătate, luxul, dezmăţul şi trîndăvia, glia strămoşească era lăsată pradă unei clase intermediare, cea a arendaşilor mici şi mari, indivizi lipsiţi de cele mai elementare sentimente, cruzi, rapaci, puşi pe jaf şi îmbogăţire fără măsură.

Nemaiputînd îndura, ţăranii pornesc răscoala la 8 februarie 1907, mai întîi în satul Flămînzi din Moldova, urmînd ca în scurtă vreme, ea să se întindă în toate judeţele ţării. Oficialităţile locale prind să se agite ; telegrafele nu mai prididesc să transmită telegramele panicate adresate miniştrilor de resort. Iată cîteva dintre ele :

Nr. 4732 1907 Martie 8

Azi dimineaţă 7 Martie ţeranii din satul Tudora adunîndu-se în număr mare, s-au dus în curtea arendaşului Natan Costiner din acea localitate şi a devastat cu desăvîrşire... [...]

Comandant Comp. Gend Botoşani, Maior (ss) Vassiescu

Telegramă prezentată la Piteşti Nr. 376 s 152 c 30/3 12.30 d. Urgentă. —

Ministru de Interne Bucureşti

O ceată de răsvrătiţi pornită din judeţul Olt au intrat în jud. nostru în Comuna Leunele de jos incendiind proprietăţile D-nei Negulescu şi o moară a D-lui Ropcea, au înaintat asupra Comunei Ciomăgeşti unde aliindu-se cu parte din locuitorii localităţii au dat foc la casele şi dependinţele proprietăţii D-lui General Dr. Dianu — [...]

Au fost surprinşi de trupă asupra căreia au înaintat. Trupa trăgînd mai multe salve au căzut morţi şi răniţi al căror număr nu se cunoaşte [...]

Prefect Argeş Trifonescu Nr. 2412

Ministerul de Interne Serv. Poliţiei Generale Jurn. Arh. Nr. 21669.

Spre ştiinţă
Domnule Ministru

[...] ...li s'au pus foc la pătulele de porumb şi griu de către femeia Stanca Maria Ştefan din Comuna Măceşu de jos... [...]

Inspector General lt. colonel (ss) indescifrabil, Şeful cancelariei (ss) Cămărăşescu (jud. Dolj)

S-au dedat ţăranii la jafuri ? Au pus foc ? Au devastat ei conace, au bătut arendaşii, au ucis chiar ? Da ! Decît o moarte lentă sub jug, mai degrabă una năpraznică, dar în libertate.

DEZLĂNŢUIREA furtunoasă a sutelor de mii de ţărani, forţa nebănuită pusă în mişcare de resortul umilinţei şi al foamei acumulate de veacuri loveşte ca un trăsnet neaşteptat pe o vreme mocnită de toamnă tîrzie. Întreaga ţară este cuprinsă de imaginea unei dezordini apocaliptice. Mulţimi imense înarmate cu furci, topoare şi ciomege, umbre gîrbove acoperite în zdrenţe se învolburează ca nişte talazuri uriaşe şi neştiutoare pe suprafaţa unui pămînt îngheţat, învăluit în norii rafalelor de zăpadă spulberată de vînturile unei ierni nemiloase ; mulţimi, ele însele inconştiente de spaima ce o produc în minţile proprietarilor de pămînt de la Bucureşti şi de aiurea.

În faţa acestei privelişti, neînţelegînd să propună o soluţie omenească, partidele de opoziţie îşi dau mîna, se îmbrăţişează cu neobrăzare înaintea mulţimii şi se unesc împotriva duşmanului lor comun, POPORUL.

Se dau ordine, se cer rapoarte, se pun trupele în mişcare. Avid de slugă şi de putere, asigurat de consimţămîntul Palatului, de cel al primului ministru Cantacuzino şi al ministrului de la Interne Ion I. C. Brătianu, ministrul de război, generalul Averescu, porneşte război împotriva propriei sale ţări.

No 6 13/3 1907 11.20 p.m. TELEGRAMA ORDIN CIRCULAR
Ministerul de război către Corpurile de Armată.

Pentru potolirea răscoalelor, cu onoare vă rog să binevoiți a face să se aibă în vedere următoarele : [...]

Indată ce se semnalează o adunare de țărani, comandantul merge cu o parte, sau chiar cu toată trupa sa, și somează pe locuitori să se împrăștie. —

Coloanele mobile vor consista din o secție de artilerie escortată de cavalerie. Ele vor fi întrebuințate în contra bandelor de țărani cari umblă din localitate în localitate în scopul de a devasta și jefui. —

6). Cînd este cu trupa un agent administrativ sau judiciar, acesta va face somațiile ; în caz contrar le va face comandantul trupei. —

7). Comandantul va începe somațiile la distanța de cel puțin una sută pași ; ele vor fi energice și la scurte intervale.

După a treia somație se va comanda la ochi și foc. Dacă după prima salvă țăranii nu se retrag, va urma o a doua și tot asemenea o a treia. [...]

8). În contra bandelor, se va trage la distanță mare [...]

În caz cînd sînt prea răsvrătite, se va trage chiar fără somațiune. [...]

Ministrul General (ss) Averescu

TE CUTREMURI, scrîșnești dinții, lumina soarelui ți se întunecă înaintea ochilor și-ți înghiți lacrimile izvorîte din mînia neputinței de-a mai îndrepta ceva. Împotriva cui ordona generalul Averescu declanșarea războiului ? Cine formau „bandele" asupra cărora urma să se tragă de la distanță mare și fără a mai fi ele avertizate ? De ce era nevoie de una, două, trei, mai multe salve la rînd în momentul în care țăranii nu aveau să se retragă ? Și apoi unde oare trebuia ei să se retragă ? Unde le erau casele ? Unde vitele și gospodăriile ? Unde hrana caldă, unde cojocul și unde plita încinsă ? Ale lor erau numai vaietele, ale lor erau numai urletele, ale lor erau numai ochii înroșiți de plîns și întunericul.

Mi-o imaginez pe femeia Stanca Maria Ștefan alergînd încrîncenată și cu făclia aprinsă printre pătulele de porumb și de grîu ale boierului din Măceșu de Jos. E îmbrăcată în zdrențe și cu picioarele goale, dar căldura focului o va încălzi, mirosul grîului ars îi va învălui nările flămînde de aroma pîinii și o va sătura. Părul aproape albit îi flutură dezordonat în bătaia vîntului șfichiuitor. Nu se poate spune că-i tînără, dar nici bătrînă. Are numai treizeci, treizeci și doi de ani iar pieptul îi este secătuit. Nu de desfrîu, ci de muncă îi este secătuit pieptul, și de foame. Femeia Stanca Maria Ștefan a născut șapte copii : patru i s-au prăpădit de tuberculoză, doi se tîrăsc ca umbrele în căutarea unor fărîmituri ce nu se mai lasă aflate, iar ultimul, neînțărcat încă, nici nu mai scîncește, abia de mai are putere să-și miște buzele molfăind zadarnic sfîrcurile secate. Oare dispăruseră bărbații din Măceșu de Jos încît tocmai o femeie să ajungă s-alerge cu torța aprinsă ? Nu, desigur că nu dispăruseră. Femeia Stanca Maria Ștefan nu mai putea să trăiască. Inima ei de mamă nu mai avea cum să îndure priveliștea îngrozitoare a copiilor săi, înnebuniți de frig și de foame. Dar fiindcă la urechile femeii Stanca Maria Ștefan nu ajunsese niciodată cuvîntul lașitate, ea nu știa că la disperare omul își poate curma zilele și de unul singur. Și fiindcă femeia Stanca Maria Ștefan trebuia să moară, a smuls torța din mîna conducătorului de ceată răzvrătită și cu ultimele-i forțe s-a aruncat spre pătulele îmbelșugate ale ucigașului copiilor ei, îndeplinind astfel dreptatea. Femeia Stanca Maria Ștefan se simțea hăituită, dar nu lipsită de judecată. Femeia Stanca Maria Ștefan știa că a doua zi trupul ei va simți mușcătura fierbinte a gloanțelor, dar poate că milostivul dumnezeu se va îndura, poate că prin jertfa ei supremă va răscumpăra viața copilașilor și, cine știe, ei or să apuce zile mai bune, vor ajunge poate chiar să cunoască mirosul azimei calde.

Faptele femeii Stanca Maria Ștefan se aduc la cunoștința lui Ion I. C. Brătianu de către **lt. Colonel (ss) Indescifrabil. Inspectorul General al Gendarmeriei Rurale Dolj** prin adresa **Nr. 8812—1907.** Și, iată, rezolvarea rapidă și mărinimoasă a importantului om de stat :

Cifrată 13/3 907.

NOTĂ TELEGRAFICĂ prefecților de județe

Văzînd situațiunea gravă în care s'au aflat unele orașe în lipsă de trupe suficiente, am luat înțelegerea cu D-nul Ministru de Războiu ca regimentul local să pună în caz de necesitate, la dispoziția Dvs., un număr de arme. [...] Aceste arme le veți distribui la cetățeni fruntași, cunoscuți D-voastră, personal ca reprezentînd toate garanțiile necesare. [...]

Ministru de Interne Ion I. C. Brătianu

Inutil să ne mai întrebăm cine erau cetățenii fruntași reprezentînd toate garanțiile necesare și din ce tabără făceau ei parte de vreme ce însuși ministrul de interne îi îndeamnă cu atîta sînge rece spre crimă. Se vede că amploarea răscoalei i-a cam luat prin surprindere pe domnii de la conducerea țării.

UN condeier al vremii comenta : **...mulțime dezlănțuită ca o haită de lupi hămesiți.** Da, la foame lupul atacă și sfîșie, dar șansele lui sînt superioare, sau dacă nu, cel puțin egale. Și-apoi lupului i s-a dat blana și știința acestei îndeletniciri. Or, bietul țăran român nu avea decît zdrențele, bîta, hămeseala și ura neclintită îndreptată împotriva neînduplecatului său jefuitor. Foametea uriașă care bîntuia țara și frigul spăimîntător al iernii îi împinsese cuțitul la os și-atunci, atît de mult îndurătorul țăran a hotărît să iasă, să facă dreptate sau să moară.

Iată cui declarase război generalul Averescu, iată țintele propuse oamenilor reprezentînd toate garanțiile necesare ale ministrului de interne Ion I. C. Brătianu. În domnii miniștri, în domnii generali, în domnii proprietari de pămînturi, în **cetățenii fruntași**, indiferent de culoarea partidului pe care-l reprezentau, s-a trezit dintr-odată dorința mirosului de mortăciune, și-au descoperit brusc interesul comun al șacalului, și-au dat mîinile și s-au aruncat asupra unei prăzi ușoare ; s-au aruncat asupra femeii Stanca Maria Ștefan și asupra celorlalte cinci milioane de suflete aidoma ei.

Și veștile „îmbucurătoare" n-au întîrziat să apară ; ele se adunau cu sutele, cu miile, cu zecile de mii. Generalii corpurilor de armată își făceau „datoria" bucurîndu-se de victorii asupra unor ziduri compacte de deznădăjduiți care nici nu ripostau în fața puștilor, dar nici nu dădeau bir cu fugiții. Și pentru că nu se împrăștiau, salvele au bubuit o dată, au bubuit de două ori, au bubuit de trei ori, au bubuit ori de cîte ori a fost nevoie, doar așa sunase ordinul — să se bucure șacalii lui vodă și corbii lui Dumnezeu de leșurile negre și vlăguite, să se bucure de sîngele puțin și subțire amestecat de-a valma pe albul unei zăpezi imaculate căzute parcă dinadins să sporească oribila priveliște a masacrării țăranului român.

Și iată că acum începeau să sosească maldărele telegramelor anunțînd „marea victorie" asupra acestei armate de țărani pașnici, țărani care după secole de umilință mai încercaseră un dram de speranță. Să vedem cam ce raportau ele cancelariilor de la centru :

Turnu Severin Nr. 39 data 2/4 ora 8 min. 30

Ministerului de interne, București

Raport asupra evenimentelor de la 19 și 20 Martie ora 7 dimineața. Evenimente : Sectorul regimentului 5 Roșiori. Cîteva sate încă răsculate au fost împușcați 5 capi revoltă și făptuitori în satul Vieșu și 9 în Cringu. [...] Au fost impușcați 9 capi de revoltă în Jiana veche și 2 în Cioroboreni. În Jiana veche au fost arse 70 de case ale răzvrătiților. [...]

Comandant Divisiei 1 General Lambrino (Nr. 162)

TELEGRAMA prezentată la Slatina [...] Ministru Interne București

...căpitan Drăguțescu a atacat făcînd 7 morți, 20 răniți și 40 arestați... [...]

Prefect Olt Anghel (Nr. 1580)

TELEGRAMA prezentată la Slatina [...] Ministru Interne București

...făcînd 17 morți și 3 răniți [...] primele zile de bombardament toate acele sate distrus 21 case. Locuitorii la începerea bombardărilor părăsit satele iar familiile îngrozite făcut inceteze focul implorînd mila.

Prefect Olt Anghel (Nr. 1586)

Exp. 18/31 Martie ora 10 a.m. Circulară D-lor Prefecți

[...] În regiunile unde au fost omoruri, devastări sau incendii ele s-au reprimat cu mare energie.

Peste tot revolta este înfrîntă. [...]

Se complectează arestările capilor de revoltă, deja în mare parte efectuat. [...]

Ministru de Interne (ss) Brătianu (Nr. 568/31/3)

Mărturisesc că m-am împotmolit în noianul de documente din care am desprins numai cîteva, alese la întîmplare ; mărturisesc că m-am împotmolit și că nu mai pricep nimic. Cine erau în fapt devastatorii ? Cine incendiatorii ? Cine schingiuitorii și cine ucigașii ?

Ministrul de interne anunțînd reprimarea cu mare energie a răscoalelor omitea tocmai lucrurile esențiale și anume, ceea ce urma să se petreacă. Abia acum, în urma înăbușirii sîngeroase a strigătului deznădăjduit după dreptate al celor cinci milioane de înfometați, abia acum începea adevărata prigoană. Mii de țărani au fost prinși, legați și împușcați. Țara trăia în plină teroare militară instituită de Averescu. Pentru te miri ce pricini anterioare, arendașii și boierii își minjeau nestingheriți mîinile cu sîngele nevinovat al țăranului. Nimeni nu mai era dator să dea socoteală nimănui. Nefăcîndu-și datoria, o parte din presă devenea tăinuitoarea și complicea asasinatelor în masă comise în numele patriotismului.

Dar — peste decenii și veacuri va rămîne mereu vie îndatorirea de a transmite generațiilor viitoare, copiilor noștri și copiilor copiilor noștri iubirea față de neam și de patrie, spunîndu-le adevărul despre **sîngerosul 1907.** Să-i învățăm să se apropie cu respect de colțul ademenitor al pîinii calde ca, ori de cîte ori îl vor frînge, să aducă un gînd pios femeii Stanca Maria Ștefan, precum și celorlalte unsprezeze mii de suflete aidoma ei.

Mircea Cojocaru

SZILÁGYI Domokos

Jus primae noctis

Nuferi în mijloc de stufuri întinse
— goale de stele și necuprinse —

Vin, fără zîmbet, cu suflet moale,
albe mirese și-ascultătoare,

umbre de floare fără mireasmă —
pășesc prin stuful cu ochi de iasmă,

cu buze strînse, în visele-mi, dalbele,
cu sîni ca luna și albi ca laptele.

Monștri le pipăie, cu mîini păroase,
Le strîng în brațe iasme hidoase,

le curg pe umeri bărbi încîlcite,
guri de dihănii mursec cumplite,

cioturi-genunche le strîng de oase
le sorb oftatul urechi slinoase,

ochi-spini petale din ochi le smulg,
fruntea și-o-nchină flori în amurg,

sub glii li se-ngroapă dorul-visare
— chinul lor cine să-l strige-n zare ?

Unde ești Soare, să-ți treci peste ele
razele dragostei. Unde, voi, stele ?

Nuferi în mijloc de stufuri întinse
— goale de stele și necuprinse —

Vin, fără zîmbet, cu suflet moale,
albe mirese și-ascultătoare —

vin unduinde șiruri și mute,
pe fețe-amare jerbe de cute,

poartă în matcă mîhniri fără leacuri,
mîinile-ntind prin ceața de veacuri,

vaiete mute buzele-ngînă,
goale de sînge chinul și-amînă,

nu-și află tihna în țărna grea,
se răsucesc în inima mea,

creieru-mi fierbe, gura mi-e arsă,
laptele crinilor sînge revarsă.

În românește de **Constantin OLARIU**

Teatru

Activitatea teatrelor în București

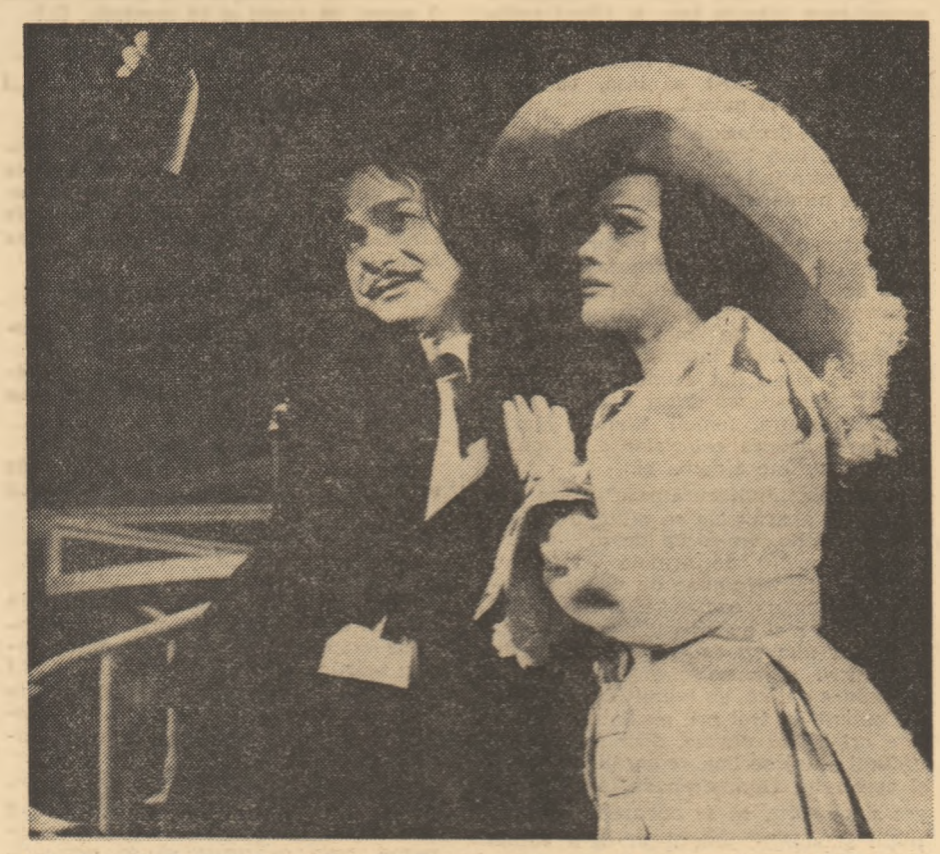

Premiera cu piesa lui Edmond Rostand, **Cyrano de Bergerac**. În rolurile titulare, Damian Crișmaru și Violeta Andrei.

La Teatrul Național „I. L. Caragiale"

● TEATRUL, în București, în dimineața de cinci martie, a trăit o zi incordată. O parte din actori și mașiniști s-au îndreptat spre grămezile de moloz, ceilalți au urcat pe scenă, îndîrjiți, refuzînd să-și uite înalta menire, într-o clipă cînd publicul nu mai exista ca public, ci numai ca armată împotriva stihiei. În zilele acelea s-a repetat, intens, **Cyrano de Bergerac** de E. Rostand. Aproape o sută de actori și figuranți au pregătit, sub conducerea lui N. Al. Toscani, **o premieră**. Siguranța profesională a lui Radu Beligan a contribuit, de asemeni, regizoral, la calitățile acestui nou spectacol. Reprezentația are meritul de a fi cea dintîi premieră după seism. Din distribuția — numeroasă — vom nota deocamdată reușita protagoniștilor Damian Crișmaru (în rolul titular) și Violeta Andrei (în rolul frumoasei Roxana).

Adela Mărculescu, Miriam Răducanu, Raluca Ianegic, Gheorghe Iancu au montat o seară de **Poezie și dans** de neîndoielnică valoare.

În două săptămîni, două premiere.

Teatrul de Comedie a jucat, sîmbătă, nouăsprezece martie, pentru prima oară pe o scenă bucureșteană, un succes al ecranului, **Doisprezece oameni furioși** de R. Rose, iar în aceeași săptămînă, Teatrul Evreiesc de Stat a ridicat cortina peste revista **Cu femeile nu-i de glumit** de Harry Eliad și Bernard Friedman. Încă două premiere.

Teatrul „Ion Creangă" și Teatrul „Țăndărică" au fost prezente, la grădinițele de copii, cu poezii și cîntece. Teatrele „Nottara", Giulești și Mic au plecat în turneu, avînd sălile în reparații. Acum, teatrele „Nottara" și Mic și-au reluat, normal, activitatea. Teatrul „Bulandra", cel mai greu lovit, și-a reînceput stagiunea la sala Studio.

În zilele de luni — duminicile teatrului —, actorii joacă și donează fondurile încasate din aceste reprezentații suplimentare, sinistraților. Tot în zilele libere, meșterii scenei refac stricăciunile mici. Într-un interval de maximum saizeci de zile, mai greu lovitele săli Majestic, Giulești, Schitu Măgureanu, cele două săli ale teatrului „Țăndărică" vor participa din nou la viața artistică a Capitalei. Pînă atunci, însă, Teatrul Giulești a alcătuit un spectacol special de poezie, intitulat **Totul oamenilor**, pe care îl prezintă în spitale.

Se pregătesc evenimente repertoriale; la Național, Sanda Manu dirijează lecturile unui apropiat spectacol Dürrenmatt: **Romulus cel Mare**.

Își așteaptă foarte curînd premiera piesele românești **Marele soldat** — Dan Tărchilă, **Cîștigătorul trebuie ajutat** — Iosif Naghiu, **Acord** — Paul Everac, **Cine a fost Adam?** — Leonida Teodorescu. Regizori: Mihai Berechet, Ion Cojar, Letiția Popa, Cristian Munteanu.

La Teatrul Mic valori sigure au fost introduse în repertoriu: D. R. Popescu cu **Două ore de pace**, în regia Soranei Coroamă, și Mrozek cu **Emigranții**, în direcția de scenă a lui Alexa Visarion. Tot Visarion va semna, de astă dată la Giulești, montarea unei piese de Al. Ghelman: **Da sau nu.**

Teatrul de Comedie este în posesia unui colaj reușit, de umor suculent, alcătuit de Ion Lucian din texte antebelice: **Viața în galop.**

Răceala de Marin Sorescu, regizat cu strălucire de Dan Micu și interpretat magistral de o parte din cei mai buni actori ai țării, își caută o formulă spectaculară adaptată unei noi săli, pentru perioada cît vor dura reparațiile la sediul Teatrului „Bulandra". Se pregătește debutul unui dramaturg, Doru Moțoc, cu piesa **Undeva o lumină**. Regia: Valeriu Moisescu.

Radu Anton Roman

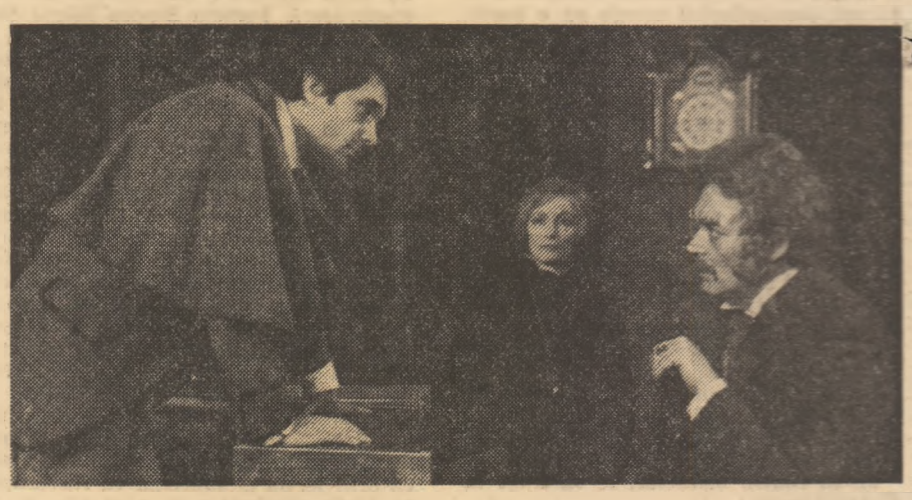

Teatrul „Nottara" se află în turneu cu ultima sa premieră Patimă fără sfîrșit de Horia Lovinescu (în imagine, de la dreapta la stînga, actorii Mircea Albulescu, Gilda Marinescu, Emil Hossu).

La Teatrul „C. Nottara"

DEȘI scrisă la numai 19 ani, deși aparține unui cunoscut prozator interbelic care a cochetat (întîmplător) cu teatrul, piesa lui Anton Holban este concepută cu surprinzător meșteșug, cu o siguranță incontestabilă. Și faptul că spectacolul cu **Oameni feluriți** montat în 1930 de Vasile Enescu nu a avut o viață prea lungă, mi se pare un simplu accident.

Ortansa, eroina principală a textului, este o triplă victimă: mai întîi a soțului ei, Jean, un ins care începe prin a fi brutal, incoerent și sfîrșește prin a fi dement; apoi, a părinților — nepăsători; și, în fine, a copilului, inițial alături de mama sa și ulterior împotriva ei. Fiecare din cele trei acte ale piesei expune una din aceste relații ireversibile, finalul abilitînd — prin resemnarea eroinei — martirajul ei definitiv. „Oamenii (pe scenă) trebuie să fie răi sau buni" — considera autorul. „Altfel, publicul e derutat".

Și, la prima vedere, se pare că în piesa sa, Holban și-a respectat crezul. Dacă ar fi fost așa însă, textul nu ar mai fi interesat azi pe nimeni. Meritul scrierii mi se pare că ar consta, în primul rînd, tocmai în **complexitatea** caracterelor, în această imposibilitate de a spune care din ele e rău și care e bun. E Ortansa un personaj pozitiv? Sau consolarea ei așazis maternă este un act de culpabilă abulie? Să fie Jean un tiran, un despot care merita a fi părăsit și anatemizat de toată lumea? Ori, mai curînd, boala lui mintală putea fi ameliorată prin comportamentul abil al celor din jur? Ș.a.m.d.

Nici textul propriu-zis nu scapă echivocului: este el o dramă psihologică (așa cum și-a propus autorul să scrie, după ce a citit **Bătrînul** Hortensiei Papadat-Bengescu)? Sau o comedie — așa cum reiese din cîteva dialoguri ale actului I? Este justă compararea Ortansei cu doamna Alving (din **Strigoii** lui Ibsen)? Da! Dar în același timp, pe parcursul urmăririi textului, am descifrat și scene descinse din **Noaptea furtunoasă** (dialogul Jean — Grigore aducea cu raportul Jupîn Dumitrache — Spiridon; iar confesiunea făcută Ortansei de către sora ei, Irina, părea o variantă a scenei în care Zița insistă pe lîngă Veta să meargă la Iunion), ori din **Gaițele** lui Kiriițescu (mama Ortansei fiind o Aneta Duduleanu în devenire). Toate aceste (măgulitoare) comparații justifică introducerea piesei în repertoriul prezentei stagiuni și ne fac să-i trecem pe planul al doilea cusururile (rezolvarea banal-zolistă a personajului Jean, ori rezumatul actului I făcut de Ortansa în actul II).

Regizorul Dan Nasta, autorul unui foarte frumos caiet de regie al spectacolului (publicat în caietul-program) și al unei reprezentații meritorii, dar parcă inferioară intenționilor, a preluat în montare o declarație a lui Anton Holban după care „din orice gest se desprinde un aspect dublu de tragic și comic amestecat". În măsura în care această dihotomie servește ne-linearizării personajelor și conflictului, ea e salutară.

Un cuvînt bun pentru scenografia de vizibil rafinament cromatic semnată de Constantin Russu.

Bogdan Ulmu

Radio Televiziune

Privind pămîntul...

...așa cum ne îndeamnă în ultima vreme cîteva documentare științifice transmise de televiziune, privindu-l ca pe un obiect de studiu dar și ca pe un centru generator de meditații sau de poezie, recitim în **Cugetările** lui Pascal (carte mult iubită, ce a avut șansa de a-și păstra echilibrul în raftul de bibliotecă de-a lungul acestor zile în care au pierit atîția oameni neprețuiți și atîtea neprețuite volume) cuvinte menite a lumina o cale spre înțelegerea limitelor și măreției omului: „Deci omul să nu se mărgînească a privi numai lucrurile ce-l înconjoară. Să contemple natura întreagă în înalta și deplina ei măreție. Să examineze lumina strălucitoare pusă aici ca o lampă eternă pentru a lumina universul; să i se pară pămîntul ca un punct prin comparație cu vastul cerc pe care-l descrie acest astru. Să nu fie uimit de aceea că acest mare cerc nu este el însuși decît un punct foarte mic prin raport cu cel pe care-l descriu aștrii ce se învîrtesc pe firmament. Dacă vederea noastră se oprește aici, să treacă atunci închipuirea dincolo. Va obosi văzînd atîtea lucruri; natura însă nu obosește punîndu-i-le în față. Tot ceea ce se vede nu este decît o trăsătură imperceptibilă în sînul amplu al naturii. Nici o idee nu se apropie de întinsul spațiilor ei".

Pămîntul văzut de om, iată, „tema" magnifică, „tema" și „ideea" marilor inițiative creatoare din toate timpurile. Nu mai puțin, însă, **Pămîntul văzut din spațiu** (sub acest titlu Andrei Bacalu a realizat — cu binecunoscuta sa competență științifică și stringență a demonstrației de idei — un foarte bun documentar TV, transmis luni după amiază, pe programul II) are în secolul tehnicii victorioase șansa de a deveni o realitate plină de neprevăzut și de semnificații. Inventate de om, complicate aparate și stații de cercetări extra-terestre se îndepărtează vertiginos de pămînt, pentru a-l putea diseca mai în voie. Privirea satelitului străpunge calote imense de gheață, valuri de nisip sau de apă, scoarța pămîntului este pusă sub un penetrant microscop și secretele nevăzute încep să dispară. De acolo de sus, de la 36 000 de km., con-

turul Italiei pare același cu cel desenat în hărțile manualelor noastre de școală. E drept, cîmpiile nu mai sînt verzi, ochiul nu se mai poate odihni pe albăstrele mări și oceane, podișul și munții nu mai au lucirea cafeniu-maro-

Pe ecrane în această săptămînă

CINEMATOGRAFELE bucureştene şi-au reluat, săptămina trecută activitatea. În program, alături de premierele săptămînii, au fost prezente pe ecranele Capitalei numeroase reluări ; am putut revedea peliculele cinematografiei noastre (**Cuibul Salamandrelor** şi **Accident**, **Răscoala** şi **Dacii**), ne-am putut reintîlni cu operele cineaştilor străini (**Şatra** sau **Lumea circului**, **Învingătorul** [...] **Copil de suflet**, **Apaşii** sau **Solitarul de la Fortul Humboldt**). Am reintrat în obişnuinţele noastre de spectatori, deci cronicarul trebuie să revină şi el, firesc, la obligaţiile sale : la premierele săptămînii.

● SĂ începem cu **Rîndunele şi Amazoane**. Titlul filmului englez reia numele a două vase de „piraţi" feroci, adversari implacabili. Ei sînt tineri : între 14 şi 16 ani, de preferinţă fetiţe. Căci la ele imaginaţia e mai fecundă. Echipajul „Rîndunelelor" e alcătuit din copiii unui căpitan de marină. Mama lor îi duce în vilegiatură pe malul acelor admirabile lacuri din Scoţia. Acolo ei găsesc în hangar o barcă cu pînze. Englezul e navigator prin naştere chiar. Nu trebuie deci să ne mirăm că adolescenţii noştri eroi mînuiesc vela cu măiestrie. Dar englezul mai e ceva : este compatriotul lui Robinson Crusoe. Deci explorator şi serios convins că se află pe o insulă necunoscută, în luptă cu indigenii (natives) mai mult sau mai puţin sălbatici şi chiar uneori cu pieile-roşii, căci westernul, moştenirea de la unchiul Sam, nu putea să nu aibă la rîndu-i micul său rol. Povestea nu e imaginară, căci copiii iau mult mai tare în serios creaţiile fanteziei lor. Adultul are adesea păcatul de a lua cam în glumă lucruri foarte serioase. Copilul, dimpotrivă, cînd **se joacă**, respectă **regulile jocului** cu o onestitate rar întîlnită la adulţi. Pentru toate aceste motive, aventurile celor două grupuri de copii au o sinceritate, o putere de credinţă, o graţie şi o frăgezime încîntătoare. Toate acestea respectînd verosimilitatea psihologică. O psihologie specială : fascinanta psihologie a copilului.

Adolescenţii care interpretează cele 10—12 roluri sînt actori perfecţi, căci nu joacă, şi mai ales nu „se" joacă. Ei îşi trăiesc vacanţa care... vacanţă reală este, căci mama lor, o persoană foarte înţelegătoare, a priceput că vacanţă înseamnă a lăsa pe copii să fie sută-în-sută copii. (Regia filmului e semnată de Claude Whatham).

● FILMUL sovietic : **Rîul de aur** (în regia lui Veniamin Dorman) este un fel de continuare a peliculei **Expediţia dispărută**. Acţiunea se desfăşoară în anii 1923. Bolşevicii sînt stăpîni pe putere. Peste tot, inclusiv în depărtata taigă siberiană. Povestea se învîrteşte în jurul unor zăcăminte de aur descoperite de un geolog care fusese ucis. După terminarea războiului civil, ucigaşul (Subbota) vrea să silească pe un fost ofiţer ţarist care cunoştea locul acelor zăcăminte să-l ducă acolo. Ca să-l silească, întrebuinţează o stratagemă diabolică. Îl denunţă că el l-a ucis pe geolog. Poliţia îl arestează. Subbota îl scapă de sub escortă şi-l şantajează. Ofiţerul (Kiril) nu acceptă. Subbota ştia că acel Kiril iubea pasionat pe o anumită domnişoară din Petersburg, pe care o căuta nebuneşte şi se temea că murise. Atunci Subbota îi oferă un tîrg : în schimbul colaborării sale îl va duce la iubita lui. Şi ofiţerul acceptă.

Dar toate aceste melodramatice întîmplări nu-s partea importantă a poveştii. Interesant, original este caracterul acestui ofiţer alb, de viţă nobilă. Interesantă, curioasă este mentalitatea lui. Războiul civil se terminase şi Kiril vede, crede, ştie că victoria bolşevică e inexpugnabilă. Nu aderă la ea, ci rămîne cu toate ideile suspendate, amînate fără termen. Personajul formulează foarte precis această disponibilitate. „Revoluţia — zice el — m-a eliberat de sclavie, de obligaţia de a avea idei impuse, cu de-a sila, păreri dictate de alţii. Graţie bolşevicilor, mintea mea e liberă" Din păcate, el nu ştie ce să facă cu această minte. Nu admite să iubească decît ce e frumos. Crede doar în marea lui dragoste pentru acea fată, care şi ea îl adoră. Dar această fată află că iubitul ei lucra în tovărăşie cu odiosul Subbota, ucigaşul tatălui ei, şi că el ştia asta, şi totuşi continua să-i fie asociat. E îngrozită. Totuşi nu-l părăseşte. Dimpotrivă. El o părăseşte pe ea. Îşi ia sacul şi pleacă. De ce ? Este iarăşi o trăsătură a caracterului său de îndrăgostit al frumuseţii morale. Simte că oricît i-ar explica el că acel pact îl făcuse ca s-o găsească pe dînsa, simte că dragostea lor va fi etern pătată. Şi mai e dezgustat şi de altceva. Cel ce dezvăluise fetei oribilul adevăr era rivalul său la dragostea fetei ; un rival respins.

Kiril îşi părăseşte odiosul tovarăş. Mai tîrziu, pe cînd rătăceşte hoinar prin pădure, îl regăseşte ucis. Iar povestea se termină cu gestul lui Kiril, un gest care spune tot. Puşca pe care o avea cu el, o aruncă cît colo, în desimea copacilor. El pleacă, aşa, cu mîinile goale. Ca omul care deocamdată e gol de orice opinie sigură, gol de orice program de viaţă. Dar sufletul lui iubitor de puritate şi adevăr ne face să ghicim care îi va fi viitorul. Vedem în el un om cu conversiune dificilă. Dificilă, dar nu sigură. Deocamdată avem în faţa noastră un om care începe să admită că la începutul vieţii sale el se înşelase...

Acest film cu fine nuanţe psihologice e şi plin de peisaje de o frumuseţe picturală remarcabilă.

Imagine din filmul cehoslovac Scăldatul minjilor, realizat de cineastul Hynek Bocan

● FILMUL cehoslovac **Scăldatul minjilor** se încheie şi el cu un final deschis. Un tînăr absolvent al facultăţii de agronomie este fiul unui membru important din cooperativa agricolă de la ei din sat. O colectivă foarte îmbelşugată şi civilizată. Tînărului i se făcuse din partea Universităţii propunerea postului de asistent. Dar el nu vrea să-şi dea răspunsul decît după întoarcerea din ultima sa vacanţă, după întoarcerea din satul lui. Povestea cinematografică înlănţuie tot soiul de întîmplări, unele tragice, altele revoltătoare. De-a lungul filmului, băiatul nu se hotărăşte să aleagă între gospodar şi cercetător, între economist rural şi intelectual urban. Rumegă vorba lui taică-său : „Mai bine să fii cineva aici, decît nimeni, ca atîţia alţii, acolo la Praga". Unii pot fi cercetători ştiinţifici iscusiţi. Dar conducător înseamnă a fi ca un general ce cîştigă zilnic bătălii, sau ca un dirijor ce smulge aplauze de fiecare dată cînd ridică bagheta — asemenea victorii pot părea mai valoroase decît succesele unei munci de cercetător. Iată de ce înţelegem ezitările şi preferinţele eroului.

În toată povestea revin secvenţe lirice, peisaje cu cai. Cai care fac una cu peisajul de rîuri şi lacuri, cărora le adaugă o frumuseţe de înaripată mişcare.

D. I. Suchianu

Cinema

Flash-back

13 49 04

● Sîmbătă am format acest număr şi mi-a răspuns vocea cunoscută a casieriţei de la Cinematecă. Sopranul profesional alintat avea o crustă mai gravă, ca glasul atîtor oameni trecuţi prin suferinţa şi oboseala acestor zile. Dar vocea răspundea, şi asta era destul ca să îndemne la linişte ; ca să te convingă încă o dată ce fantastic este normalul, ce măreţ poate fi el uneori şi cît trebuie luptat adesea pentru a-l obţine. Aşa puţini cum sînt, oamenii Cinematecii au curăţit singuri în aceste zile sala de sfărîmăturile cutremurului şi iată-i acum, după două săptămîni de întrerupere, ajunşi la o ciudată, nouă deschidere a stagiunii. Pentru că nu le puteam strînge mîinile, mi-am amintit cu duioşie că n-am scris niciodată de ei, deşi îi ştiam şi pînă acum implicaţi atît de intim în toate spectacolele rostogolite prin acest colţ de pagină. Îi enumăr pe aceşti pînă acum anonimi slujitori ai ecranului, deveniţi între timp zidari, zugravi, vopsitori, curăţitori, cu sentimentul că derulez un generic de mult necesar : responsabilul Constantin Dumitrescu, casieriţele Florica Antonescu şi Elena Dumitru, proiecţioniştii Ion Hageşteanu, Ion Toma, Velicu Dezrobitu şi Gheorghe Marucinschi, controloarea Marcela Cebuc, îngrijitoarea Victoria Frăsineanu...

Simbolic, primul film de după reluare a fost cel din seara cutremurului : **Sfat şi consimţămînt** de Otto Preminger, operă pe lîngă care, poate, alteori, cronicarul ar fi trecut fără sensibilitate. Din odaia de spital, însă, am urmărit de astă dată filmul în gînd, secvenţă de secvenţă, cu pietatea pe care numai memoria sentimentelor ţi-o dă, şi am binecuvîntat această înviere a firescului cu bucuria simplă a naufragiatului care, întors pe uscat, atinge cu mîna prima creangă vie.

Romulus Rusan

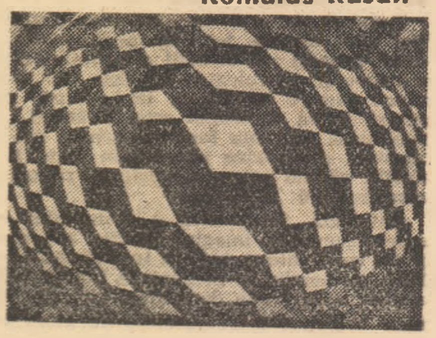

nie a blănii de urs sau de vulpe. E drept, de la 36 000 de km. Italia nu mai apare ca marele muzeu viu al Europei, străbătut cu ardoare şi entuziasm de mii de turişti, fermecaţi la vederea unor celebre statui, cupole, palate mereu mai frumoase sub razele oblice ale apusului sau în incendiul răsăritului de soare. Dar Italiei fotografiate de satelit i se ştiu mai exact contururile, furtunile şi bogăţiile ei naturale. Pentru că, fantastică inversiune, cu cît mai sus, cu atît ochiul aparatului vede mai adînc putînd prevedea şi chiar preveni viaţa zăpezilor, a uraganelor, vulcanilor, destinul minereurilor şi al recoltelor de portocali. Căci, să nu uităm, toate uluitoarele instrumente ale laboratoarelor cosmice nu sînt decît ascultătoare ucenice ale celui care le-a proiectat şi le-a construit. Adică ale omului.

■ Trei spectacole în premieră : la radio, **Lecţia de engleză de Nataşa Tanska**, o delicată analiză psihologică a maturităţii şi adolescenţei feminine (interprete Simona Bondoc şi Alexandrina Halic) şi **Memoria arhivelor de Elisabeta şi Adrian Munţiu**, scenariu document, distins cu premiul al III-lea la Concursul din 1976, imagine dramatică şi edificatoare a răscoalelor din 1907. Să notăm, cu acest prilej, şi un nume nou printre regizorii de teatru radiofonic : Corneliu Dalu, ce a probat talent, intuiţie şi personalitate. La televiziune, duminică dimineaţa s-a difuzat primul episod al serialului **Toate pînzele sus** (scenariul Alexandru Struţeanu şi Mircea Mu-

reşan, imaginea Nicu Stan, decorurile Marcel Bogos, muzica Radu Şerban, regia Mircea Mureşan), film de înalt profesionalism, bucurîndu-se de contribuţii actoriceşti de prim rang (Ion Besoiu, Ilarion Ciobanu, Sebastian Papaiani, Ion Dichiseanu...), film de atmosferă şi de acţiune, reconstituire inspirată a epocii şi caracterelor cărţii lui Radu Tudoran.

Ioana Mălin

SECVENŢA

■ Priveam fascinat chipul acelui contemporan al meu, trecut acum de 90 de ani, dar pe care nu-l văzusem niciodată — îl ascultasem doar de zeci, sute de ori. Priveam profilul său de efigie, îi priveam mîinile bătrîne agitîndu-se nervos ca două misterioase animale. Priveam, nevenindu-mi să cred că îl am, în sfîrşit, în faţa ochilor pe acest bătrîn de geniu, venit parcă din altă lume să cînte, să cînte şi iarăşi să cînte. Se spune că a fost, că este pianistul secolului, numai că pe mine nu clasificările mă interesează. Ştiu doar că, privind duminică dimineaţă pe micul ecran secvenţele acelui uluitor document filmat pe care îl constituie înregistrarea **Concertului nr. 5** de Beethoven, cu Arthur Rubinstein, am avut senzaţia, pe cît de stranie, pe atît de clară că văd muzică.

a. be.

Telecinema

Soliditatea fiinţei

● Honoré de Balzac apăru miercuri noaptea, tonic şi oportun. M-am oprit şi l-am ascultat. Cum spunea odată Tolstoi, sînt cîteva poveşti pe lumea asta pe care le poţi asculta fie şi la ceas de tranşeie sau de răscruce, fără a te abate. Nu-i vreme de discutat dacă istoria lui Chabert se numără printre aceste cîteva — eu zic că da şi, vorba colonelului însuşi către avocatul său, „nu vreau să vă plictisesc cu detaliile unei argumentaţii".

Cert este că povestea începea şi de astă dată bine : bravul mort de la Eylau se întoarce, la 1818, peste un deceniu, în Paris, viu, ciung şi sărac, fără nume, fără glorie, fantomă a unei dreptăţi desarte. Nenorocirea lui e adîncă şi importantă : ea ţine de imposibilitatea trecerii de la a exista (sau nu) la a fi (sau a nu fi). Chabert există, dar nu poate fi. O fantastică restaurare a celor mai fine şi solide mecanisme de comoditate socială postrevoluţionară se opune celui mai elementar act de sănătate mentală : recuperarea identităţii. Povestea se leagă admirabil, ca de obicei, cînd semenii nu vor să-i acorde altceva decît dreptul la nebunie. Dacă nu-i mort — cum pretinde — atunci este (sau să fie !) nebun. Vitalitatea fiinţei este mult mai incomodă decît boala. Chabert refuză alternativa. Colonelul are curajul de a nu înnebuni în faţa unei lumi care, calmă şi atentă la fericirea-i burgheză, îi oferă ospiciul ca un compromis rezonabil. El nu cedează, nu se fărămiţează, el alege sublimnul inoperant ca replică la ticăloşia eficace. El rămîne spectral în mijlocul celor pe care i-a refuzat cu o forţă binecuvîntată. El preferă un chin mai dureros decît cămaşa de forţă : construcţia unei demnităţi bazată pe trauma unui dispreţ. Numai astfel Chabert „devine", poate fi, chiar dacă nu-i recunoscut că există.

Despre soliditatea fiinţei umane, Balzac nu cred să fi scris ceva mai acut, deşi pun în cumpănă judecăţii autosugestiile unei nopţi de martie '77 la Bucureşti. Scena cea mai tare, care mă justifică, pe care nici cel mai plat regizor nu şi-o poate ucide, e aceea de la mijloc, din biroul de avocatură. Chabert, mizerul falnic, e conspectat de cei mai mari specialişti balzacieni în ştiinţa fiziognomică, secretarii avocaţilor celebri. Micile lichele — capabile însă să reconstituie cu geniu şi să înţeleagă omul după cum îi cade haina, din scîrţîitul unei cizme, din nodul unei cravate — îl urmăresc în tăcere, fascinaţi de o vietate care nu se ştie unde poate fi clasată, la insecte sau la marile carnivore. Ei înţeleg, cu acea cruzime realistă care le dă gloria, forţa intimidantă a omului din faţa lor şi vor şopti, ca o sinteză, „parc-ar fi ieşit din mormînt". Ei, conţopiştii, termitele, îi dau certificatul cel mai sigur de înviere şi adevăr. De unde şi dreptul la „a fi" al lui Chabert cînd le atrage sever atenţia tocmai lor, trepăduşilor, să i se spună „domnule"...

Faulkner avea asupra lui, totdeauna, **Comedia umană**. De cîte ori dorea — zice chiar el — să întîlnească un om interesant, deschidea cartea. Îl înţeleg.

Radu Cosaşu

Plastică

Cartea:

Creația plastică țărănească

■ IZVORÎTĂ dintr-o îndelungată frecventare a artei populare, alăturîndu-se celorlalte lucrări bine cunoscute în literatura de specialitate (ca **Arhitectura țărănească în lemn, Motive decorative celebre,** capitolele din monografiile zonale privind Valea Jiului, Maramureșul, Valea Bistriței, Argeș și Muscel, Țara Birsei), noua carte a lui Paul Petrescu, apărută în Editura Meridiane, **Creația plastică țărănească,** își propune să facă cunoscute unele domenii și aspecte ale artei populare românești mai puțin cercetate.

Creația plastică țărănească însumează o serie de studii de sinteză, cu subiecte în aparență diferite, dar gravitînd în jurul cîtorva trăsături dominante. În capitolele introductive se prezintă relațiile dintre arta populară și folclor (muzică, cîntec, dans), punîndu-se în lumină unitatea lor fundamentală, precum și cîteva din trăsăturile spirituale pe care le oglindesc: „Omenia românească este însoțită de înțelepciune, de măsură și echilibru în toate, calități care pot fi observate nu numai în domeniul moralei, al atitudinii față de viață și al însușirilor sufletești, ci și în cel al esteticii de pildă".

Paul Petrescu prezintă în continuare genuri artistice ca arhitectura, sculptura, pictura, artele decorative (feroneria, împletiturile, plastica mică), ca și relațiile cu arta modernă (în capitolul „Țărănesc, medieval, modern în sculptura în lemn românească").

Fenomenul de artă țărănească nu a fost privit dintr-un unghi de vedere arhaizant sau static, evocîndu-se o succesiune de vitrine muzeale, ci dimpotrivă, ca un fenomen care trăiește și se afirmă și în prezent, transformîndu-se în raport cu condițiile contemporaneității și vădindu-și puterea de perpetuitate.

Totodată, autorul dezvoltă teza circulației unor motive, tehnici, mode, pe fundalul general al unității și continuității stilistice și morfologice din cele trei provincii istorice românești. În legătură cu specificitatea decorației artei țărănești, se subliniază prezența fondului arhaic, ornamentele geometrice apărînd în toate genurile, vădind prezența spiritului rațional, clasicismului românesc.

Antologia fotografică a volumului — care însumează imagini inedite sau mai puțin cunoscute — insistă, în virtutea aceluiași principiu de prezentare funcțională, asupra unor scene de viață țărănească și unor obiceiuri înfrumusețate de alese opere artistice.

Pavel Chihaia

Mircea Bârsan

■ „Serenitas animi signum securitatis (Seninătatea sufletului este semnul siguranței). Un străvechi gînd care m-a învățat, din anii copilăriei, să-l înțeleg pe Mozart". Înțeleptele cuvinte le rostea la Teatrul Național din Iași, după un Festival mozartian, Mircea Bârsan, unul dintre strălucitii artiști pe care Iașul i-a dat culturii românești în prima jumătate a acestui veac. Echilibrat, senin, Bârsan a fost un muzician multilateral, profund, original. Debutează ca violonist la 6 ani la Iași, sub supravegherea lui Caudella. Studii cu Otescu, Castaldi și, la Paris, cu d'Indy, îi dau tehnică muzicală, cultură temeinică, orizont, ardoare artistică.

Decenii în șir, violonist-solist, director al Conservatorului și al Filarmonicii din Iași, și, pînă în 1967, profesor de muzică de cameră la Conservatorul din București, cronicar și comentator muzical radiofonic, Mircea Bârsan a fost un apostol al artei, al dragostei de muzică, al școlii violonistice enesciene.

Pînă în ultimile zile, înainte de acel cumplit 4 martie, octogenarul Bârsan, deși inexplicabil retras din viața muzicală, se interesa necontenit de artă, de foștii săi elevi. Ajungeau mereu pînă la noi semnele înțelepciunii, siguranței, echilibrului cu care ne învăța să-i iubim pe Bach, Beethoven și Enescu.

Iosif SAVA

Jurnalul unei galerii

MARȚI, 1 martie, la galeria „Căminul Artei" se deschidea expoziția pictorului **Tudor Tudan,** un interesant colorist din tînăra generație.

Joi, 3 martie, la galeriile de artă „Eforie" se deschidea expoziția de pictură a **Corinei Lecca,** reluînd teme și procedee afirmate printr-o îndelungată activitate creatoare.

Vineri, 4 martie, la muzeul „A. Simu" se deschidea o expoziție ce promitea să reprezinte — asemeni unui compendiu, firește incomplet — stadiul actual și problemele unui gen dintre cele mai populare, legiferat prin cîteva secole de practică picturală: **natura statică.**

Între aceste evenimente artistice și cronica pe care o meritau s-au intercalat cele cîteva zeci de secunde, pentru unii măsurate cu viața, de vineri, 4 martie, ora 21,22'47".

Oare cîți dintre bucureștenii amatori de artă, acea categorie tot mai largă, pe care o întîlneam frecvent în galerii și muzee au mai apucat să le vadă? Timpul, suspendat cel puțin pentru cîteva zile, oprit într-un punct al efortului colectiv cristalizat asemeni unei forțe unice, ne-a făcut să ne detașăm, fără a uita, de tot ceea ce nu însemna luptă imediată, responsabilitate, abnegație, sacrificiu.

Simbătă 19 martie, la galeriile de artă „Orizont", în inima celei mai greu lovite zone a Bucureștiului, s-a deschis — gest simbolic — o expoziție cu lucrările de pictură și sculptură destinate „Contului 1977", ca modestă, dar semnificativă contribuție a creatorilor de frumos. Un gest simplu dar elocvent în discreția lui, un apel adresat îndrăgostiților de artă, colecționarii noștri generoși și mereu prezenți în circuitul firesc al valorilor plastice, chemați de data aceasta să confirme, încă o dată, profunda, indestructibila relație dintre calitatea estetică și cea umanistă a existenței operei de artă.

Încă o dată, artiștii își afirmă răspunderea lor, totala adeziune, implicarea organică în existența societății căreia îi aparțin și pe care o reprezintă, servindu-i în același timp cele mai acute și esențiale idealuri, înscriind astfel curba unei spiritualități de o nouă și inegalabilă calitate. **Apostu, Buculei, Brețcanu** încearcă să salveze cu migală și știință capodopere ale trecutului nostru artistic, fără a uita însă prezentul. **Constantin Blendea, Gh. Pătrașcu,** toți restauratorii din muzee și de la **Direcția Patrimoniului Cultural Național** fac același lucru, avînd clară conștiinta răspunderii nu numai față de tezaurul adunat, trecutul unei culturi materializat în opere, ci mai ales față de viitorul nostru spiritual, față de necesara continuitate prin fapt concret, semnificativ, unic.

Iată, alături de toți, artiștii prezenți la „Orizont" — dar și cei de la „Rotonda galeriei Lipscani", ceramiști, pictori, grafiticeni, sticlari, decoratori — înnobilează prin exemplul lor nu numai noțiunea de om, ci și pe aceea de membru al breslei făuritorilor de frumos, nu o dată confruntată de-a lungul istoriei cu momentele cruciale ale existenței. Ar fi greu și inutil, acum și în acest context, ale cărui implicații depășesc obișnuitul cadru al „cronicii" cu intenție de judecată valorică, să facem aprecieri asupra calităților de continut și stil incluse în fiecare lucrare dăruită. Trebuie doar să reținem orientarea către genuri, teme, subiecte, maniere accesibile, mai apropiate de căldura afectivă presupusă de coabitarea cu omul într-un spațiu domestic, și către dimensiuni convenabile, pe măsura interiorului intim, în intenția sensibilizării sale prin calitate estetică.

Ar fi la fel de greu să dăm o listă completă a celor ce au contribuit prin lucrările lor la reîntoarcerea bucuriei în lăcașul ei firesc, unic și veșnic, locuințele oamenilor. Dar faptul că printre ei se numără marile prezențe ale artei românești contemporane, marile conștiințe sensibile la transformările unei epoci fără precedent constituie nu numai o demonstrație de civism explicit formulată ci și afirmarea sensului exact al gestului, conștiința faptului că valorile artistice trebuie să aparțină oamenilor.

Lucrările de **sculptură** sînt mici piese de virtuozitate, majoritatea dominate de calitatea lirică, polarizate în jurul ideii de maternitate sau feminitate, elogiu adus principiului vital peren. Impresionează „tăietura" expresivă din lucrările lui **George Apostu, Mihai Buculei, Dienes Attila, Ovidiu Maitec** și modeleul practicat de maeștrii **Ion Irimescu** sau **Boris Caragea.**

Pictorii pot fi regăsiți, așa cum îi cunoaștem, cu preocupările și manierele lor particulare, atenți însă la finalitatea mesajului, tonică și optimistă, afirmînd implicit sensul pozitiv, creator al artei autentice. Virtuozității pline de semnificații proprie maeștrilor **Corneliu Baba, Alex. Ciucurencu, Ion Musceleanu, Micaela Eleutheriade, Margareta Sterian,** i se adaugă nuanțatele calități picturale, atît de diverse sub aspect stilistic, din lucrările unor nume atît de cunoscute cum sînt cele ale lui **Alin Gheorghiu, Ion Pacea, Const. Piliuță, Traian Brădean, Viorel Mărginean, Grigore Vasile, Georgeta Năpăruș, Ion Grigore, Ion Nicodim, Virgil Almășanu, Mihai Bandac, Ion Săliș teanu, Sabin Bălașa, Aurel Nedei, Mircea Ionescu, Florin Mitroi, Paula Ribariu, Nicu Groza, Carolina Iacob, Benone Șuvăilă, Horia Bernea, Lazăr Iacob, Brăduț Covaliu, Sultana Maitec, Vl. Zamfirescu, Gh. Iacob, Vlad Florescu, Mimi Saraga-Maxy, Dorian Szasz, Ervant Nicogosian, Gh. Anghel, Const. Crăciun, Emil Ciocoiu, Corneliu Antonescu, Nic. Georgescu, Teodor Moraru, Gh. Răducanu, Vasile Celmare, Vl. Șetran, Mihai Rusu, Virgil Miu** și ale tuturor celor prezenți, acum ca și altădată, în frontul comun al națiunii noastre aflate în fața unei grele încercări.

Lor, și celorlalți, care au dăruit lucrări celor rămași fără locuință și lucruri, mutați în noile apartamente prin grijă omenească, trebuie să le aducem mulțumiri binemeritate pentru gestul firesc.

Dar, mai presus de orice, mulțumirile și omagiul se cuvin spiritului umanismului socialist care generează un nou tip de om, o nouă conștiință a prezenței fiecăruia dintre noi în frontul monolitic al responsabilității comuniste, în marș continuu către mîine.

Virgil Mocanu

SPIRU VERGULESCU: Peisaj
(Galeriile „Orizont")

Muzică

Preludiu

● UNDUIREA solemnă a inegalabilului **Preludiu la unison** de George Enescu a rupt tăcerea Ateneului, grea de două săptămîni. Oare ce imagine mai răscolitoare de comuniune ar fi fost mai potrivită pentru a sugera unitatea suflării românești în clipele ei de supremă încercare decît acele arcușe vibrînd împreună pe toată întinderea scării muzicale? Clădirea Ateneului, edificiul-simbol al Bucureștiului muzical și turistic, se ține drept. Și-a primit din nou abonații, deocamdată pe o intrare laterală, pînă la consolidarea porticului. În interior aproape nimic nu reflectă dureroasele schimbări de peisaj din centrul Capitalei... Ba da. Răzbunîndu-și omisiunea din istoria pictografică a acestui pămînt, seismul și-a marcat singur trecerea pe marea frescă de pe cupolă. Dar ceea ce ar fi fost mai greu reparabil a rămas intact. Edificiul uman al marii orchestre, cea mai selectă formație simfonică a țării, nu a suferit nici o pierdere. Sunetul ei rezultînd dintr-un proces de rafinare care se desăvîrșește aci de mai bine de o sută de ani și-a păstrat întregi, puritatea și tensiunea. Precizia acordurilor și consensul dintre suflători și coarde au fost ca în zilele bune. S-a cîntat în forță sub conducerea lui Mihai Brediceanu. În **Concerto grosso nr. 7 in do major** de Händel, într-o versiune reorchestrată de Felix Mottl, a prevalat mai mult ca de obicei sonoritatea masivă trimițînd mai degrabă la corurile marelui preclasic. Lirismul a încăput puțin și în **Brandemburgicul nr. 5** de Bach. Patosul, robustețea și deplina ordine a așezărilor sonore au ieșit în evidență mai cu seamă prin contribuția pianistului Valentin Gheorghiu, o prezență de mare însemnătate în actuala

stagiune. În fine, **Simfonia nr. 39** de Mozart a încheiat concertul în sonorități exorbitante, mai puțin adecuate spiritului mozartian, dar potrivite cu acel moment, cu emoția interpreților și a publicului, cu bucuria chemării colective spre muzică.

● CONSERVATORUL, prin formațiile sale camerale, a oferit o după-amiază muzicală în sprijinul sinistraților. Știam, desigur, că e vorba de ansambluri ce au reprezentat de multe ori cu cinste arta românească și peste hotare. Concertul de duminică de la Sala mică a întrunit așteptările, reușind să fie una din manifestările tonice ale actualei stagiuni. Față de perfecțiunea angrenajului vocal și de limpezimea infinită a interpretărilor sale, corul „Madrigal", condus de Marin Constantin, a dobîndit parcă o și mai bogată paletă timbrală, rezultînd din particularizarea anumitor însușiri individuale de țesătură. Așa, în **notetul** lui Palestrina imaginea corurilor multiple sugerată de complexitatea polifonică s-a putut întregi mai bine printr-o corespunzătoare diversificare a grupurilor de culori. În general, programul preclasic a beneficiat de o selecție convergînd spre solemnitate și gravitate. În această categorie, o fericită completare a adus coralul brașoveanului Ioan Honterus, cu o muzică de profunzimi făcută din tonuri abia suflate. Prin contrast, selecția românească nu și-a propus să depășească zona melodicităților agreabile ori a pieselor devenite populare prin virtuozitatea de execuție.

O revelație în același concert ne-a rezervat forma excelentă a actualei formații „Camerata" și mai ales virtuțile de dirijor ale conducătorului ei Paul Staicu. E vorba de un virtuoz al conducerii de orchestră, cu o gestică de mare eficiență expresivă și de o totală priză asupra unei orchestre de studenți al cărei destin este să fie reînnoită an de an. Cele **Trei piese pentru coarde** de Constantin Silvestri au sunat ca o versiune de referință, modelată de un muzician cu imaginație interpretativă în continuitatea elementelor discursive, în supleța frazărilor și în diferențierea planurilor.

Radu Stan

Constantin Stroescu

■ NE-A PĂRĂSIT și Constantin Stroescu, o viață plină și frumoasă, lăsînd în urmă cîntecul pe care l-a înfrumusețat cu interpretările fără greș, deschizînd un drum pe care au pășit apoi generații de cîntăreți ce nu-l vor uita. Constantin Stroescu a cîntat toată viața. A cîntat și la împlinirea celor 90 de ani un cîntec românesc, cu o voce stinsă în care pîlpîia emoția adevăratului artist. Voce ce i-a fost, precum vioara lui George Enescu, armă cu care și-a slujit țara.

Lisette GEORGESCU

1877 – 1878. Jurnalul de front al unui corespondent italian

În împrejurimile Plevnei...

■ V-AM expediat din tabăra română de la Verbița o telegramă și mai multe scrisori în timpul teribilelor lupte ce s-au dat zilele acelea în împrejurimile Plevnei. Și cum poșta și telegraful nu erau încă organizate regulat, vi le-am expediat, cînd prin intermediul unui ofițer, cînd printr-un călăraș purtător de ordine : trebuiau apoi să vă expedieze totul de la Turnu-Măgurele. Nu știu dacă veți fi primit ce v-am trimis. Dacă nu, ar fi un adevărat păcat, pentru că în aceste zile am avut prilejul să văd bine, mult, de aproape, cu multă grijă, întîlnind pericole. Un corespondent rus, domnul Maximoff, a fost rănit, alții s-au pomenit în mijlocul încăierărilor ; toți, mai mult sau mai puțin expuși grindinei de bombe.

Teribile lupte într-adevăr, deși încă nu cu rezultate pe măsura altor sacrificii și sînge vărsat.

Mi se pare că turcii ar fi trebuit încercuiți din toate părțile și să se aștepte timp de o lună, maximum o lună jumătate, ca lipsa de provizii să-i silească să se predea ori să-și deschidă calea pentru fugă. Sau, ar fi trebuit, după regulile artei, să facă un asediu în lege asupra forturilor lor principale, săpînd tranșee, șanțuri de apropiere, galerii subterane, să le distrugă lucrările de artă și, țîșnind, ca să zicem așa, din pămînt la foarte mică distanță de forturile semiruinate, să treacă la asalt. În schimb s-a început un duel de artilerie la distanță de 400, de 300, de 200 metri sau aproape. Bateria cea mai apropiată de forturile turcești e mai departe de 800 metri.

Se mai putea ca soldații să înainteze răspîndiți ca vînătorii. Din contră, s-a voit să fie trimiși la asalt în grămadă, expunîndu-i cel puțin pentru 300, pentru 400 metri focului ucigător al excelentelor puști ale turcilor. Nu este de mirare deci că a avut loc un oribil și inutil măcel. Întregi batalioane rusești și românești au căzut ca spicele cosașului. Bravura pe care și unii și alții au arătat-o a fost într-adevăr admirabilă, dar ce folos ?

Ultimele scrisori pe care vi le-am trimis erau datate din sectorul român de la Verbița, aripa dreaptă ; nu puteam ști bine decît ceea ce-i privea pe români și ceea ce vedeam cu ochii proprii. Mai apoi m-am dus la Poradim și Radeniița să culeg informații despre ceea ce nu putusem vedea cu ochii mei. Permiteți-mi să vă rezum situația în această scrisoare și în următoarea. Toată istoria ultimei săptămîni, de la 26 august (7 sept.) pînă astăzi.

La 26 (august) a început focul bateriilor rusești la centru și la stînga, și al celor românești la dreapta. Cea mai formidabilă dintre baterii era cea rusească din centru compusă din opt tunuri de bronz și patru Krupp (mi se pură aceleași pe care le văzusem la Brăila) de calibru de 13 centimetri. Mai tîrziu, din primele și două din celelalte au fost transportate într-o altă baterie, mai la stînga.

Bateria cea mai apropiată de forturile turcilor este cea comandată de căpitanul român Lupașcu, la 800 metri de turci. Lupta de artilerie face puține victime. Mai mult sau mai puțin viu (bombardamentul) continuă cinci zile, 26—30 august, fără să înceteze cu totul după aceea.

Trupele ca și bateriile aliaților erau dispuse în potcoavă în jurul Plevnei, de la Opanez pe Vid pînă aproape de (Gorni) Dubnik.

Cele două evenimente mai importante din ziua de 27 august au fost : cucerirea de către români a unei linii fortificate turcești și o luptă între ruși și turci aproape de Radișevo, în care rușii, deși învingători, au pierdut 600 de oameni.

Atacul general a fost ordonat de mai multe ori, apoi s-au trimis contraordine. La 28 august, 20 000 de turci care aveau indicii (în acest sens) așteptau inamicul și se retraseră spre seară.

În 28 (august), foc pe toată linia și îndarnice eforturi turcești pentru recucerirea liniei fortificate ce le fusese smulsă de români.

Iată-ne ajunși la cele două zile teribile, 30 și 31 august, a căror istorie o voi rezuma într-o altă scrisoare.

Poradim, 3/15 sept. 1877

Sava Henția : ROȘIOR

Constantin Piliuță : ATACUL

...Respinși, decimați, românii și-au reluat pozițiile..."

■ VĂ SCRIU din Radeniița unde a fost transportat cartierul general al armatei din vest. Este un pas înapoi ? Sau mai curînd este o înțeleaptă măsură de prevedere pentru concentrarea comenzii și pentru a-i da unitate, lucru imposibil sub atîtea cartiere generale cîte existau pînă acum ?

Reiau sumarul istoric al faptelor recente din jurul Plevnei, pentru a vă povesti pe scurt ce s-a petrecut la 30 și 31 august.

Se stabilise atacul general în onoarea zilei onomastice a împăratului Alexandru. Alții, cu mai multă judecată, voiau să-l amîne pînă la sosirea întăririlor așteptate. De această părere era și Principele României [...].

Ora stabilită era a treia de după-amiază. Însă turcii devenind atacatori, tulburară ordinea programei.

Generalul Skobeleff, asaltat la aripa stîngă, îi respinse, îi urmări, atacă două baterii. După uriașe eforturi, rușii au retrocedat, după ce avuseseră imense pierderi. Reînnoind atacul, către seară cuceriră două redute.

Zotoff și Krüdener au atacat la centru, dar cu același rezultat : de mai multe ori rușii au început să escaladeze forturile inamicului, dar au trebuit să dea înapoi.

V-am povestit într-o scrisoare precedentă care au fost dispozițiile date pentru atacul redutei celei mari, și pentru ce au dat greș. Trei coloane, două române și una rusă comandată de generalul Schilder, trebuiau să pornească la asalt în același timp. O altă coloană românească trebuia să susțină flancul drept al principalei coloane de atac : din nenorocire rătăci drumul și rămase inactivă. Forturile erau două în loc de unul : o coloană atacă pe cel mai întărit dintre ele și, după reînnoite asalturi, a fost respinsă. Celelalte au atacat și, la căderea nopții, cuceriră fortul cel mai mic, foarte apropiat de celălalt și dominat de acesta.

La sfîrșitul zilei, aliații posedau trei forturi turcești. În total sînt 18, afară de cîmpul fortificat dintre Griviția și Bukov.

La 31 (august) turcii tentară să recucerească forturile pierdute. Principalul lor efort s-a îndreptat împotriva celor două (forturi) ocupate de rușii lui Skobeleff. 30 000 de turci asaltară un corp cu mult mai mic de ruși care le apărau. După zece ore de luptă, Skobeleff trebui să părăsească forturile și să se retragă spre Kranishe.

Rușii și românii s-au menținut în fortul ocupat de ei, cu toată grindina de gloanțe și de bombe din fortul vecin. Au început lucrări de tranșee pentru a se apropia de el și a-i da asaltul.

Iată deci rezultatul atîtor eforturi ale armatei de vest, fructul pentru care s-a vărsat atîta sînge: posesiunea unui fort de importanță secundară ! Pierderile au fost uriașe. Cele ale rușilor trec de 10 000 de oameni. Între morți se numără doi generali : Dobrowolski și Tibiakin. Ale românilor, în răniți, morți, prizonieri și rătăciți, se ridică la 3740 de oameni din 8080 care au luat parte la bătălie !

V-am istorisit în scrisorile precedente impresiile mele relative la lupta susținută de români cu admirabilă bravură. Am observat totul de la mică distanță. Respinși, decimați și-au reluat pozițiile. Dacă s-ar fi răspîndit, dacă ar fi luat-o la fugă, urmăriți de turci, cu greu m-aș fi putut salva.

Rușii omagiază vitejia românilor, la fel cu corespondenții și militarii străini care se află în tabăra româno-rusă.

Ce vor face acum rușii ? Stau la frontiere pentru a primi mari întăriri. Am văzut primii soldați din garda imperială sosiți în România : este într-adevăr o frumoasă trupă. Vor înconjura cu asediu Plevna ? Sau vor face lucrări de artă, pentru a încolți de aproape forturile ? Sau vor ridica tabăra retrăgîndu-se către Biela ? Oricum ar fi, poziția lor este cu totul alta decît bună.

Ceea ce este fără îndoială este vitejia soldatului rus și a soldatului român [...]. Acest război este obositor nu numai pentru cel care îl face, dar și pentru cel care urmărește operațiile, și, cred chiar, pentru lectorii ziarelor. Și cînd se va termina ? Cert, nu prea repede.

Radeniița, 4/16 sept. 1877

Ipoteze...

■ CORESPONDENȚII jurnalelor străine, cu excepția a doi sau trei englezi și ruși, au părăsit Plevna. După teribila bătălie de la 30—31 august, a urmat o tacită suspendare a ostilităților, afară de micul fort Griviția pe care turcii au încercat de mai multe ori să-l reia. S-a început săparea tranșeelor pentru apropierea de fortul cel mare, să-i dea asaltul numai cînd va fi ruinat de artilerii și distanța de parcurs pînă la parapet să fie mică. Așa ar fi trebuit să se facă de la început, în loc să fie trimiși la măcel mii și mii de oameni, în asalturi a căror reușită era imposibilă.

După părerea mea, atenția corespondenților și aceea a cititorilor noștri nu mai trebuie să se îndrepte asupra Plevnei, ci asupra Bielei. Acum este știut că turcii au făcut din Plevna un foarte puternic bastion care nu se va putea cuceri decît printr-un asediu regulat, executat după toate regulile artei.

La Biela sau în împrejurimi, se va decide și, deocamdată, se va termina campania. Asediatori sau asediați, rușii trebuie să dea o mare bătălie. Dacă sînt învinși, va fi necesar să ridice asediul Plevnei și să se retragă la Șistov și apoi în România. Dacă înving, vor putea trimite forțe mai mari în jurul Plevnei, unde Osman pașa va fi, mai devreme sau mai tîrziu, constrins să capituleze, afară de cazul că va reuși să-și deschidă drum printre rîndurile rușilor.

Nicolae Grigorescu : GORNISTUL

Eu deci mă voi duce peste cîteva zile tocmai la Biela. și de va fi o mare bătălie îi voi fi martor cum am fost la Plevna în zilele de 30 și 31 august.

Rușii erau atît de slăbiți de pierderile suferite în ziua de 30 august, încît n-au putut da lui Skobeleff, ajutorul cerut cu insistență.

Acum se înmormîntează morții și se îngrijesc răniții. Toate drumurile de la front spre Șistov erau pline de acești nefericiți, cei mai ușor suferinzi mergeau pe jos ; ceilalți, în care țărănești, expuși soarelui, prafului, și trebuind să reziste ploilor și zdruncinăturilor acelor incomode vehicule, tot în tăcere, deși pentru unii, lipsa de îngrijire pe timpul drumului ar fi putut să devină dureroasă și fatală...

Aproape toți corespondenții (de război) au venit la București pentru a da la poștă scrisorile lor și a căuta oarecare ușurare de oboselile campaniei. Eu, care o lună am rezistat oboselii, neplăcerilor de tot felul și mai fusesem răsturnat de două, trei ori din căruță pe drumurile oribile ale Bulgariei, puține zile după marea bătălie de la Plevna (30—31 august), am fost cuprins de febră, consecința oboselilor, și m-am gîndit să mă întorn la București. Peste cîteva zile, însă, voi pleca din nou spre Biela [...].

Un adevărat entuziasm a trezit transportarea de la Cotroceni la arsenal a drapelului turcesc cucerit în fortul cel mic de la Griviția. Cortegiul era format de un ploton de pompieri și de muzica militară precedată de un sergent rănit și de alți soldați care puseseră stăpînire pe acel stindard. Era și maiorul Candiano Popescu, comandantul batalionului de vînători din care făceau parte soldații care luaseră steagul.

București, 5/18 sept. 1877

Marc Antonio Canini

Cartea străină

Jurnalul lui Tolstoi

ORIUNDE ai deschide **Jurnalul** lui Tolstoi rămîi lipit de textul care ți se oferă sau, mai exact, de omul care se oferă în acel text. Tolstoi al **Jurnalului** (oricît de „sincer" ar fi, totuși figură mitizată prin însăși proiecția sa în cuvînt) te fascinează, chiar și atunci cînd te irită, chiar și atunci cînd — uneori ! — te dezgustă. Acest Tolstoi al însemnărilor despre sine nu este, desigur, Tolstoi **tel qu'en lui même...**, dar nici nu ne interesează acel în-sine intangibil. Mult mai viu, mai direct — deși mediat prin jocul multiplelor reflectări — ne apare această aparență, această mască a sinelui său. Desigur, iluzia de a-l vedea pe el mișcîndu-se, vorbind, de a-l surprinde în avatarurile personalității sale, de a-l urmări în deambulările sale, rămîne o iluzie. Ea ne seduce însă. Sîntem, citindu-l, amăgiți de vocea lui. E un seducător mai abil decît Gide care si-a propus să seducă în toată viața lui, dar al cărui jurnal ne interesează mai mult pentru ceea ce ne oferă despre literat decît despre om. Aici, în schimb, chiar interesul nostru pentru cel care a scris **Ana Karenina** se subsumează acelei fascinații pe care o exercită nobilul mujic din Iasnaia Poliana.

La începuturile **Confesiunilor** sale (gîndindu-se, fără îndoială, la mărturisirea publică din **Confesiunile** lui Augustin), Jean-Jacques Rousseau își propunea să se înfățișeze fără rușine, în toată goliciunea sa. Este în mărturisirea zilnică (un fel de a spune „zilnică", deoarece sînt multe goluri în aceste însemnări) la care procedează Tolstoi o asemenea voință de denudare, un substitut al spovedaniei creștine. Substitut în mai multe sensuri : confesiunea este de multe ori întovărășită de o părere de rău subsecventă mărturisirii faptelor „rele", și de o propunere expresă de îndreptare. Nevoia spovedaniei este extrem de puternică la acest om pentru care cuvîntul are, mai presus de toate, virtuți taumaturgice. Jurnalul este pentru el ocazia sau locul examenului de conștiință. Ca și protestantul Gide, Tolstoi simte nevoia supunerii la examenul moral și la o autoflagelare consecutivă. Dar spre deosebire de Kierkegaard ori Gide, ca și de orice catolic ori protestant occidental, fie el răzvrătit împotriva creștinismului ca și Nietzsche, Tolstoi atribuie examenului moral semnificații ontice, sau existențial religioase. Firește, examenul de conștiință din jurnalul lui Kierkegaard avea și el implicații religioase. Ceea ce este, cred, specific cazului Tolstoi este o continuă absolutizare a eticului, un mod de a face din experiența morală o experiență în absolut. Etica lui Augustin ordona valorile etice într-o sferă mai cuprinzătoare, superioară, a religiosului ; stadiul etic ca și cel estetic, anterior acestuia erau urmate — în viziunea kierkegaardiană — de acela „superior" acestora, religios. Religia lui Tolstoi este aceea a eticului. Idolii săi — căci este o ciudată formă de idolatrie — aparțin sferei moralului. Ai spune că scriitorul rus aderă structural la o formă de confucianism care, în spațiul european, și mai ales în acela pravoslavnic rus, nu putea stîrni decît scandal. Tolstoi e unul din ultimii mari eretici ai Europei. Cred că Spengler se înșela atunci cînd la sfîrșitul unui capitol din **Untergang des Abendlandes** comparîndu-l pe Tolstoi cu Dostoievski afirma despre cel dintîi că spunînd Cristos gîndea, de fapt, Marx. În realitate, spunînd : împărțirea pămînturilor, nonviolență, antialcoolism etc., etc. gîndea Dumnezeu, dar nu un Dumnezeu creștin, nici acela al unei viitoare religii pe care o preconizează obscur Dostoievski, ci un Dumnezeu al acestei lumi. Într-un sens, cel de care — paradoxal — l-am putea apropia pe Tolstoi, în acel **fin de siècle** în care predicația sa s-a răspîndit în Europa, este tocmai cel pe care de atîtea ori l-a hulit, pe care l-a considerat nebun, „și nebun nu într-un sens metaforic, ci în sensul cel mai direct și mai exact..." : Nietzsche.

Restul e literatură. Chiar și expresia luptelor morale, a „regulilor" pe care tînărul, dar și mai vîrstnicul Tolstoi, și le prescrie, pe care le calcă, pentru a o lua de la început, ca și expresia concepțiilor sale, totul este literatură. În pofida „credințelor" sale, a proastei conștiințe de artist care l-a chinuit destul de timpuriu și care s-a agravat mai tîrziu, Tolstoi, fals-profet și dascăl haotic, este marele artist al cărui cuvînt poate fi oricînd interpretat pe plan estetic, chiar și atunci (mai ales atunci !) cînd nu-și propune nimic prea înălțător pe plan etic.

Sînt în **Jurnalul** lui Tolstoi (din care Janina Ianoși a tradus remarcabil cele mai importante fragmente alcătuind două solide volume, traducere întovărășită de excelenta prefață și de notele foarte utile ale lui Ion Ianoși), pagini numeroase revelatoare pentru scrisul lui Tolstoi, pentru ceea ce înseamnă cuvîntul pentru el. Este semnificativ că, pentru acest scriitor, cuvîntul este subordonat acțiunii, logosul etosului : un anume dispreț față de **scris** apare de la începuturile carierei literare a acestui scriitor. A scrie nu este nimic, pe lîngă a face. „E mai ușor să scrii zece volume de filosofie decît să aplici un principiu, oricare ar fi el, în practică". Cît de bine știa tînărul Tolstoi — care în 1877 nota această reflecție în jurnalul ce se afla la începuturile sale — că actul etic reprezintă pentru el suprema dificultate. Pentru că îi era atît de greu să-și impună respectarea unor legi, a unor reguli morale, avea el tendința să divinizeze eticul, ori pentru că își impunea un cult atît de exigent îi era cu neputință să-l respecte ? Fapt e că tribulațiile majore ale existenței sale, dramatice uneori, nu lipsite de un comic gros adeseori, derivă toate din neputința sa de a realiza ceea ce-și propunea pe plan moral. Toate acele planuri de reformă etică, de amendare a propriului comportament, urmate de mărturisirea jalnică a eșecului, a căderii, manifestă zădărnicia unei mari naturi ce se vrea pusă în chingi. O natură rebelă căreia îi repugnă legile, convențiile, poruncile și care le caută cu înverșunare, o flacără ce se pune pe sine sub obroc. Dar flacăra aprinde și mistuie obrocul, natura străpunge rețeau rigidă a regulelor autoimpuse. Vegetația tumultuoasă, sălbatică a pornirilor, a pasiunilor și a viciilor fărîmițează construcțiile conștiinței care, patetice, tocmai prin efortul de a se ridica din nou, își dovedesc necontenit fragilitatea. Tocmai din această luptă cu sine, cu „poftele voluptuoase", cu cel care-și propune după ce pierde la cărți să nu mai joace niciodată stos pentru ca a doua zi să joace și să piardă din nou, tocmai în lupta celui atras de o leneveală enormă cu pornirile sale, descoperi viața sa adevărată. Tot astfel, cel ce izbucnea în teribile accese de furie, cel ce nu se putea reține, să nu urască, identifică adevărata fericire cu o dragoste prea-puțin creștină : „Dar cel mai bun lucru pentru adevărata fericire este următorul : ca un păianjen să scoți din tine în toate direcțiile, fără nici o regulă, o plasă învăluitoare de dragoste și să prinzi în ea tot ce se nimerește, și bătrînica, și copilul, și femeia, și sergentul de stradă". Dragoste a artistului care — printr-o participare simpatetică — prinde în „plasa" lui bătrînica și copilul și femeia, pe țar și pe mujic.

Nicolae Balotă

André Malraux:

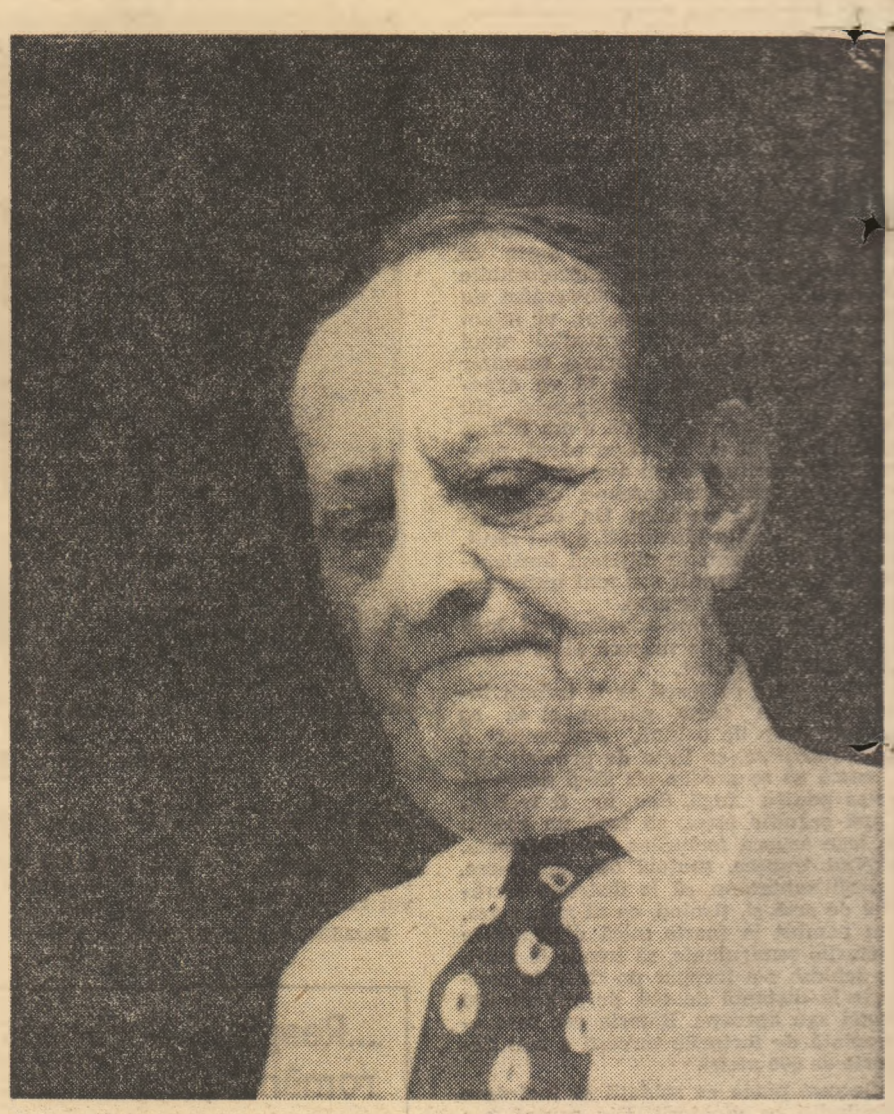

● **L'homme précaire et la littérature**, cartea postumă a lui André Malraux apărută în luna februarie a acestui an la Editura Gallimard (în care cuvîntul **précaire** din titlu poate avea multe înțelesuri, dintre care amintim numai cîteva : instabil, efemer, nesigur, fragil, vremelnic, trecător, provizoriu), ar putea fi considerată un fel de testament spiritual al scriitorului, o sinteză a opiniilor sale recente despre artă și literatură. Sinteză nu vrea să însemne nici colecție, nici rezumat al unor idei cunoscute, pentru că, în această carte, Malraux, deși s-a pronunțat de cîteva ori asupra destinelor literaturii, este tulburător de inedit, iar inedit nu vrea să spună că există o ruptură între gîndurile exprimate aici, cu foarte puțin timp înainte de a dispare dintre noi, și concepția sa cunoscută despre artă, expusă în atîtea volume.

Scriitorul Malraux, autorul vestitelor opere **Les voix du silence, Le musée imaginaire de la sculpture mondiale** și **La métamorphose des dieux**, n-a părtinit niciodată literatura și s-a ferit foarte mult timp să scrie despre ea. Fascinația pentru arta plastică, am putea spune chiar preferința sa, se explică prin faptul că a considerat-o artă de sinteză. Cu alte cuvinte, poezie totală omniprezentă, suficientă șieși, adresîndu-se privitorilor direct, fără intermediari și, mai ales, expresie perenă a voinței de nemurire a omului. Rareori izbucneau în scrierile lui Malraux, ca niște meteori, numele unor mari scriitori, socotiți demni a împărtăși admirația sa ca egali ai marilor artiști plastici : Shakespeare, Dostoievski, Balzac, Tolstoi și alți cîțiva.

Și totuși, era de așteptat ca Malraux, tot atît de bun cunoscător al literaturii ca și al artelor plastice universale, fiind însă pe deasupra și scriitor, să-și îndrepte privirile și spre arta condeiului. **L'homme précaire et la littérature** reprezintă această așteptare răsplătită; putea fi doar volumul de început al unui viitor muzeu imaginar al literaturii, dacă Malraux ar mai fi avut încă răgazul cîtorva ani. Dar și-așa, el ne dezvăluie ceea ce este esențial din gîndirea sa despre literatură, trecînd ca fulgerul de la procesiunile din Evul Mediu la febrilitatea televiziunii prin triumful teatrului și romanului, fără a uita rolul pe care l-a jucat presa, fără a omite cinematograful, punînd semne de întrebare viitorului asupra destinului artelor contemporane. Și, deși spuneam că Malraux n-a părtinit niciodată literatura, întîlnim în carte fraze ca acestea : „Romanul nu-și datorează prestigiul unei noi definiții, ci faptului că scapă din ce în ce mai mult de definiții [...] Și acum oare interogația sa tainică ar putea să nu-l pună în valoare într-o civilizație care devine interogativă ? Romanul e pus sub semnul întrebării prin evoluția sa, adică de viața sa însăși (de la Madeleine de Scudéry la Dostoievski...) de radiografia pe care i-o fac adaptările, de însăși existența audio-vizualului; și tot ceea ce-l pune sub semnul întrebării îl înnobilează."

Orgoliu, totuși, al scriitorului, care privește celelalte arte ca rivale ? Nu s-ar putea afirma un asemenea lucru despre Malraux, care, mai mult poate decît orice confrate al său, s-a distanțat, s-a obiectivat față de domeniul său de creație. Mai curînd o pătrunzătoare viziune de vrăjitor, încercînd să deslușească metamorfozele viitorului, să desprindă din rețeaua de interdependență a diverselor arte veșnicia bibliotecii imaginare într-o civilizație mereu schimbătoare, adică permanența unor valori supreme care dau sens condiției umane.

Din **L'homme précaire et la littérature** am ales capitolul **Le balbutiement des images** (tradus alături aproape în întregime) dedicat mai ales televiziunii, această nouă stea pe cerul artelor — Malraux nu integrează încă televiziunea în sfera artelor — pentru că l-am considerat extrem de semnificativ pentru felul său de a vedea civilizația și arta contemporană. Fără a trece cu vederea săgețile aruncate lumii filmului — și uneori pe nedrept (oare un Bergman, un Fellini, un Visconti nu pot fi considerați urmași ai lui Eisenstein, adică autori de **invenții** demne a fi luate în seamă într-o lume a imaginarului ?) — putem totuși afirma că chiar din acest fragment e vădită tulburătoarea confesiune a lui Malraux care privește pămîntul cu ale sale arte precum un astru ce se depărtează de planeta noastră cu regret, pentru că lasă aici inimile oamenilor, vocile secolelor și veșnicele lor semne de întrebare.

„Omul fragil și literatura"

METAMORFOZA imaginarului continuă. Descoperirile de ieri se conjugă cu cele care ar fi trebuit să le anuleze, revistele ilustrate cu televiziunea. [...] Și, de acum, un imaginar ce nu lasă urme succede presei sincopind-o și sintetizînd-o, căutîndu-și impactul în forma pe care o dă, nu în comentariul ce o însoțește. Imaginea mobilă nu e numai imagine, pentru că „Match" sau „Life" nu pot înlocui nicidecum televiziunea în grevă. Nici măcar în reflectarea actualității. Ce reportaj, ce fotografie ar rivaliza cu aselenizarea, cu un hold-up care devin ele însele comentarii. Și tocmai comentariile, televiziunea (cu toate că le are pe ale sale, din ce în ce mai greu suportate) le alungă din tot ce este tipărit, de la radio, din propriul ei domeniu. Ea nu mai suportă decît textul-răspuns, indispensabil, incorporat. Telespectatorii continuă să cumpere un ziar din care nu mai citesc decît titlurile. Fotografii îi numeau pe redactori „autori de peltele"; televiziunea a transformat în vorbărie întreaga presă.

Pînă în 1939, pînă în 1914 mai ales, presa își avea rațiunea de a fi propunînd o lume inteligibilă; televiziunea propune o lume din ce în ce mai nerăbdătoare, din ce în ce mai greu de conceput: comparată cu un număr din „Débats" sau din „Temps", o zi prezentată de micul ecran pare a fi un roman polițist. Legătura cu actualitatea se inversează. La cinema, ficțiunea domina jurnalul de actualități, — ridicare de cortină săptămînală, revistă ilustrată a unui trecut apropiat. Actualitatea televizată e legată de prezent, se revarsă asupra viitorului apropiat, moștenire mai curînd a cotidienelor decît a cinematografului. Iar ficțiunea devine, dacă e cazul, foiletonul-dependența; cu atît mai mult cu cît narațiunea sa devine mai iluzionistă, abandonează și mai mult autonomia pe care cinematograful o datora filmului mut.

Marile filme comice americane care rulau pe toate ecranele lui 1930, cînd lucrau simultan Chaplin, Buster Keaton, Lloyd și rivalii lor, au dispărut. Charlot n-are succesor. Țesătura dramatică, unde căutarea propriu zis cinematografică era încă stăpînă la începutul filmului vorbit, se îndreaptă către o narațiune apropiată de cea a romanului polițist în Statele Unite, de roman pur și simplu în Uniunea Sovietică: Hitchcook și James Bond în locul lui Sternberg și Stroheim, Gance sau René Clair; Zarkhi cu Anna Karenina în locul lui Eisenstein și Pudovkin. Un nivel de creație din ce în ce mai slab, de iluzionism din ce în ce mai puternic.

Nivel aproape întotdeauna „popular", cuvînt obscur care înseamnă, pare-se, înclinația pentru o ficțiune convențională, romanescă, violentă sau sentimentală. Charlot izbutește să scape (nu întotdeauna) de romanță datorită invincibilei libertăți a burlesculului. Totuși, fiecare credea în 1930 că Shakespeare se adresase tuturor ca și Balzac și că dacă nivelul artelor personificate, teatrul și cinematograful, părea inferior celui al romanului, opere de teatru — Eschil, Shakespeare, Claudel — ocupau rîndul întîi al creației. Și limbajul specific filmului amenințase, cel puțin de două ori, să rivalizeze cu imaginarul romanului, nu cu acel al cărților postale.

Mai întîi, la Chaplin, începînd cu *Emigrantul*; dar limbajul lui Chaplin se confunda cu al lui Charlot. Apoi, la Eisenstein. Un mare scriitor poate descrie înceata înălțare către cer a podului de pe Neva, care interzice răsculaților accesul spre centrul Petrogradului în filmul *Octombrie*: podul purtînd cu el cadavrul femeii ale cărei șuvițe de păr sînt spînzurate pe cer. Asemenea imagini sînt numeroase în *Mizerabilii*. Dar aceste șuvițe de păr, a căror cădere rămîne verticală în timp ce podul se înalță pe cerul posomorît, sugerează suferința creaturilor umane, iar podul, implacabila neluare-aminte a ceea ce le face să sufere de cînd suferă, de cînd planetele se rotesc cu indiferența și perfecțiunea podurilor ce se înalță.

Nici o fotografie, nici un tablou al podului de pe Neva nu va poseda mișcarea pe care i-o aduce viața sa monstruoasă iar părului, sfîșietoarea sa supraviețuire. Un pod înălțat n-are agresivitatea unui pod ce se înalță. Scheletele de hîrtie al căror carusel de umbre trece, la Mexico, peste fețele vesele ale copiilor, sfidează fotografia fixă, iar trecerea lor sugerează și efemeritatea vieții. Asemenea scene aparțin unei lumi cinematografice tot atît de specifice ca și camera de filmat însăși, lume independentă de toate formele precedente ale imaginarului.

În cincisprezece ani filmul devenise o artă de prim ordin de o răspîndire internațională mai mare decît romanului: în stare poate să regăsească audiența unanimă a tragediei grecești. La marginea acestei eventuale comunicări s-a format amatorul — adică pasionatul — de cinema, cum s-a format cel al romanului, al teatrului sau al picturii, devenind sensibil la stil: adică la ceea ce în film nu se confundă cu subiectul. Cinematograful *viitor*, făgăduit de cel din 1930, punea sub semnul întrebării romanul cu mai multă tărie decît cele mai mari filme. Însă acest cinematograf e acum al nostru, fără a fi descoperit bomba sa atomică sau pilula; copilul acesta a crescut fără a se maturiza. Ceea ce se chema, pînă la război, lumea filmului, se îndepărtează, se constituie într-un puternic supraviețuitor (totuși, al trecutului) aproape în același fel ca lumea romanului. Televiziunea îl difuzează cum difuzează adaptările. senrdluetaoihbmb nici un Charlot, ea îl difuzează pe cel adevărat, alege, transmite un cinema din 1930 vrednic de cinematecă. Și care ne pune întrebări, cu mai multă forță decît producția obișnuită de atunci, asupra unei expresii a imaginarului, rivală a scrisului — în timp ce producția de astăzi se îndreaptă mai puțin către imaginar, cît spre iluzionism.

SĂ LUĂM totuși aminte la faptul că imaginarul televiziunii nu este moștenitorul acelui cinema select, al geniului său. Teatrul n-a fost reprezentarea celor mai bune „chansons de geste", și nici romanul povestirea celor mai bune piese de Racine, Shakespeare, sau Victor Hugo. Imaginarul creează valorile sale. Chiar de la o școală la alta. Racine nu e preocupat să înlocuiască cu îndrăgostitele sale furibunde pe suveranul „stăpîn pe sine-însuși, ca și asupra universului", el creează valoarea artistică a pasiunii împotriva exemplarității. Geniul filmelor revoluționare ale lui Eisenstein ilustrează bolșevismul, reînviind însă și epopeea. Lumile imaginare se succed mai curînd prin metamorfoză decît prin filiație.

Mai mult, epoca noastră nu devine un timp al imaginilor decît prin metaforă, cu toate că imaginile îl invadează. Orice eră începe de la stil, care este fără îndoială memorie, și în primul rînd mijloc de elaborare. Or, imaginile transmit, ele nu construiesc. Romanul e viu prin stil, ca și știința, adăugîndu-i-se cifrele. Un imaginar care s-ar substitui stilului ar face precum muzica, care coexistă cu el, dar nu l-ar putea înlocui, pentru că nici o civilizație nu se clădește avînd la temelie muzica. Dacă civilizația noastră e pusă sub semnul întrebării, asta se întîmplă pe alte căi.

Pînă la noi, „mă aflam acolo; mi s-a întîmplat cutare lucru" erau un tot: dacă „eu" nu s-ar fi aflat acolo, ceea ce se relatează nu s-ar fi întîmplat. Or, se întîmplau un număr infim de evenimente. Ființa umană plutea în vag, la fel cum trăia în aer. O tînără trimisă de sfinți îi alungase pe englezi din Orléans... Lumea nu era făcută din evenimente, ci din cotidian și din supranatural; fantasticul începea unde se oprea privirea noastră [...] Călătoriile lui Loti în Asia ne vorbesc despre ființe, orașe mai îndepărtate de noi decît Orientul lui Lamartine sau Chateaubriand. Lumea însemna necunoscutul. Nu numai în vremea lui Marco Polo; Gobineau ne vorbește despre Persia sa, ca și televiziunea despre lună, iar despre persanii săi ca despre O.Z.N.-uri. Dincolo de Levant, totul devenea Tibet. Numai țările vecine erau exotice; cele depărtate țineau de domeniul fantasticului.

Dar începem să cunoaștem planeta noastră. De pe acum rolul audio-vizualului se inversează. Actualitățile cinematografice de altădată se adresau unui exotism pe care îl ilustrau prin monumentele și ceremoniile sale. Chiar și acest exotism rezistă cu greu cunoașterii îndeaproape; un telespectator cunoaște Tien An-men, piața din Pekin, mai bine decît cele mai frumoase piețe din provinciile noastre. Filmul de ficțiune, actualitatea T.V. distrug încetul cu încetul fantasticul ai cărui agenți au fost [...] Nu mai este vorba de genuri rivale (documentarul amuzant împotriva documentarului istoric) ci de pătrunderea planetei în casă, fenomen față de care fotografia, nemișcată, rămîne paralizată. [...]

Dar, această schimbare a raportului dintre om și planeta sa, pe care o întrevedem, va fi peste un secol tot atît de izbitoare ca și trecerea de la dagherotipie la cinema. Romanescul, eclipsîndu-se, ne dezvăluie faptul că tot ceea ce lumina amănuntele, ascundea imensitatea, că o lume nu era luminată decît ascunzînd lumea. Monument sau cocioabă erau înfățișate pentru a convinge, dar lumea nu poate fi demonstrată înfățișînd-o, chiar dacă o trucăm. Dacă un film proiectează o succesiune de palate, o face pentru a compara stilurile lor; dar, cu toate că există o orientare a imaginilor — și în primul rînd cea pe care o dorim inconștient — totul se schimbă în fața masei audio-vizualului care se aseamănă cu viața.

Bomba atomică îl miră mai puțin pe un oarecare Dupont decît l-a năucit curcubeul pe Noe. Raportul fundamental dintre om și lume, care conturează civilizațiile, a fost relativ constant — pînă la noi.

Firește, omul nu se simte om în același fel în vechiul imperiu al Egiptului sau în Franța gotică. Dar un egiptean din vechiul imperiu lua cu el în mormînt universul său așa cum își lua măgarul, de asemenea și un creștin din secolul al XIII-lea. Existau călători; noi inventăm oameni călătoriți. Ființa omenească este asaltată de planeta noastră, anchetatoare încăpățînată, nerăbdătoare, însă mereu vecină. Cîteodată s-ar părea că audio-vizualul cheamă metamorfoza, cîteodată că o așteaptă. A schimbat de pe acum pămîntul: Joseph Conrad nu va avea urmași. Alfabetul, tipografia, învățămîntul obligatoriu (adică generalizarea lecturii) au schimbat întrepătrunderile omului și imaginarului. Televiziunea nu a răsărit întîmplător din epoca noastră fără durată, fără distanțe, ea îi seamănă. Undele ne distrug spațiul ca și avionele; iar timpul, și mai mult.

Televiziunea continuă cinematograful pentru că îl difuzează și are spectatori izolați; dar filiera filmelor western se unește, pe micul ecran, cu cea a actualităților. Niciodată n-am cunoscut atîtea imagini ale visurilor noastre; de asemenea, niciodată, atîtea imagini ale realității ce ne însoțește. Deoarece prezența, pretutindeni, a televiziunii, episodic în serviciul unui subiect, este în mod imperativ în serviciul prezentului. Nimic nu exprimă încă pe acel: „Pretutindeni, imediat!" al televiziunii, dar fiecare dintre noi și-a dat seama de el cînd plasa de rețele care acoperă pămîntul a transmis aselenizarea primilor cosmonauți.

ASEMENEA evenimente formează Olimpul senzaționalului, care conjugă realitatea aselenizării cu un miraculos unde bravura și necunoscutul fac apel la imaginar; acest Olimp are ca zei evenimentele pe care vrem cu toții să le privim. Ce este comun între aselenizare și funerariile lui Churchill? Actualitatea, în ciuda deosebirii totale între primul și al doilea eveniment; și participarea comună a spectatorilor. Participare ce nu poate fi despărțită de ubicuitate. Spectatorul nu le consideră drept emisiuni cotidiene de actualități „și mai bune", el presimte în ele și ceremoniile unei religii fără dumnezeu și fără cult, sacre (ca oricare ceremonie efectuată de oricare mulțime) prin comuniunea celei mai uriașe mase de oameni răspîndite — în fața lunii, în fața morții. Ficțiunile impresionante ale audio-vizualului, *inclusiv cinematograful*, vor părea oare derizorii comparate cu ivirea bruscă, după șase secole, a unui nou „imaginar-adevărat"? Se poate ca, în afară de roman, cinematograful și televiziunea să descopere, în teatrul lor „à touts vents", geniul pe care Shakespeare l-a descoperit pe scindurile scenei; se poate, de asemenea, ca secolul viitor să nu mai aștepte de la un alt Macbeth poezia sa cea mai intensă, ci s-o găsească în ceea ce se va numi *prima* aselenizare...

O secvență capătă o semnificație, chiar atunci cînd operatorul nu o caută; cele mai impresionante imagini ale lui Eisenstein sînt fragmente de secvențe, nu fotografii. Portretul unei zile pe care ni-l propune un cotidian este mai întîi un jurnal. Imaginile care vor constitui lumea televiziunii vor avea în comun apartenența lor la televiziune și nu la cărțile poștale, o limită, un stil — cel puțin ceea ce desparte filmele din ultimii ani de actualitățile filmate, în pofida supunerii mereu crescînde a acestor filme la iluzionism. Aceste imagini se vor asemăna prin natura lor: așa cum tablourile se află la muzeu datorită stilului autorului lor, nu din cauza perfecțiunii iluzionismului lor.

Cum să mai punem la îndoială constituirea unei lumi audio-vizuale, ca și lumea romanului, pe care fiecare an o conturează și mai mult? Ea ne învăluie. Alege, anexează, își presimte cinemateca, întîmpină funerariile viitorilor Cezari, viscează la viitorul montaj rival al trenurilor negre oprite în aceeași clipă în pustietățile Siberiei, cu șuieratul lor mihnit la moartea lui Stalin. Știe că trimite la lada de gunoi comemorările revistelor ilustrate. Prospecția sa n-are nimic comun cu cea a angajării, a propagandei: ea nu urmărește ca imaginarul să fie luat drept adevăr — adică să convingă — ci mai curînd să dea unor realități strălucirea confuză a imaginarului. Această prospecție își creează imaginarul său ca și precedentele: cineastul descoperă unghiuri în spectacole, așa cum dramaturgul a descoperit scene în istorie, după cum romancierul naturalist a descoperit în viață scenele pe care frații Goncourt le notau în *Jurnalul* lor.

Nietzsche spune că surzenia nu poate fi un mod aparte de a asculta muzica; telespectatorul nu reprezintă o categorie de spectatori în sensul vechi al cuvîntului. Cei de la teatru privesc scena, locul unde se joacă piesa. Cei de la cinema privesc ecranul. Vecinii lor se uită la ei, își fac o părere despre starea lor socială după îmbrăcăminte, bombănesc dacă vorbește cineva. Anonimi, dar nu eliberați de identitatea lor, fiecare redescoperă în fața micului ecran ceea ce reprezintă numai pentru sine însuși — mult mai mult decît o identitate, dar nu mai responsabil decît în fața fantasmelor sale. De pe un fotoliu dintr-o sală de cinema, ar privi spectacolul; așezat la o cafenea, ar privi pe trecători, care l-ar privi la rîndul lor. În timp ce nimeni nu se adresează direct telespectatorului. [...]

E mai instructiv să studiezi pe telespectator decît să studiezi televiziunea. Un film și actualitățile de la televiziune nu fac altceva decît să reproducă filmul și actualitățile proiectate la cinema, în timp ce telespectatorul nu-l „reproduce", nu este unul și același cu spectatorul venit de la cinema. Metamorfoza nu are dimensiuni mai mici decît cea care a făcut dintr-un cititor un spectator de film,

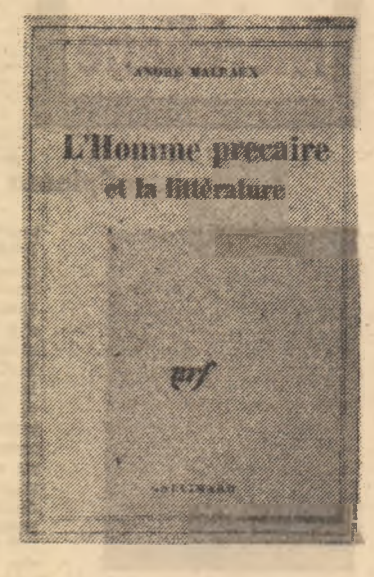

cincizeci de ani mai devreme. Totuși, unul privea imagini în mișcare, celălalt citea. Însă atunci cînd asistă la aselenizare, imaginarul s-a schimbat. Telespectatorul se află pe lună, pentru că vede ceea ce în mod obișnuit n-ar putea vedea; ceea ce văd cosmonauții. Lui „Voi fi d'Artagnan" al copiilor i-a urmat „Voi merge pe lună" Aceasta știind prea bine că ei nu se află acolo, așa după cum cititorii știu că nu sînt nici d'Artagnan, nici Julien Sorel, de altfel. Această operație asupra „imaginarului-adevărat" nu este cu totul străină nici de participarea romanescă, nici de acțiunea presei... Dacă micul ecran e privit ca un radio în imagini, devine ficțiune; dacă e privit ca un film, devine ziar.

CITITORUL ziarului e informat, telespectatorul e angajat — posesor colectiv al continentelor, după cum vizitatorul muzeului e posesor al tablourilor — asociat, dar paralizat, pentru că nu poate interveni, totuși gata să spună: „Mă aflam acolo", vag conștient de operația care schimbă relația sa fundamentală cu ceea ce înseamnă tot, inclusiv cu sine însuși. Lumea se desparte de om pentru a deveni spectacol: începînd cu meciul care era spectacol, pînă la banala stradă care nu era. Un univers îl învăluia pe individ, camerele sale aveau patru pereți. Simțea povara timpului: altădată pătrundea puțin cîte puțin în spațiu — și în trecut, pachebotul pătrunzînd din Mediterană în Africa, India, Extremul-Orient... Imaginea, care pare să reproducă în mod naiv modelul său, îl reproduce printr-un acord nu mai puțin arbitrar decît povestirea, pentru că ea distruge cufundarea omului în lume. Timpul și spațiul ecranului, convenții universale, restabilesc cu universul un dialog mut, stabilit deja cu vedeta atît de apropiată — dar inaccesibilă pentru că publicul, vrăjitor neputincios, rămîne despărțit de ea din cauza geamului fictiv.

„Imaginar-adevărat" al timpurilor moderne? El face parte din viață cum au făcut parte liturghia sau biserica: cu totul diferit de visare chiar față de visul care mai însoțea biblioteca. De pe acum, televiziunea îl sileste pe om la imaginar. Cînd timpul era măsurat de cloopte, înaintea ceasornicelor, orele, sărbătorile erau auzite legînd prezentul de trecut prin comemorări. Astăzi, ziua este scandată de emisiunea de actualități de dimineață și de emisiunea de seară, prezent întemnițat pîndind ziua de mîine — legat prin contrariul comemorărilor, de contrariul eternității.

Totuși, televiziunea nu transmite în fiecare zi o aselenizare. Dar ea îl impresionează în fiecare zi pe telespectator, îl eliberează de condiția sa, așa cum comemorările medievale îl descătușau pe creștin pentru a-l duce într-un timp fără vîrstă. În fața televiziunii ca un animal domestic, cine este domesticit? Ecranul. Posesori intoxicați? Ere îndepărtate, în care acești posesori de odinioară erau înfipți în pămîntul și în timpul lor ca niște țărușii Schimbînd legătura fundamentală a omului cu lumea, televiziunea acoperă un domeniu comparabil cu spațiul și cu timpul. Din tot ce-l înconjoară și pe care îl face trecător, ea face ceea ce am făcut din civilizația sa: ceva aleatoriu.

Invizibil revelator al imaginarului care îl precede. Termenul „lumea romanului" îl exprimă prost, și metamorfoza pe care i-o impune revelîndu-i îl va numi curînd altfel. Deoarece această metamorfoză ne dezvăluie de ce artistul trăiește într-o înviere mai curînd decît într-o moștenire, cum s-au constituit simultan domeniul pe care *noi*, îl numim poezie și tribunalul secret ce asigură ansamblul învierilor.

Prezentare și traducere de
Ion Mihăileanu

Meridiane

Spinoza

● S-au împlinit luna trecută 300 de ani de la moartea (la 20 febr. 1677, la Haga) celebrului filosof Baruch-Benedict Spinoza (născut la Amsterdam, la 24.nov.1632). Vorbind spaniola, în familie, olandeza cu concetățenii lui, tînărul Benedict a învățat latina, urmînd, la 20 de ani, cursurile unui ex-iezuit devenit liber cugetător, Van den Enden, care va fi executat mai tîrziu în Franța. În 1656, tînărul Baruch este exclus din comunitatea ebraică pentru „fapte monstruoase" și „spăimîntătoare erezii", Spinoza se va numi de aici încolo Benedictus și părăsește Amsterdamul. Învață măestria de optician, studiind pe Descartes și pe Huygens, polizînd lentilele de telescop cu propriile-i mîini. Refuză banii tatălui său, iar în 1673 catedra de filosofie din Heidelberg. Căci acest obscur profesor „particular" a devenit repede celebru, dînd împreună cu elevii săi în 1661 **Scurtul tratat asupra lui Dumnezeu, a Omului și a fericirii sale.** În 1663, întrerupînd redactarea **Eticei**, dădu **Tratatul teologico-politic**, ceea ce provocă un mare scandal. Instalat din nou la Haga, unde e vizitat, între alții, de Leibniz, Spinoza renunță la orice activitate publică spre a se consacra în întregime redactării **Eticei**, terminată în 1675. Spinoza a criticat cu îndrăzneală **Biblia**, afirmînd că ea nu conține nici un fel de adevăruri teoretice, ci doar învățături morale adaptate imaginației celor care nu sînt capabili să se conducă după rațiune. „Spinoza reprezintă un punct crucial în filosofia modernă", va afirma Hegel. În centrul operei filosofului olandez se află noțiunea substanței unice, absolute, pe care el o numește „Dumnezeu sau natură". Cunoașterea adevărată se dobîndește numai prin rațiune, și numai prin rațiune putem să ne eliberăm de „sclavia afectelor".

Poetul în cetate

● Veniți din 16 țări, circa 100 de poeți s-au întrunit la Paris, sub egida PEN-Clubului francez, pentru a participa la dezbaterile colocviului „Poeții interpelează". Care este rolul poetului în societate? Cum își poate face auzită vocea? Care trebuie să fie raporturile sale cu politica? Iată cîteva din întrebările pe care și le-au pus acești scriitori dornici să discute problemele lor specifice și să-și confrunte experiențele. Întrunirea a relevat că preocupările poetului variază esențial în funcție de societatea în care trăiește. Olivier Jugand (Franța) a subliniat că dacă romanul în Occident a devenit o afacere comercială, poezia, în schimb, „nu rentează". Poetul francez rămîne un marginal, el nu are nici o posibilitate să ajungă la masele populare și se închide în sine, știind că nu va fi citit decît de un grup restrîns de inițiați. Tahar ben Jelloun (Maroc) a relevat că, pentru popoarele africane, verbul este esențial. De aceea în aceste țări este necesar să se creeze un climat propice creației, în așa fel încît să se înțeleagă că poezia are locul ei în bătălia pentru dezvoltarea economică. Doi poeți din Anglia (John Montagne și Cecily Mackworth) au vorbit despre dificultățile de a fi poet într-o țară roasă de conflicte sociale și religioase. György Solmyo (Ungaria) a evocat acțiunea profundă a poeziei în lupta pentru independența țării sale. Astăzi — a spus el — prin însăși căutarea esenței poeziei, poeții unguri joacă un rol cu adevărat politic.

Premiile Academiei Charles-Cros

● La 8 martie, în cadrul celei de a 30-a ediții a Festivalului internațional al discului, au fost atribuite premiile Academiei Charles-Cros. Cu „Premiul Președintelui Republicii" **(în honorem)** au fost distinși M. Rostropovici și G. Vișnevskaia (EMI-VSM); I. Xenakis (Decca) și P. Dudan (Gallus — VPM); cu „Premiul Academiei": Orchestra din Toulouse interpretînd Chausson (EMI-VSM), și London Philarmonic pentru interpretarea lui Dukas (Decca). În succesiune, au mai fost decernate încă alte șase premii.

„Umberto D"

● Carlo Battisti, actorul care a interpretat rolul principal în filmul **Umberto D** al lui Vittorio de Sica, a încetat din viață la 6 martie în vîrstă de 94 de ani. Lingvist, marele actor era autorul unui dicționar etimologic al limbii italiene. A fost profesor la Florența între 1921 și 1953.

Muzeul african și viitorul lui

● „A servi societatea contemporană și dezvoltarea ei", „a exista prin și pentru populație", „a fi o operă colectivă": aceste cîteva formule ilustrează bine noile orientări ale muzeografiei contemporane, așa cum au fost precizate în cadrul seminarului regional UNESCO pentru adaptarea muzeelor la lumea modernă — organizat la Bangui (Republica Centrafricană). Aceste noi concepții sînt dezvoltate în cîteva articole ale ultimului număr din publicația „Museum", editată de UNESCO.

Mario Monicelli salvează umorul

● După multe controverse și, în general, o suită de filme în care umorul era mai mult sau mai puțin compromis, juriul Festivalului de la Chamrousse al filmului de umor a decis acordarea marelui premiu peliculei **Brancaleone în Cruciade**, realizat de Mario Monicelli. „Umor liric, epic, caustic pentru a povesti aventura unui palavragiu care vrea să salveze Ierusalimul" — scrie „Le Figaro". Vittorio Gassman găsește în acest personaj un rol pe măsura sa, iar Monicelli unul din eroii săi preferați.

Un best-seller în perspectivă

Colleen McCullough

● Romanul **The Thorn Bird** al scriitoarei australiene Colleen McCullough, care trăiește în Statele Unite, va apărea în curînd în Editura Harper and Row și în editura pentru cărți de buzunar „Avon Books". Drepturile de autor au fost achiziționate de „Avon Books" cu un preț mai mare decît prețul record plătit pentru romanul lui E.L. Doctorow, **Ragtime.**

Cartea descrie viața a trei generații de crescători de oi de la o stînă dintr-o zonă nepopulată a Australiei. Editurile o consideră de pe acum un best-seller, un nou **Pe aripile vîntului**, din punct de vedere al succesului de public și al similitudinii conținutului. Autoarea afirmă însă că nu a citit romanul lui Margaret Mitchell și că nu a văzut nici ecranizarea.

Colleen McCullough are 39 de ani, lucrează ca neuro-fiziolog la Universitatea Yale din New Haven, Connecticut, și obișnuiește să scrie după orele de servici, definitivînd un roman în trei sau patru ani. Prima ei carte, **Tim**, elogiată de critici, a fost publicată acum cinci ani.

Cinematograful mut

● La Paris, în sala Renelagh, a fost inaugurat în seara zilei de 5 martie un festival cu filme realizate de Georges Méliès, realizate între 1896 și 1909. Programul cuprinde reprezentarea a 16 filme mute cu acompaniament de pian în spiritul epocii. Se știe că Méliès și-a distrus majoritatea filmelor realizate pentru simplul motiv că n-avea spațiu unde să le păstreze. Ceea ce se oferă acum e tot ce s-a mai putut găsi și conserva de către fiul său.

Cartea de artă

● „O nouă concepție asupra cărții de artă" a constituit tema expoziției ce a avut loc între 12 și 15 martie la Dijon, în Franța, sub auspiciile editiilor Du Chêne, — expoziția urmînd a fi prezentată și la Roma între 20 mai și 20 iunie.

„Mare reporter anchetator"

● Librăria Hachete a decis să creeze, cu prilejul celei de a 150-a aniversări a fondării sale, o bursă pentru mare reporter anchetator. Aceasta este „menită să permită unui ziarist deosebit de talentat să-și releve, într-un mare reportaj pe care vrea să-l realizeze, talentul de reporter și anchetator și, eventual, cel de scriitor".

Premiul A. Gryphins

● În vîrstă de 29 de ani, Karin Struck a primit premiul literar fondat în memoria poetului german A. Gryphins (sec. 17). Cu trei ani în urmă, tînăra scriitoare a produs o puternică impresie cu cartea sa **Klassenliebe**, care i-a adus premiul literar al landului Salzburg. Al doilea roman, **Die Mutter**, este un elogiu al maternității care, după opinia scriitoarei, poate asigura deplina realizare a femeii.

Inelul Nestroy

● Cu prilejul împlinirii a 175 de ani de la nașterea dramaturgului clasic austriac Johann Nestroy, administrația municipală din Viena a creat un „inel Nestroy", distincție ce urmează să fie atribuită anual pentru cel mult doi laureați. Pentru a ajunge în posesia inelului, candidații trebuie, spune regulamentul, „să se distingă prin realizări deosebite și orginale în cultivarea reprezentării satirico-critice a orașului Viena și a populației sale, în spiritul lui Nestroy".

Scrisori ale lui Gorki

● Un volum de scrisori ale lui Maxim Gorki, apărut de curînd în Editura „Nauka" din Moscova, conține scrieri epistolare pînă acum nepublicate, referitoare la probleme de educație și învățămînt. Dintr-un total de 272 de scrisori, 40 sînt adresate lui Lunacearski.

„Nunta însingerată"

● Printre creațiile cele mai apreciate ale lui Federico Garcia Lorca se numără piesa **Nunta însîngerată** (cunoscută publicului nostru și dintr-o recentă reluare la televiziune). Subiectul pasional al dramei l-a determinat, printre altele, pe regizorul marocan Sankel Ben Barka să ecranizeze piesa sub același titlu, filmul avîndu-l protagoniști pe Irene Papas și Laurent Terzieff.

Un Cannes la Montréal

● O replică la festivalul cinematografic internațional de la Cannes va fi organizată, începînd din acest an, de orașul canadian Montréal. Spre deosebire de cealaltă replică transoceanică, denumită „festivalul esteticienilor de la New York", Serge Losique, directorul Conservatorului de arta filmului de la Universitatea Concordia din Montréal, intenționează să dea viață unei „manifestări artistice cu caracter popular". În cadrul primei ediții, programată pentru perioada 19—28 august, va fi organizat și prezentat și un program special consacrat filmelor japoneze din ultimii ani.

Marcel Duhamel

● A încetat din viață Marcel Duhamel, creatorul popularei colecții de romane polițiste „Série noire". Prin 1925, el a favorizat nașterea suprarealismului găzduind în locuința sa poeți și pictori prieteni: Yves Tanguy, René Crevel, Max Ernst, Jacques Prévert. Mare amator de jazz, el a tradus în franceză cartea **Furia de a trăi** de Mezz Mezzrow. Și-a scris memoriile cu un remarcabil simț al umorului în volumul **Nu-ți povesti viața.**

Aragon: „După Matisse și Picasso, La Salle..."

● Inaugurarea, la Marsilia, a expoziției pictorului Charles-Louis La Salle de către Louis Aragon, care este de altfel și descoperitorul artistului, a fost considerată un eveniment în viața culturală a Franței.

Fellini caricaturistul

● Din adolescență, regizorul Federico Fellini caricaturizează cu talent deosebit pe toți cei cu care stă alături, trecători anonimi sau actori. Aceste desene, strînse cu grijă de prieteni ai artistului, vor fi expuse la galeria Daniel Keel din Zürich.

AM CITIT DESPRE...

„Strada crocodililor"

■ UN DUBLU EVENIMENT editorial: apariția aproape simultană în limba română (sub titlul **Manechinele**) și în editura „Penguin", într-o serie de literatură europeană îngrijită de romancierul american Philip Roth (sub titlul **Strada crocodililor**) a unei părți din opera scriitorului polonez Bruno Schulz. Citeam suculenta, încîntătoarea versiune românească datorată lui Ion Petrică (însumînd cele două volume de povestiri rămase de pe urma scriitorului asasinat, și anume **Prăvălțile de scorțișoară** și **Sanatoriul timpului**), cînd mi-a sosit unul din numerele pe februarie ale lui „The New York Times Book Review", în care proeminenti scriitori americani originari din Polonia salută introducerea practic necunoscutului Schulz în prestigiosul sistem de difuzare în masă a valorilor culturale numit „Penguin".

Citez din cronica propriu-zisă semnată de romanciera Cynthia Ozick: „Cu 35 de ani în urmă, profesorul de desen Bruno Schulz, în vîrstă de 50 de ani, posesorul uneia dintre cele mai originale imaginații literare ale Europei moderne, a fost doborît de gloanțele SS-iștilor vînători de oameni în plină stradă, într-un mic oraș provincial din Galiția răsăriteană. Pe harta Poloniei, orășelul se ascunde de priviri; trebuie să cauți printre localitățile scrise cu litere foarte mărunte ca să găsești tîrgul Drohobici."

În 1942, Schulz terminase un roman intitulat **Mesia.** L-a încredințat spre păstrare unui prieten, dar atît prietenul, cît și manuscrisul au pierit pe rugurile Europei anului 1942". Cită lumină, cită inteligență, cîtă frumusețe au distrus atunci, cu ticăloasă bună știință, barbarii! Integrarea, fie ea cît de tardivă, în circuitul valorilor universale, a operelor prigonite, pur și simplu uitate sau cunoscute numai în limitele unei comunități lingvistice restrînse este mai mult decît o meritată reparație. O panoramă a literaturii moderne fără Schulz ar fi, ni se spune, la fel de săracă, de ciuntită, ca și fără Babel, ca și fără Kafka (de reținut că Bruno Schulz a fost cel care a tradus **Procesul** în poloneză) și, am putea adăuga noi, ca și fără Blecher. Născut în 1892, Schulz a fost cu doi ani mai vîrstnic decît Babel, cu șapte ani mai tînăr decît Kafka și cu 12 ani mai vîrstnic decît Isaac Bashevis Singer, plecat în 1935 din Polonia în Statele Unite și astăzi unul dintre cei mai mari scriitori în viață.

Cu aceeași fantezie febrilă care transformă în peisaj halucinant o realitate cunoscută pînă în cele mai intime fibre ale ei și descrisă cu genială expresivitate, fiecare dintre scriitorii cu viața curmată înainte de vreme a făurit un univers cu totul și cu totul unic, ireductibil la locul comun. Supraviețuitorul, Singer, discută despre Schulz într-un lung interviu acordat lui Philip Roth și, între alte o mie de detalii semnificative, aflăm că Schulz a început extraordinarele sale povestiri ca o serie de scrisori adresate unei prietene apropiate. Ea a fost cea care l-a convins pe Schulz — om ingrozitor de timid, de modest, de inhibat — că ceea ce scria el era literatură. „Cînd îi vezi portretul îți dai seama că era un om care nu s-a împăcat niciodată cu viața", declară Singer. Și, totuși, cît de bine, cît de adînc, cît de dureros o cunoștea!

Felicia Antip

Ilustrațiile lui Brodski

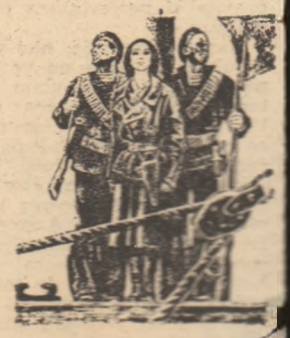

● Graficianul sovietic Savva Brodski, devenit celebru prin ilustrațiile sale la **Don Quijote**, **Spartacus**, **Tăunul** și multe alte cărți, pregătește acum desene pentru o ediție festivă a **Tragediei optimiste** de Vsevolod Vișnevski, care va apărea cu prilejul celei de a 60-a aniversări a Revoluției din Octombrie. Iată ce declara artistul unui corespondent al săptămînalului „Literaturnaia Gazeta": „Poate vă va părea ciudat, dar eu am găsit elemente comune la personajele din romanul lui Cervantes și din piesa lui Vișnevski. Don Quijote și Comisarul sînt animați de aceleași idealuri nobile, dau dovadă de o rarisimă forță sufletească care învinge cruzimea, întunericul, o forță care triumfă chiar și asupra morții".

O remarcabilă satiră a televiziunii americane

● 15 iulie 1974, Saratoga (Florida), ora 9,38 : Chris Chubuck, ziaristă la televiziune, se adresează spectatorilor : „Conform politicii canalului nostru, care vă aduce în fiecare dimineață, în culori, rația dv. de sînge și violență, veți asista la o mare premieră : o tentativă de sinucidere în direct". Chris Chubuck scoate revolverul din poșetă. În prim plan ea își lipește arma de tîmplă și trage. Acest fapt divers, incredibil, este autentic. El a inspirat pe scenaristul Paddy Chayefsky și pe regizorul Sidney Lumet pentru filmul **Network**, o satiră eficace și feroce a moravurilor televiziunii americane, care oscilează strălucit între realitate și ficțiune. În rolurile principale : Peter Finch (ultimul său rol) și Faye Dunaway.

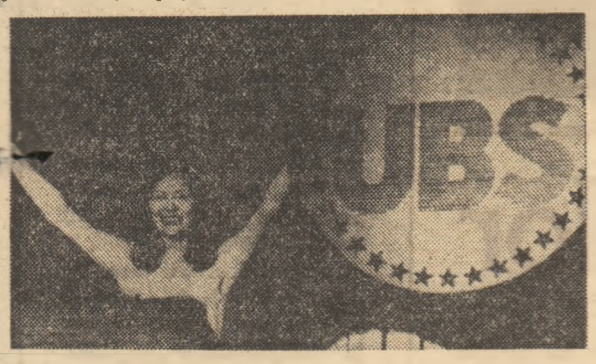

Monografie Stefan Kolaczkowski

● În Editura Ossolineum din Wroclaw a apărut, sub semnătura lui Boleslaw Faron, monografia **Stefan Kolaczkowski**. Critic și istoric literar, Kolaczkowski a trăit între anii 1887 și 1940. A publicat numeroase studii și eseuri asupra literaturii poloneze clasice și a primelor patru decenii ale secolului nostru, fiind unul dintre cei mai importanți critici și istorici literari ai Poloniei moderne.

Ibsen — 150

● În martie 1978 se vor împlini 150 de ani de la nașterea lui Henrik Ibsen (1828—1906). Dramaturg de importanță universală, Ibsen va fi sărbătorit în lumea întreagă. Vor fi reeditate în ediții bibliofile operele sale. Între altele, cercetătorul norvegian Oeyvind Anker va publica toate scrisorile inedite ale lui Ibsen, precum și autografele acestuia.

„Todo Mondo"

● Capodopera lui Leonardo Sciascia, **Todo mondo**, a fost transpusă pe ecran de Elio Petri. Se scontează ca această creație să depășească în succes ecranizarea lui Franco Rossi — **Cadavre de lux**, revelația trecutului Festival de la Cannes.

O replică la „Madame Bovary"

...consideră că a reușit să ofere cititorilor săi romancierul Romain Gary, în noua sa carte **Clair de femme**, apărută la Editura Gallimard, în care autorul face „elogiul cuplului, al iubirii conjugale — pleonasm evident — un adevărat cîntec de iubire", după cum remarcă André Wurmser în prezentarea făcută cărții.

Eseuri despre clasici

● În Editura „Der Morgen" din R.D. Germană va apărea în curînd volumul **Imagini poetice ale lumii** de Eberhard Hilscher, cuprinzînd eseuri despre Heinrich și Thomas Mann, Herman Hesse, Robert Musil și Lion Feuchtwanger.

O biografie John Reed

● La Editura Maspéro, Robert Rosenstone publică **John Reed — romantic revoluționar**, o biografie de 635 de pagini a ziaristului mort la 33 de ani, completată cu o serie de texte inedite ale lui Reed (poeme, nuvele, articole) în care pentru prima oară ni se oferă o sinteză asupra întregii vieți și creației a acelui care a scris **Zece zile care au zguduit lumea.**

Jack London pe scenă

● Creația lui Jack London devine obiectul unui interes sporit din partea oamenilor de teatru. După ce, de curînd, dramatizarea romanului **Martin Eden** a reprezentat un succes, la Le Havre s-a realizat premiera versiunii scenice a nuvelei **Visul lui Debs.**

Scrisorile lui Beethoven

● Editura Muzika din Moscova a publicat primul volum — urmînd, în curînd, un al doilea — al unei culegeri de scrisori trimise și primite de Beethoven. Lucrarea va fi completată cu un indice de nume, o listă a compozițiilor lui Beethoven și comentarii la scrisorile și celelalte autografe ale sale păstrate în Uniunea Sovietică.

Un dicționar din secolul XVII

● La Biblioteca științifică a Muzeului de stat al istoriei arhitecturii din Novgorod a fost descoperit manuscrisul unui dicționar din secolul al XVII-lea. În dicționar sînt explicate circa 10 000 cuvinte în ordine alfabetică, printre altele fiind prezentate date despre Aristofan, Aristotel, Democrit, Epicur, despre diferite orașe, despre astronomie etc.

Corectări la „Don Juan"

● Al șaselea volum al ediției **Corespondența și jurnalele lui Byron** cuprinde o serie de date legate de tipărirea romanului în versuri **Don Juan**, la Londra, în 1818-1819. Byron se afla la Veneția și trimitea editurii londoneze manuscrisele, corespondența privind o serie de versuri — pierdute, regăsite de editor, dar refăcute între timp de Byron și tipărite în această ultimă formă lucrată în fugă și mai neatent — a durat din noiembrie 1818 pînă în iunie 1819, ultima formă în spalt nemaifiind văzută de autor, care a părăsit orașul italian. Astfel, versurile 190-198 și alte cîteva din varianta cunoscută de noi în prezent au deosebiri față de primul manuscris în 17 versuri, iar versurile 195 și 196 au apărut în altă formă decît inițial : este vorba de scrisoarea Iuliei și de alte cîteva versuri din poemul **Don Juan**. Aceste observații au apărut la rubrica literară a ziarului „Times".

„Meteorul" lui Dürrenmatt

● La Théâtre de la Commune, în regia lui Gabriel Garran, se joacă **Meteorul** de F. Dürrenmatt, în adaptarea scenică a lui Marcel Aymé și în decorurile lui André Acquard, avînd ca interpreți principali pe Claude Dauphin, André Julien, François Proust, Nicole Rouille.

Expoziție George Sand

● La Bibliothèque municipale d'Echirolles s-a deschis o expoziție cu tema **George Sand, viața și opera**, în cadrul căreia în perioada 17 martie — 18 aprilie 1977 se vor ține mai multe conferințe : **George Sand și romanul, Corespondența lui George Sand, George Sand și breasla scriitorilor.**

Bielinski — „Eseuri critice"

● La Moscova a apărut un volum de 450 de pagini **Eseuri critice** de Visarion Bielinski (1811—1848), prefațat de V. Kuleșov. Bielinski este fondatorul criticii literare ruse, critic avizat al lui Pușkin, Gogol, Lermontov, inspirator și mentor al criticilor literari democrați ruși, Cernișevski, Dobroliubov, Pisarev, Herzen.

Literatura și cinematograful

● Ultimul studiu semnat de Gian Brunetta, intitulat **Literatura și cinematograful**, este un util instrument de informare și studiere a interdependenței dintre cele două arte încă de la începutul secolului nostru. Volumul a apărut recent în Italia, în Editura Zanichelli.

Bette Davis

● La începutul acestui martie, Bette Davis a mai primit încă un premiu, care se adaugă la multele distincții ce i-au fost decernate pînă acum. Este vorba de al cincilea „Anual Life Achievement Award" atribuit de Institutul American de Film. Evenimentul a prilejuit organizarea unui Festival Bette Davis, cu o serie de 15 din cele 80 de filme interpretate de marea actriță.

ATLAS

Identificare

Cine și ce să viseze
În timpul căzut peste noi —
Nămeți grei de somn
Prin care cu gesturi viteze
Și lente se mișcă
Lunateci eroi ?

Să nu strigi,
Trezirea-i ucide,
Ajunge să plingi și să-i
vezi —
Ale încănemorții
Atît de timide dovezi.

Ana Blandiana

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

Belgia

▫ Într-o ediție specială din 7 martie, „L'indépendance roumaine", organul Centrului cultural românesc al Universității Catolice din Louvain (Belgia), tipărit în 10 000 de exemplare, poetul Mihai Steriade publică un apel, reprodus după manuscris, din care cităm :

„Gestul nostru, oricît de modest, să fie o imensă încurajare pentru acest popor care a și început reconstrucția. Căci tocmai în aceasta stă forța exemplară, imaginea unică și reconfortantă pe care o oferă lumii urmașii latinilor și dacilor, Românii... de a nu se da niciodată bătuți, ci de a rezista, lupta, construi și spera, căci dacă credința poate muta munții, munții abisurilor nu vor reuși niciodată să nimicească, nici să clintească credința poporului nostru și destinul lui".

Vibrantul apel al poetului Mihai Steriade pentru ajutorarea sinistraților de pe urma tragicului cutremur din 4 martie e însoțit de fotografii care înfățișează pe președintele Nicolae Ceaușescu și pe suveranul Belgiei în timpul vizitei acestuia în țara noastră, aspecte din București și din țară, înainte și după cutremur, informații în legătură cu modul în care se pot trimite ajutoarele.

Brazilia

▫ În cinstea aniversării centenarului Independenței de stat a României, Societatea culturală „Brazilia-România" a publicat la São Paulo o schiță istorică intitulată **România — la răspîntia a două lumi**, alcătuită de Augustin Hila-Fratsila, cu o prefață de prof. dr. Brasil Bandecchi de la Universitatea din São Paulo. Lucrarea este însoțită de hărți și portrete ale principalilor domnitori români și cuprinde o perioadă istorică ce se întinde de la daci pînă la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial.

Japonia

▫ Rezultat al unei rodnice colaborări cu Editura Meridiane, editura japoneză Kobunsa Co. Ltd. din Tokio a publicat, într-o excelentă prezentare grafică și tipografică, lucrarea Alexandrinei Enăchescu Cantemir, **Portul popular românesc.**

Optzeci de planșe color (24 × 34), într-o elegantă mapă de carton, cașerată cu pînză de culoare portocalie, prezintă publicului japonez o parte din comorile milenare ale artei noastre populare, rod al măiestriei mîinilor încărcate de pe cuprinsul tuturor județelor patriei.

Alături de planșe cuprinzînd ansamblul costumului din diferite regiuni, se află planșe cu detalii care pun și mai mult în evidență simțul proporțiilor, armonia culorilor, varietatea motivelor geometrice sau florale de pe costumele românești.

Contribuție la mai buna cunoaștere pe plan internațional a tezaurului artistic al poporului român, albumul **Portul popular românesc** se bucură de interesul specialiștilor dar și al marelui public, instruit, ochiul japonez, exersat și rafinat în observarea detaliului artistic, exigent și cunoscător, știe să aprecieze cum trebuie o artă în care — după cum poate constata — nu numai el excelează.

Un român care răsfoiește planșele din această mapă mai are o plăcută surpriză : între elegantele și complicatele grafii japoneze găsește scris, fără reproș, nume de locuri românești — Argeș, Ialomița, Rîmnicu Vîlcea, Lunca Mureș, Țara Moților etc. —, iar titlul mapei este scris și în limba română, ca un omagiu grafic adresat spiritualității românești în ansamblul ei.

Portugalia

● În revista portugheză „Colóquio/Letras", nr. 35/ianuarie 1977, la rubrica „Revista revistelor" se face o prezentare a revistei românești „Synthesis", nr. II, 1975 și III, 1976, cu succinte referiri la articolele **Lectures et atitudes romantiques dans la société roumaine au début du XIX-e siècle**, de Mircea Anghelescu, și **Le temps européen de Fernando Pessoa** de Roxana Eminescu, ambele apărute în numărul II, 1975. Din nr. III, 1976, sînt menționate articolele **L'avant-garde, la révolte et la tradition artistique**, de Adrian Marino, **Modèles, images, comparaisons**, de Alexandru Duțu, **Pro-**

légomènes à une poétique de l'interférence, de Narcis Zărnescu și **Tendences et orientations actuelles dans la sociologie de la littérature**, de Paul Cornea.

Aceeași revistă menționează la rubrica „Informații literare", contribuția criticului literar portughez Jacinto do Prado Coelho, **Conscience civique et conscience littéraire de l'écrivain portugais**, apărută în „Cahiers roumains d'études littéraires" nr. 2/1976.

S.U.A.

▫ Revista americană „Shantih" a dedicat aproape în întregime numărul 4 al volumului 3 pe 1977 literaturii și artei românești moderne.

Thomas A. Perry face o sumară trecere în revistă a prezenței cărții literare române în S.U.A., în ediții americane, menționînd, de la prima apariție, **Basme românești** de P. Ispirescu, în 1885 și pînă la ultimele lucrări publicate în S.U.A. — **Poeme alese** de T. Arghezi și **Primele poeme** de Tristan Tzara — numeroase alte personalități literare românești : Caragiale, Slavici, Creangă, P. Istrati, Mircea Eliade etc., care au devenit cunoscute în S.U.A. Concluzia studiului său : „Americanii au azi o bază substanțială pentru înțelegerea și aprecierea literaturii române", chiar dacă nu ne satisface în întregime prin aria ei de cuprindere, ni se pare un fapt îmbucurător.

Bun cunoscător al literaturii române, Michael Howard Impey consacră un studiu **Literaturii românești de avangardă : începutul și sfîrșitul**, evident, ocupîndu-se în primul rînd de Tristan Tzara, dar și de Ilarie Voronca, Barbu Fundoianu, Ion Vinea, Urmuz, Ștefan Roll etc. Cercetarea curentului de avangardă literară română se face în contextul literaturii universale a epocii și în raport cu curentele innoitoare și protestatare din arta plastică, subliniindu-se contribuția graficii sau pictopoeziei unor artiști ca Victor Brauner, Marcel Iancu, Voronca, Maxy, Mattis Teutsch etc.

Haim Finkelstein, sub titlul **Marcel Iancu : peregrinările unui dadaist**, ajunge la concluzia că după sinuozitățile inerente unui astfel de artist, acesta, pînă la urmă, „a rămas fidel spiritului care a însuflețit anii lui de dadaist".

Jumătate însă din cele cca 50 de pagini ale revistei sînt rezervate traducerilor din poeziile lui Tudor Arghezi, Tristan Tzara, Lucian Blaga, Marin Sorescu, Adrian Păunescu, Nina Cassian, Ana Blandiana, Constanța Buzea, Ion Gheorghe, Mircea Ivănescu, cît și unor pagini de proză ale lui Marin Preda, D. R. Popescu, Nicolae Velea, Romulus Vulpescu, primei scene a piesei lui Marin Sorescu, **Iona**.

Prezentarea grafică a revistei include reproduceri după lucrări ale lui Gheorghe Ivancenco, Iulian Olariu, Ligia Macovei, Mattis Teutsch, Brădut Covaliu, Marcel Iancu, Florin Pucă, Ion Nicodim și fotografii de pe tapiseriile murale ale Teodorei Moisescu-Stendl și Ion Nicodim (**Cîntare omului** care se află în sediul O.N.U. de la New York).

D. T.

Torino — Piazza S. Carlo

Torino — orașul arcadelor

TORINO este un oraș dezavantajat de destinul bieartelor ; cine vine în Italia nu se mai satură de Roma, de Florența, de Veneția, orașe prin care au trecut marii pictori, marii arhitecți, marii poeți ai Italiei și-n care Renașterea s-a conservat pînă azi, aproape concretă, pe plan istoric. Turistul amator de Rapnael, de Tiziano, de Botticelli, de Michelangelo, de Dante, de capele, de statui, de relicve care prin simpla lor enumerare îți conferă o personalitate, ignoră orașul piemontez Torino în care știe ca există mai ales sediul uzinelor Fiat și marea fabrică de vermuturi Martini și Rosi. Toate acestea sînt adevărate, dar numai pînă la un punct ; Torino este și un oraș al artelor, dar un altfel de oraș italian, pentru că și piemontezii sînt altfel de italieni, nu numai din cauza dialectului lor mai rigid.

Superstiția antiartistică a orașului Torino se spulberă după prima vizită ; oraș industrial și comercial, ca și Milano, fără să fie de aceeași talie, cu o întindere și cu o populație de metropolă, Torino impresionează și ca arhitectură și rămîne concludent prin muzee și monumente.

Și dacă e vorba să cauți personalități memorabile în Torino, e de ajuns să enumeri cîteva : la Universitatea din Torino (o placă de marmură o spune pe larg) și-a luat licența umanistul Erasm din Rotterdam, corespondent al lui Olanus al nostru, aici, pe o stradă liniștită, dominată de grîuri vegetale, într-o casă modestă, a trăit între 1888—1889, Friedrich Nietzsche, perioadă scurtă în care și-a scris acea autobiografică mărturie (**Ecce homo !**) în care orașul piemontez este citat. Pe o stradă la fel de mică a trăit poetul Cesare Pavese, născut în Piemont, la San Stefano Belbo ; pe o stradă din centru, nu departe de Palazo Madama, o inscripție îți atrage atenția că aici, în 1786, piemontezul Carpano a inventat vermutul, la o cafenea din apropiere a stat la o masă Cavour, la Facultatea de Litere de la Torino a funcționat primul lectorat de limbă și literatură română din lume, întemeiat de profesorul Ruscalla, lectorat ilustrat între cele două războaie de o altă mare personalitate ca Mario Ruffini, exeget al vieții și operei Stolnicului Cantacuzino. La Universitatea din Torino (în Via San Ottavio 20) urmează azi cursurile de limbă și literatură română peste 40 de studenți italieni, pregătindu-și teze de licență, din opera lui Arghezi, Rebreanu, Blaga, Sadoveanu etc. Un student mi-a prezentat cîteva traduceri din Blaga ; la catedra de Istoria religiilor, Roberto Scagno, fost lector de italiană la Iași, își pregătește un doctorat avînd ca subiect opera românului Mircea Eliade, una din marile personalități ale culturii universale contemporane. Iată numai cîteva date și cîteva nume prin care superstiția aculturală a capitalei piemonteze dispare.

TORINO este situat într-o depresiune subalpină, la confluența fluviului Po cu Doara, clădit pe urmele vechii cetăți Taurasia, distrusă de Hanibal. Pe aici au trecut ulterior Goții, Lombarzii, Herulii și Francii, ultimii fondînd un efemer ducat în epoca lui Carol cel Mare. Cînd autonom, sub egida Casei de Savoia, cînd ocupat de francezi (sub Francisc I), cînd independent, Torino devenea, acum un secol, prima capitală a Italiei. După mutarea capitalei la Florența și apoi la Roma, orașul piemontez își pierde fastul regal și-n locul prerogativelor regale își inventează prerogativele puterii economice de azi.

Ceea ce impresionează de la prima vedere pe orice turist, înarmat sau nu cu o hartă, este geometria perfectă a străzilor torineze, cele mai mari mărginite de colonade imense cu arcadă (Via Po, Via Roma) încît și atunci cînd plouă promenada se poate face fără umbrelă. Și la Torino plouă destul de mult.

Ca orice pelerin întors din Franța, după atîtea zile de Luvru, după un consum sardanapalic de pictură extraordinară și de relicve orientale și egiptene, am intrat în muzeele piemontezilor cu o prejudecată. Îmi păstram rezervele de entuziasm pentru a revedea Florența și Roma, pentru a recuceri, spiritual, Veneția. Dar și de această dată m-am înșelat. **Muzeul egiptean** din Torino e mult mai interesant decît cel de la Luvru, iar ca importanță este al doilea din lume, după cel din Cairo și tot atît de vechi cum este cel din Londra. Muzeul posedă peste treizeci de mii de piese din domeniul artei și civilizației egiptene, din păcate îngrămădite, dînd impresia de depozit imens. Piesele din Muzeul Luvrului respiră, au o personalitate expoziațională pe care papirusurile, fragmentele policrome ale Cărții Morților, statuile, mumiile, măștile funerare de la Torino n-o au, deși întrec în valoare documentară și artistică pe cele din muzeul francez.

O principală caracteristică a muzeului egiptean din Torino, trecută cu vederea și în cărțile de călătorie și în ghiduri, dar chiar neluată în seamă de specialiști, este raritatea pieselor din colecția egiptologul italian Ernest Schiaparelli (expediția dintre 1903—1920) care a adus în Italia cele mai extraordinare statui umane (ca aceea a zeiței Cha) sau statui de zei cu cap de leu, dar și cele mai revelatoare urme de civilizație egipteană, fără de care orice istorie a Egiptului devine imposibilă : elemente de arhitectură, plafoane, coloane, capitele, obiecte casnice și de cult, în special lucruri de pus în morminte, convingîndu-ne în mod absolut că mormîntul — în concepția vechilor egipteni — era o a doua existență umană. Aici, în Capela pentru ceremonii inițiatice funerare ai ocazia să constați că egiptenii ajunseseră la un extraordinar nivel artistic — în plastica policromă — egal cu nivelul încă neatins în lumea modernă în construcția misterioasă a piramidelor. Existau în epoca faraonică maeștri decoratori de monumente funerare care îmbinau elementul narativ cu un naturalism extrem de modern și chiar modernist pentru europeanul de azi. Un papirus funerar din vremea dinastiei Cha, sau o stelă în lemn policrom dintre 525—350 î.e.n. sînt piese ce deconspiră toată pictura suprarealistă și constructivistă. Rafinamentul statuilor feminine, bogăția de obiecte create și produse pentru un adevărat cult cosmetic te conving ușor că regina Cleopatra nu era frumoasă numai de la natură.

O mare surpriză e și Galeria Sabauda, adăpostită în același palat al Academiei ca și Muzeul egiptean, dar etalată după un sistem heliotermic, cu știința așezării obiectelor în spațiu. Nu vei găsi aici minunile Vaticanului sau copleșitoarele voluptăți plastice ale Florenței, dar vei rămîne uimit că cele mai revelatoare opere din Memling sînt aici, fără să mai amintim de atîți Van Dyck, Van Eyck, Rembrandt, Brueghel (familia), Holbein (vestitul portret al lui Erasm), Teniers etc. Italienii sînt mai puțini decît în sud, dar toți remarcabili : Giotto, Botticelli, Veronese, Ferrari, Beato Angelico (Madona într-un albastru ireal) etc.

ÎN Palazo Madama (al Doamnei Cristina a Franței, zisă „Madama Reale", moartă la 1663, și al Doamnei Jeanne-Baptiste, moartă la 1724, regente ale Piemontului ce au locuit aici) este adăpostită colecția de artă veche a orașului, celebră mai ales prin triptic urile geniale ale lui Jacopino Cietario (1460) și Macrino d'Alba (1494), prin **Nașterea** lui Giovanni Martino Spanzotti (de un autenticism naiv italian), prin paradoxal rembrandtiana **Adorație nocturnă** a lui Defendente Ferrari (1510), prin piesele de porțelan și majolică torineză, prin miniaturile lui Jean van Eyck și prin celebrul portret al unui necunoscut al lui Antonello de Messina. În Galeria de artă modernă te așteaptă mai multă sobrietate decît în muzeele din sud : Chagall, Picasso, Paul Klee, A. Martini, E. Reycend sînt cîteva din gazdele spirituale ce te întîmpină.

Am avut ocazia să văd și o retrospectivă a operei marelui arhitect bolonez Pelagio Palagi, restauratorul Palatului Regal în 1834 și să mă conving cum un mare artist poate intui o lume, poate redescoperi și revitaliza un gust neoclasic tîrziu într-o epocă romantică, ca să poată reda frigiditatea maiestuoasă a Curții lui Charles-Albert. Ieșind din această expoziție reflectez : ce mult respect are Italia, în toate epocile, pentru artiști și intelectuali în genere. Ghidul ce mă conduce, un profesor de istoria artelor, îmi adaugă : „O lume ce-și ignoră intelectualii rămîne fără istorie ; mașinile se demodează fulgerător, dar Dante și Botticelli niciodată".

În Torino sînt atîtea prilejuri de visare, în Parcul Valentino, unde există și un Muzeu medieval (din păcate cam coafat după gusturile pitorești ale turiștilor americani), în Piaza Castello, în Camera Alcovului din Palatul Regal, în împrejurimi, pe Monte dei Cappuccini, pe dealul bisericii Superga (căreia noi îi spunem Superba), zidită de arhitectul Filippo Juvarra pe la 1717, la Castelul de vînătoare din Stupingi, capodoperă barocă a aceluiași Juvarra etc., trăind senzația unei lumi sobre rămasă încă barocă la modul real, sau la modul regal, cum spunea Carducci, vorbind despre monumentalitatea acestui oraș cu un simbol geografic atît de insolit : Mole Antonelliana.

Pe sub coloanele străzilor torineze trec oameni în gri, niște italieni gravi, nu germanizați, ci patinați de contactul (în istorie) cu sobrietatea germanică ; dar mașina ne este oprită de fluviul de tineri ce ies de la stadionul orașului comentînd meciul ; echipa lor de fotbal e una din cele mai bune din Italia. Cu fotbalul, cu Muzeul Automobilului, întemeiat de Carlo Biscaretti di Ruffia, cu Muzeul Cinematografului trecem în altă istorie, la fel de fascinantă, a Piemontului modern.

Emil Manu

Sport

Ceasul se zidește iar cu primăvară

• AM VĂZUT o fată purtînd în brațe, fericită și melancolică, o brazdă cu toporași albaștri și albi și m-am gîndit că, în noaptea echinocțiului, peste nenorocirile lumii, o clipă, a plouat cu lună și văzduh umblate de păuni.

Începutul uitării trece pe lîngă o livadă de piersici — cum sînt la Neptun sau la Mogoșoaia — în care mugurii se luptă să dea în ochi de floare.

Ceasul se leagă din nou, pe străzile Bucureștilor, în cuib zidit cu puțină primăvară, crengile copacilor se împletesc și se împlinesc pentru odihnă de pasăre. Nu știu cît de potrivit e cîntecul la un suflet împietrit, dac-aș putea v-aș face să vedeți prin somn numai cîrduri de iezi mergînd să sară în brațele copiilor din clasa întîi ca să-și spună unii altora că veverița are ciocul roșu, rața e galbenă și apa albastră, după cum stă desenat în iarba verde din spatele bisericii, unde pasc oile alea mai frumoase decît cățelul care s-a bătut o noapte întreagă cu un iepure și la ziuă s-a schimbat în vulpe.

Îndrăznesc să vă spun că după două săptămîni de lemn blestemat — sînt și copaci care nu au harul, pierind, de-a se înveli cu licurici —, intrînd din nou în joc, fotbaliștii, adică băieții ăia pe care-i îndrăgim miercuri ca să-i hulim duminică, s-au bătut din răsputeri ca să ne facă să uităm vuietul trezit în osia pămîntului de atîtea stele enigmatice.

Le datorăm, ei rămînîndu-ne datori mereu, un cuvînt de bine. Chiar și prostia Rapidului, echipă de la care nu poți aștepta bunavestire, mi s-a părut, de data asta, dolofană și dulce ca un purcel de lapte.

Dar de dus, s-a dus pe gîrlă masa aia cu pește pe care le-o promisesem în caz de izbîndă asupra juniorilor de Pitești.

Fănuș Neagu

„România literară"

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Director : GEORGE IVAȘCU

REDACȚIA : București Piața Scînteii nr. 1, poarta B2 — B3 Telefon : 17.60.10. ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff nr. 10. Telefon : 18.83.99. ABONAMENTE : 3 luni — 26 lei ; 6 luni — 52 lei ; 1 an — 104 lei. Tiparul : Combinatul Poligrafic „CASA SCÎNTEII".

2 lei